

DIN ȚARA ALMĂJULUI, LA ACADEMIA ROMÂNIEI

**Volum omagial dedicat
Academicianului Păun Ion Oțiman
realizat de
Societatea Culturală "Țara Almăjului"
din Timișoara**

**DIN ȚARA ALMĂJULUI,
LA ACADEMIA ROMÂNIEI**

**DIN ȚARA ALMĂJULUI,
LA ACADEMIA ROMÂNIEI**

**Volum omagial dedicat
Academicianului Păun Ion Otiman**

**realizat de
Societatea Culturală “Țara Almăjului”
din Timișoara**

Coperta 1, *Înțeleptul*, pictură în ulei de Călin Beloescu

Academician PĂUN ION OTIMAN

**VIATA RURALĂ ROMÂNEASCĂ PE LUNGUL DRUM
ÎNTRE FLĂMÂNZI ȘI UNIUNEA EUROPEANĂ
sau
DRAMA SATULUI ȘI A ȚĂRANULUI ROMÂN
ÎNTR-UN SECOL DE ILUZII, DEZAMĂGIRI ȘI SPERANȚE**

**Discurs de recepție rostit la 20 iunie 2007
în ședință publică**

*Domnule Președinte,
Doamnelor și domnilor membri ai Academiei Române,
Distins auditoriu,*

Tema aleasă pentru discursul de recepție la Academia Română, în fapt o analiză a evoluției de un secol a triadei noastre fundamentale: sat-țaran-pământ și proiecția acesteia în viitorul european, consider că este un subiect de mare interes, atât pentru comunitatea academică cât și pentru întreaga suflare românească, întrucât sub această cupolă mai mulți confrăți înaintași, personalități excepționale ale culturii și științei noastre, au abordat, în prima jumătate a secolului al XX-lea, teme asemănătoare, amintindu-i, în acest sens, pe Liviu Rebreanu, Lucian Blaga, Elena Văcărescu, Gheorghe Ionescu-Șișești, Dimitrie Gusti.

Consider, în același timp, că subiectul cu privire la satul, țăranul și pământul nostru, la spațiul rural în ansamblul său, nemaifiind tratat timp de peste jumătate de veac, din motive bine cunoscute, însemnătatea acestuia este de strictă actualitate și de mare impact. Aprecierile vizionare ale lui Liviu Rebreanu, făcute în discursul său de recepție la Academia Română, rostit în anul 1940, susțin și demersul nostru: „*țăranul e începutul și sfârșitul. Numai pentru că am fost neam pașnic de țărani am putut să ne păstrăm ființa și pământul ... Suntem și vom fi totdeauna neam de țărani. Prin urmare, viitorul nostru ca neam, ca stat și ca putere culturală, atârnă de cantitatea de aur curat ce se află în sufletul țăranului. Dar mai atârnă în aceeași măsură și de felul cum va fi utilizat și transformat acest aur curat în valori eterne*”.

Elena Văcărescu, prima femeie membră a Academiei Române, „marea ambasadoare a sufletului național în Franța și la Societatea Națiunilor Unite”, face într-o conferință rostită sub această cupolă, în anul 1937, un impresionant portret țaranului român: „țaranul nostru mi-a fost drag din copilărie: nu l-am întâlnit în altă parte. Aici deosebirea este cu totul evidentă. ... atâta filosofică împăcare cu sine și cu firea, ... atâta drag de omenie, de cumișenie, și de lucru frumos n-a fost hărăzit altui popor din lume. Cine n-a cunoscut îndeaproape țaranul român nu poate înțelege pe deplin entuziasmul meu. Cine nu l-a ascultat cântându-și durerea în fața morții și bucuria în aburul primăverii, nu poate ști cu adevăratul preț al durerii, tot prețul bucuriei”.

Cuvintele de mai înainte sunt mărturii care vădesc cât de importantă a fost atmosfera rurală a copilăriei Elenei Văcărescu, cât de puternic i-a înrâurit formația, viața și sentimentele față de țara în care s-a născut și în care a trăit atât de puțin, dar pe care a servit-o toată viața, așa cum o evocă, mereu, în scrierile sale: „Născută în cel mai curat pământ românesc, crescută generații după generații în volbura veacurilor românești, eu am respirat adierea parfumată a primăverilor noastre, am înfruntat crivețele zăpezilor noastre. Povești străvechi mi-au alintat copilăria, iar înțelepciunea și poezia rustică mi-au nutrit cele dintâi gânduri și sentimente. Întrădăcinată într-un mediu de patriarhală comunicare cu trecutul, cu întreaga fire de la noi, substanța mea sufletească e plămădită de culori, din sunete, din toată comoara de senzații, de visuri, de tradiții”.

Fiind înzestrată cu un fin simț al observației, cu aleasă sensibilitate și noblețe sufletească, cu adâncă înțelegere a realităților rurale, sentimentele, nostalgiile copilăriei și adolescenței trăite în România i-au marcat tot restul vieții și activității petrecute în „ursita deznădejdi”.

Un alt reper prestigios pentru valorile definitorii ale mediului rural este punctul de vedere exprimat de Lucian Blaga cu privire la matricea fundamentală a neamului nostru – satul românesc: „Mândria satului de a se găsi în centrul lumii și al unui destin, afirmă marele poet, ne-a menținut și ne-a salvat ca popor peste valurile de nenoroc. Satul nu s-a lăsat ispitit și atins în istoria făcută de alții peste capul nostru. El s-a păstrat feciorelnic neatins în autonomia sărăciei și mitologiei sale peste veacuri când va putea să devină temelia sigură a unei autentice istorii românești”.

În același timp, într-o comunicare făcută la Academia Română (9 mai 1941), Dimitrie Gusti, cu referire la cercetările de sociologie rurală, spunea: „adevărul sociologic ne împinge și ne îndreaptă spre acțiune. Și anume, el ne învață că satul este o entitate de viață bine încheată, un tot social indivizibil. De aceea cunoașterii totale îi corespunde o reformă totală, o cultură totală. O ridicare a satelor trebuie să se întemeieze pe o cunoaștere a nevoilor sale.” Dacă Lucian Blaga și Dimitrie Gusti pun în centrul lumii și al destinului satul românesc, Liviu Rebreanu vede pământul ca mijloc fundamental al existenței țărănești. El consideră că: „pentru țăranul român dragostea de pământ e mai mare și mai naturală decât a altora, căci pentru țăranul român pământul nu este numai un obiect de exploatare, ci este o ființă vie, față de care nutrește un sentiment straniu de adorație. El este zămislit și născut din acest pământ ca o plantă fermecată care nu se poate stârpi în vecii vecilor. De aceea pământul e însuși rostul lui de a fi. Pământul nostru are un glas pe care țăranul îl aude și îl înțelege”. Completând strălucit atât pe Lucian Blaga cât și pe Liviu Rebreanu, Elena Văcărescu situează în centrul satului și al pământului tocmai pe făuritorul și stăpânul lor, pe țăran, care, afirmă poeta: „se simte în latul câmpului nostru înfrățirea omului cu solul, un fel de îndrăgostire a țăranului cu glia ... Singur țăranul nostru știe privi lucrurile și evenimentele cu ochi limpede și ager, așa cum i-a lăsat Dumnezeu”.

Toate aprecierile idilico-semănătoriste cu privire la țăranul român, pământul și satul românesc, gândite, formulate și simțite de mari personalități culturale și artistice, ca Rebreanu, Blaga, Elena Văcărescu, nu le întâlnim și la cei care au decis și decid (încă și azi) soarta țăranului, satului și pământului nostru.

Cea mai relevantă caracterizare, care reprezintă concepția dirigiitorilor asupra țăranului, valabilă în întreg secolul al XX-lea, dar și azi, ne-o face tot Liviu Rebreanu chiar în primele rânduri ale romanului „Răscoala”, prin cuvintele arendașului Rogojinaru: „Dumneavoastră nu cunoașteți țăranul român, dacă vorbiți așa! Ori îl cunoașteți din cărți și discursuri și atunci e mai trist, fiindcă vi-l închipuiți martir, când în realitate e numai rău și prost și leneș...”

Un punct de vedere asemănător, dar realist, cu privire la starea țărănimii, la început de secol XX, îl întâlnim și la Costantin Garoffid, agronom și economist, mare moșier, fost ministru al agriculturii în patru guverne liberale, autorul principal la legilor reformei agrare de după primul război mondial. Iată ce scrie Constantin Garoffid, în

preajma marii răscoale de la 1907: „Sila muncii au resimțit-o la noi mai toate categoriile sociale, nu numai țărani. Trecerea de la orientalismul leninist la cerința de activitate a regimului nou a fost prea repede. Lipsa de adaptare la munca metodică, precisă și continuă se vede la toți. De aici neprevăderea, ușurința și improvizația în toate acțiunile noastre... țărani noștri, chiar cei mai harnici, nu seamănă încă (s.n.) cu cei din apus. Sunt mai iuși la minte și prind mai repede învățăturile noi, dar nu stăruiesc mult în deprinderile căpătate. Nu le place nici munca migăloasă și îngrijită”, căci spune tot C. Garoflid: „Civilizația începe atunci când se introduce metrul, adică precizia și obiectivitatea”.

„Țărani n-au încă suflet de plugari. Țin la pământ, dar nu-l iubesc cu patimă și nu-l îngrijesc cum fac țărani din apus”. Cei mai buni, cei mai muncitori își limitează repede câștigul. Nu se îndeamnă la mai mult: Ce? O să trăiească lumea? Nu cred în muncă: „Dacă vrea Dumnezeu se face” e o vorbă care o auzi des la țară. Inițiativa și spiritul de întreprindere, caracteristice popoarelor apusene, sunt înlocuite la noi cu rutina.

Orășenii vor fi mirați de ce spun. Tabloul li se pare, poate, prea întunecat. Ei nu au cunoscut țărani. Și-i închipuie altfel de cum sunt. Îi văd cum îi descrie literatura-convențional și romantic: Rodica lui Alexandri, ciobanii lui Grigorescu, țărani idilici ai semănătorismului.

Cu toate unele scăderi de ordin social și economic, țărani au calități. Sunt artiști. Se vede în stilul plăcut al caselor, în așezarea satelor, în poezia, cântecele și țeșăturile lor. Au și suflet. Au dovedit-o la Plevna, la Mărăști, Bine conduși fac minuni (s.n.)”.

Ei, tocmai aici este necazul! Țărani nu au avut niciodată cine să-i conducă, nici în 1907, nici mai înainte, nici mai apoi și, din păcate, nici azi. Aceasta este drama de mai bine de un secol a satului, pământului și țăranelui, a spațiului rural românesc, asupra căruia doresc să mă aplec în discursul meu de recepție la Academia Română.

Distins auditoriu,

Chestiunea rurală sau, poate, mai concret, chestiunea țărănească a fost și continuă a fi și azi una dintre cele mai importante probleme economice, sociale, politice, culturale și morale ale țării. În secolul pe care nu demult l-am lăsat în urmă, spațiul rural, agricultura și agricultorii au parcurs trei mari perioade, marcate de două fracturi majore de sistem politic și de organizare economică și socială.

Schimbările structurale importante, de fapt mutații esențiale care au modificat, de fiecare dată, la 180 de grade conceptele politice, juridice și economice, au lăsat urme profunde, afectând starea satului, a agriculturii și a țaranului nostru. Țăranul, satul și pământul, agricultura și spațiul nostru rural au fost puternic loviți în secolul trecut, deci, putem vorbi, despre drama satului și țaranului român într-un secol de iluzii, dezamăgiri și speranțe.

Pentru motivarea acestei afirmații, este necesară evocarea principalelor momente ale agriculturii României din secolul al XX-lea.

Primul moment, după răscoala din 1907, care a marcat profund dezvoltarea agriculturii și a spațiului rural românesc, îl reprezintă marea reformă agrară din anul 1921 și evenimentele premergătoare acestora, evenimente care, de fapt, au generat-o.

Starea agriculturii, a satului și țaranului, structurile agrare ale României la început de secol XX, înaintea răscoalei din 1907, sunt cunoscute prin datele statistice ale timpului, dar, după părerea mea, și din ecoul și conștiința marilor scriitori ai vremii. Răspunsul lui Titus Herdelea, în fapt a lui Liviu Rebreanu, prin întrebarea pusă lui Grigore Iuga, în drumul de la Pitești la Amara, apare mai mult decât edificator:

„– Mi-ai arătat atâtea moșii boierești, moșii peste moșii, mari și frumoase. Dar pământurile oamenilor unde sunt?, întrebă Titus Herdelea.

– Apoi vezi, pământurile oamenilor, asta e chestia țărănească! ... Pământurile! Nu prea sunt și unde au fost s-au cam spulberat ... Dar asta-i altă poveste”, răspunse Grigore, fiul marelui boier Miron Iuga de la Amara.

Starea agriculturii românești și, în mod deosebit, a țărănimii dinaintea anului 1918 a impus schimbări de substanță în structura agrară și în relațiile rurale din România. Despre importanța acestor schimbări în spațiul rural românesc, în perioada premergătoare anului 1918, au scris mulți oameni de știință și politicieni. Ideea unei reforme agrare substanțiale în România a apărut și s-a impus cu acuitate după răscoala din 1907. Economisți agrari de frunte, sociologi remarcabili și politicieni responsabili ai României, precum P. S. Aurelian, V. Madgearu, C. Garoflid, C. Stere, N. Cornățeanu, D. Gusti, H. H. Stahl și, în mod deosebit, Ion I. C. Brătianu au pus bazele teoretice, doctrinare și juridice ale reformei ce va fi înfăptuită după anul 1918.

Marea reformă agrară, legiferată în 1921, a fost intens pregătită din punct de vedere doctrinar, conceptual, politic și juridic. Formarea gospodăriilor (exploatațiilor) țărănești mijlocii, capabile să rezolve problema alimentației în România, a frământat atât politicienii cât și tehnocrații epocii. În ultima parte a secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, în România s-au confruntat două idei pentru rezolvarea chestiunii agrare. Primul punct de vedere, cel mai răspândit și cu cei mai mulți susținători, se baza pe ideea reformei agrare prin expropriere cu plată și împrumut. Exproprierea viza marile latifundii – proprietățile persoanelor fizice și juridice publice și private – și împrumutul țărănilor fără pământ sau cu pământ puțin. Al doilea punct de vedere, mai apropiat de tendințele vest-europene de formare a gospodăriilor mijlocii, mai ales de cele franceze, pornea de la ideea constituirii exploatațiilor țărănești prin jocul liber al forțelor economice ale pieței. Cel mai important susținător al liberalismului clasic în formarea exploatațiilor agricole țărănești mijlocii a fost Barbu Catargiu. Acesta susținea ideea formării clasei de proprietari funciari mijlocii nu prin „milostenie”, ci prin „virtute”, argumentând elocvent: „Țăranii sunt partea cea mai mare a nației și o nație nu trăiește din milostenie. Doar aceasta este virtutea ce trebuie să arăți nației, a răpi ce este al altuia? Voiți să îmbunătățiți viața țăranului și tremurați a-i zice: mergi, ești liber, muncește, dezvoltă-ți averea și facultățile și toate carierele țării tale îți sunt deschise; poți deveni bogat, angajat, deputat, poți să te sui până la banca ministerială și să faci binele țării prin chiar exemplul laborioasei tale vieți, căci astfel sunt instituțiile noastre, care pe alte națiuni le-au costat gârle de sânge”.

Reforma agrară prin împrumut a fost criticată de mai mulți oameni politici de seamă ai vremii. Analizând cauzele răscoalei din 1907, C. Garoflid scrie: „după părerea pe care am arătat-o pe larg în scrierile noastre, pricina trebuie căutată în felul în care legile agrare au organizat mica proprietate și piedicile pe care tot acestea le-au ridicat împotriva selecției naturale, lotul de 5 ha nu este suficient. Munca la proprietar (pentru țăran, s.n.) este o necesitate. Legile agrare nu au creat țărani liberi. Împiedicările pe care legea le-a impus circulației pământului țărănesc au oprit diferențierea țăranimii. Aceasta este pricina pentru care nu se găseau la țară proprietari mijlocii, țărani înstăriți. Nu numai că legile agrare nu au ajutat formarea unei burghezii rurale, dar au desființat și pe aceea pe care împrejurările firești o creaseră. Toți țăranii, care prin muncă și economie, deveniseră arendași mijlocii, cultivând în

dijmă 20–50 ha – și erau mulți de aceștia în regiunile de câmpie ale țării – au văzut situația lor micșorată prin aplicarea legilor rurale”.

După cum se poate desprinde din textul citat, încă de la început de secol XX, în România au fost mulți oameni de seamă care au văzut calea de evoluție a agriculturii bazate pe proprietatea mijlocie și exploatarea agricolă performantă în regie proprie sau în arendă, cale pe care a mers cu rezultate de excepție Europa Occidentală după al doilea război.

După răscoala din 1907, personalități ca N. O. Popovici-Lupa, I. Lahovari, A. D. Xenopol, V. M. Kogălniceanu, N. Iorga, M. Șerban, Gh. Ionescu-Șișești, Valeriu Bulgaru au solicitat rezolvarea problemei agrare în țara noastră. A. D. Xenopol, analizând starea țărănimii române, propune: *„Să nu se mai împartă țăranilor pământ, ei să fie puși în puțința de a-și înmulți averea și să fie ajutați de stat pentru a-și cumpăra pământ. Condiția economică a țăranilor poate fi înălțată prin Banca Rurală”.*

Gh. Ionescu-Șișești face, de asemenea, o prezentare amplă cu privire la politica agrară din România, concluzionând: *„politica agrară va trebui să stimuleze forțele productive ale țării, să inaugureze o epocă de bunăstare generală, de armonie și solidaritate între agricultori. Himera egalizării tuturor trebuie să o lăsăm să piară din preocupările noastre, fiindcă egalizarea tuturor înseamnă coborârea tuturor în mediocritate. Trebuie să lăsăm să se întărească elementele capabile și să creăm astfel o clasă rurală voinică. Idealul trebuie să fie marele țăran, luminat, legat sufletește și prin solidaritatea intereselor profesionale de marele proprietar. Pentru a realiza aceasta nu este suficient o legiuire sau o reformă, pe care s-o faci bine dar să o aplici rău, prin organe lipsite de ideal și de competență. E mai ușoară realizarea unei legiuri drastice decât aplicarea cu tenacitate a acestei legiuri și îndrumarea prin munca de toate zilele a dezvoltării unui neam. Pentru cea dintâi se cere o scurtă energie politică, pentru cea de a doua se cere o continuă energie morală și, cât ne privește pe noi, o reformă în spirit public. O eră de muncă, de sobrietate, de rezistență împotriva incapacităților și abuzurilor, o eră de mai mult puritanism, de mai multă conștiință a datoriei fiecăruia, ar imprima dezvoltării noastre agrare un caracter pe care organizațiile și legile de până acum nu i le-au putut imprima. În ultimă analiză propășirea oricărei societăți este în funcție de energia ei morală”.*

Începutul primului război mondial în 1914, intrarea României în război în 1916, au amânat declanșarea reformei agrare. Anunțarea reformei agrare este făcută însă, în plin război, de Regele Ferdinand, în

martie 1917, cu ocazia vizitei făcute trupelor pe front, la Răcăciuni și Negri. Iată partea finală a discursului Regelui Ferdinand: „*Ostași, vouă, fiilor de țărani, care ați apărut cu brațul și cu pieptul vostru pământul unde v-ați născut, unde ați crescut, vă spun Eu, Regele vostru, că pe lângă răsplata cea mare a izbânzii care vă asigură fiecăruia recunoștința neamului întreg, ați câștigat totodată dreptul la a stăpâni într-o măsură mai largă pământul pentru care v-ați luptat. Vi se va da pământ! Eu, Regele vostru, voi fi întâiul a da pildă, vi se va da și o largă participare la treburile statului*”.

Ion I. C. Brătianu, președintele Partidului Național Liberal din acea perioadă, declară, și el, că prioritatea politicii sale o constituie desființarea latifundiilor și împrăștierea țăranilor cu suprafețe de pământ de mărimea necesară pentru o familie medie.

Legile reformei agrare din anul 1921 reprezintă, astfel, un act juridic, tehnic, economic și social fără precedent în legislația românească și europeană a secolului al XX-lea, ca amploare, consistență legislativă și implicații economice și sociale.

Aplicarea reformei agrare, a produs mutații importante în structura agrară și a regimului proprietății funciare, în România perioadei 1920–1945, printre care amintim:

- **reducerea marilor proprietăți latifundiare și creșterea ponderii proprietăților mici și mijlocii;**
- **creșterea suprafeței medii a proprietăților mici și mijlocii și reducerea acesteia în cazul proprietăților mari;**
- **aplatizarea, într-o mare măsură, a bipolarității proprietății funciare.**

Aplicarea reformei agrare din anul 1921 are două consecințe imediate: scăderea producțiilor medii la ha și a cantităților de cereale exportate, determinând, fără putință de tăgadă, așa cum vom vedea și după anii 1945 și 1991, că marile restructurări care conduc la schimbări profunde de sistem, au efecte imediate asupra stării generale a agriculturii. **Cauzele „căderii” agriculturii, îndată după aplicarea reformei agrare, sunt multiple. Pe lângă parcelarea excesivă și dotarea precară a exploatațiilor mici, mai trebuie adăugate și alte cauze de natură economică, financiară, fiscală și, în mod deosebit, educativă.**

Dezvoltarea industrială și comercială a României, curând după război, nu a avut amploarea scontată. Datorită scăderii puterii de absorbție a piețelor rurale pentru produsele industriale, capitalul plasat în circulație se diminuează și, în consecință, și dezvoltarea

industrială stagnează. Ceea ce numim acum foarfecele prețurilor, acestea au tăiat puternic în economia rurală, explicând, în mare măsură, acumulările extrem de slabe ale exploatațiilor agricole.

Interesante mi se par acum, privite în retrospectiva și experiența timpului, analizele făcute în acea vreme asupra reformei agrare și a rezultatelor aplicării ei. Este demn de reținut punctul de vedere al lui V. M. Kogălniceanu, exprimat în expunerea de motive la legea reformei agrare: *„Transformarea proprietății latifundiare în proprietate mică nu produce ipso-facto agricultură intensivă. Felul cum s-a făcut împrumozărirea, mai mult după criterii morale decât economice, a avut ca efect că pământul a intrat în multe părți în mâini slabe. Ceea ce nu a putut face legiuitorul trebuie ca selecțiunea naturală să o îndeplinească. Pentru aceasta libera circulație a terenului este necesară”*.

Datorită faptului că împrumozărirea nu a fost însoțită și susținută și de o infuzie de capital și educație, nu s-a realizat și al doilea element fundamental al reformei: exploatația agricolă, fapt subliniat, cu același prilej, de C. Garoflid: *„Țăranilor trebuie să le dăm și credit. Producția agricolă trebuie industrializată și pentru aceasta trebuie o politică de industrializare. Industria agricolă adevărată trebuie să se facă la țară și să meargă mână în mână cu agricultura”* (s.n.).

Iată, deci, că dezvoltarea rurală prin pluriactivitate, prin procesarea produselor agricole de fermă, nu este o doctrină total nouă, înscrisă în textul Politicii Agricole Comune a Uniunii Europene. C. Garoflid, imediat după reforma din 1921, a sesizat faptul că numai agricultura în sine nu rezolvă chestiunea rurală. Prin urmare, ca ministru al agriculturii, C. Garoflid a elaborat teza dezvoltării rurale românești printr-o economie rurală diversificată.

Efectele reformei agrare asupra structurii exploatațiilor rurale au fost studiate de Institutul Sociologic Român, condus de Dimitrie Gusti, pe baza datelor culese de echipele regale studentești. Fără a dispune de date de ansamblu pe țară cu privire la evoluția structurii agrare după anul 1930, studiile sociologice efectuate în multe sate românești au scos în evidență câteva tendințe demne de reținut, și anume:

– circulația terenurilor agricole prin vânzare-cumpărare a fost mult mai activă în satele de câmpie, comparativ cu satele din zonele de deal și munte, deci tocmai acolo unde împrumozărirea a fost mai accentuată;

– ponderea terenurilor agricole vândute de familiile împrumozărite prin reforma agrară a fost cu mult mai mare

comparativ cu familiile care au avut pământ înainte de reformă și nu au fost împrăștiate;

– vânzarea terenurilor de familiile împrăștiate în Vechiul Regat a fost mult mai activă, comparativ cu cele din Banat, Transilvania și Bucovina. Mare parte din moșiile Vechiului Regat s-au refăcut în următorii zece ani după reforma agrară, prin cumpărarea terenurilor agricole de la țărani împrăștiți;

– gospodăriile noi, create prin reforma agrară, precum și cele completate prin împrăștiere, au fost supuse mai intens procesului de fărâmițare a proprietății, comparativ cu gospodăriile existente înaintea reformei agrare.

– refacerea marilor latifundii în Vechiul Regat are o explicație simplă. Slaba înzestrare a gospodăriilor țărănești, în mod deosebit a celor care au beneficiat de pământul rezultat din împrăștiere, educația tehnică și antreprenorială precară a țăranilor, toate au constituit cauzele principale ale vânzării în masă a terenurilor de către noii proprietari.

Efectele reformei agrare au avut efecte asupra producțiilor medii la ha și pe animal obținute în agricultura românească care datorită nivelului tehnic precar din gospodăriile mici, au fost cu mult sub potențialul ecologic al solurilor României. La majoritatea culturilor și speciilor de animale, România se situa printre ultimele locuri din Europa în ceea ce privește producțiile medii la ha.

După datele oferite de Institutul Central de Statistică al României pentru perioada interbelică, preluate după Anton Golopența, reiese, totuși, că în unele județe din România ca Timiș-Torontal, Arad, Târvana-Mare, Brașov, Storojineț, Câmpulung Moldovenesc, Ialomița (în unii ani), producțiile medii la ha la principalele culturi sau la laptele de vacă au fost egale sau chiar mai mari, comparativ cu cele din Franța, Italia și alte țări vest-europene.

Ca argument la cele prezentate anterior, considerăm deosebit de edificatoare caracterizarea agriculturii bănățene, făcută de cel mai mare agronom al României, academicianul Gheorghe Ionescu-Șișești, cu ocazia primei vizite întreprinse de acesta în județul Timiș-Torontal, în anul 1921: „În Banat am văzut tipul exploatărilor intensive moderne așa cum le găsim și în occidentul Europei. Ceea ce caracterizează moșiile vizitate de noi este organizarea aproape industrială. Investițiile de capital au ridicat exploatărea la un înalt nivel de intensitate. Același caracter intensiv îl înfățișează și agricultura țărănească. Țăranul din Câmpia Banatului este înstărit și bine utilat. Am văzut în comuna Cenad zeci de

gospodării de țărani proprietari a 20–30 iugăre, case mari, cu numeroase camere, grajduri sistematice, magazii, pătule, remize, vite de rasă, secerătoare – legătoare, prășitoare, semănătoare. Utiiași ca fermierii din America de Nord”.

În asemenea condiții, România a exportat în perioada interbelică, conform statisticilor, 1,5–2,0 milioane tone de cereale, adică producția de pe suprafața de circa 1,5–2,2 milioane ha, calculată la producția medie de 900–1000 kg/ha. Din calculele efectuate, rezultă că în cea mai mare parte, cantitatea de cereale exportată provenea de la gospodăriile mijlocii, acestea deținând circa 2,75 milioane ha arabil, din care cultivate cu cereale au fost circa 2,4 milioane ha. De pe această suprafață s-a produs cantitatea de circa 3–3,5 milioane tone cereale. De asemenea, din gospodăriile agricole mijlocii s-a exportat cea mai mare parte din animale României interbelice.

Distins auditoriu,

După Marea Unire din 1918, una din problemele cardinale ale agriculturii a constituit-o elaborarea unui pachet de legi, a unui cod rural, prin care să se reglementeze sistemul agroalimentar românesc. Această operă legislativă devenea cu atât mai necesară și mai importantă, dacă avem în vedere că între noile hotare ale României Mari, în provinciile provenite din Principatele Române, Imperiul Austro-Ungar, Imperiul țarist și Bulgaria, au avut legislații diferite, iar trecerea la o legislație unitară a devenit o necesitate stringentă.

La aceste argumente, trebuie adăugat și faptul că în Transilvania și Banat legislația, în general și, în mod special, cea cadastrală erau extrem de precise, iar noua legislație românească nu putea să nu se alinieze rigorilor juridice. De asemenea, la elaborarea legislației rurale s-a avut în vedere și noua Constituție a României, promulgată în anul 1923, care, la acea dată, a fost una dintre cele mai moderne din Europa. În perioada 1920–1940 s-au elaborat 164 de legi, iar în timpul războiului 20 de legi cu caracter agricol, comercial, financiar și fiscal cu implicații majore asupra agriculturii.

Analizând codul rural al perioadei 1920–1940, apreciem faptul că, pe lângă legile reformei agrare, Legea pentru organizarea și încurajarea agriculturii, publicată în M.O. 67/22 martie 1937, denumită Legea Șișești, după numele marelui agronom, Ministrul Agriculturii și Domeniilor, care a conceput-o, poate fi considerată piscul cel mai înalt al

domeniului, o capodoperă a legislației rurale românești și europene din toate timpurile. **Pe lângă complexitatea și întinderea ei, această lege, în cea mai mare parte, își menține actualitatea și azi, având, la acea dată, un caracter modern și previzionar.**

Distins auditoriu,

Considerăm că una dintre cele mai profunde analize a evoluției agriculturii privat-familiale din perioada interbelică o face Virgil Madgearu, în lucrarea sa Agrarianism, capitalism, imperialism, apărută în anul 1936. În acest studiu, V. Madgearu scrie: *„cercetarea condițiilor de evoluție a agriculturii a dovedit însă că nu există în această ramură de activitate economică tendința naturală de concentrare a pământului și de despărțire a muncitorului de instrumentul său de muncă, iar în loc de transformare a întregii proprietăți a pământului în forma de proprietate rurală, corespunzătoare modului de producție capitalist, are loc un proces invers: prefacerea proprietății private a pământului, din instrument de exploatare și dominație, în instrument de muncă – proprietatea de muncă”* (s.n.).

Virgil Madgearu, bun cunoscător al evoluției relațiilor și structurilor agrare din Europa de vest, observa, încă în anul 1922, că: *„oriunde după emancipare, majoritatea covârșitoare a masei rurale este formată din țărani, care-și lucrează pământul cu mijloacele lor proprii de producție și exclusiv cu munca lor și a familiei. Alături de acești țărani independenți, se întâlnesc de o parte țărani mari, care stăpânesc întinderi de pământ peste puterea lor de muncă și le cultivă cu brațe străine închiriate (proprietarii mijloacii) și de alta țărani mici, care posedă câte un petic de pământ care nu ocupă complet munca lor și nu le oferă hrană omenească, astfel că sunt constrânși a-și oferi brațele lor de muncă altora. În sfârșit, mai sunt și muncitori agricoli propriu-ziși, care-și agonisesc traiul exclusiv sau în cea mai mare parte din munca salariată”*.

Procesul descris de Virgil Madgearu, pentru prima parte a secolului al XX-lea, îl regăsim și acum, după aproape 70 de ani, la sfârșitul acestui secol. În agricultura vest-europeană, toată producția agricolă se obține în ferme privat-familiale unde munca fermierului și a familiei sale reprezintă peste 90% din cantitatea totală de muncă necesară obținerii acestei producții. Numai circa 10% din munca agricolă are caracter de muncă salarială, în „part-time” sau service

agricol specializat (pentru care nu se justifică economic achiziționarea de utilaj agricol propriu de către fermier).

Un alt proces remarcat de Virgil Madgearu se referă la tranziția aproape continuă, pretutindeni în Europa de vest, de la „țărănul mare”, care exploatează munca altora, la țărănul independent care nu-i nici exploatator, nici exploatat. V. Madgearu aprecia că „*există în cadrul populației țărănești etape de tranziție în jurul tipului reprezentativ, care rămâne totuși „țărănul independent, muncitor exclusiv al ogorului său” (s.n.)*”.

După părerea noastră, singura „inexactitate” a lui V. Madgearu, în prognoza evoluției structurilor rurale, se referă la „etapa de tranziție”. Apreciem că, de fapt, nu este vorba de o perioadă de tranziție, ci o evoluție continuă a agriculturii vest-europene, timp de aproape un secol, spre tipul de exploatare agricolă privat-familială, care, acum, la cumpăna dintre secolele XX și XXI, domină economia rurală a Uniunii Europene.

La vederile anticipatoare ale lui V. Madgearu am asocia și analiza realistă a profesorului N. O. Popovici Lupa care afirmă, pe bună dreptate: „*Astfel statului i-a fost frică de a întări pe cei ce aveau și însușirile și puțința de a se întări. El s-a dovedit dușmanul ideii de selecționare și diferențiere socială, care singură dă puțința celor mai buni și celor mai vrednici de a-și întări situația. El a pornit de la concepția răsărită din idealismul generos dar nepractic al generației de luptă pentru libertate și care dorea țărani egali în bogăție și putere. A împiedicat formarea unei clase de uvrieri agricoli, lăsând liberă pulverizarea proprietății țărănești prin moștenire, n-a sprijinit formarea unei clase mijlocii de țărani și i-a menținut astfel pe toți la un nivel egal – egal însă în mediocritate”*”.

Distins auditoriu,

Dacă Virgil Madgearu și alți economiști și politicieni români au avut o predicție excepțională cu privire la evoluția agriculturii privat-familiale, previziune confirmată aidoma de ceea ce s-a întâmplat în spațiul rural al Uniunii Europene, au existat, în perioada interbelică, și economiști agrari „furați” de teoriile socialiste utopice. Unii analiști români ai politicii agrare, văzând numai (la) suprafața fenomenelor, au încercat să forțeze similitudini între agricultura americană și cea sovietică.

Iată, de exemplu, ce scria, în sensul celor menționate, M. Chirițescu-Arva referitor la restructurările din agricultura americană și sovietică: „În timp ce în Statele Unite ale Americii de Nord contopirea unităților de producție mici și mijlocii, în gospodării mari capitaliste, are loc în mod liber prin ruina treptată și eliminarea producătorilor individuali, în Rusia sovietică acest proces are loc în mod precipitat, pe calea unei reforme impusă sub puterea regimului de dictatură (s.n.). În America procesul este liber și înaintează treptat cu ruina micilor gospodari, iar proprietatea solului se concentrează în mâinile unui număr restrâns de capitaliști. În Rusia procesul este forțat, proprietatea privată este complet desființată, fără a se ține seamă de starea psihologică sau tendințele individualiste ale păturii rurale, iar capitalismul, care pune în funcțiune noile exploatații, este însăși colectivitatea. În Rusia sovietică micul producător este încadrat cu voie sau fără voie, în gospodăriile mari colective sub regimul de dictatură, care își propune să ardă etapele evolutive ale vieții economice”.

Analizând mijloacele de formare a marilor exploatații agricole în America și Uniunea Sovietică, autorul distinge diferențele existente între „căile” acestor prefaceri. Ceea ce nu a sesizat M. Chirițescu-Arva reprezintă, însă, tocmai substanța, esența „diferenței” uriașe între organizarea agriculturii americane și a celei sovietice. În timp ce agricultura americană se bazează pe proprietatea privată asupra pământului și asupra celorlalte active de producție și pe munca proprie a fermierului și a familiei sale, în agricultura sovietică proprietatea este dizolvată, țăranul, mic proprietar de teren agricol și de mijloace modeste, devine, în ultimă instanță, salariat proletar de tip colhoznic sau sovhoznic. Exploatarea muncii se produce în sistemul sovietic, iar efectele depersonalizării proprietății agricole sunt catastrofale. **Între rezultatele de producție și economice ale agriculturii americane și celei sovietice, din perioada interbelică, diferențele sunt enorme, iar situația țăranului sovietic colhoznic este dramatică.** Cred că M. Chirițescu-Arva, din necunoaștere, superficialitate sau conformism a făcut o gravă eroare, încercând forțat să formuleze o similitudine între fermierul american și colhoznicul sovietic al anilor '30-'40.

Distins auditoriu,

Acestea erau cele două „tipuri” de exploatații agricole pentru care ar fi putut opta puterea instalată în România în anul 1945: să

aleagă sistemul de agricultură privată, de tip european (ori american) sau agricultura colectivistă, de tip sovietic. **Sau, poate, ar mai trebui să adăugăm, într-un context mai larg, opțiunea României, pentru zona culturală și politică căreia ar fi trebuit să-i aparțină ca țară, după al doilea război. Cred că nimeni nu a dat un mai corect răspuns acestei probleme cardinale a României decât a făcut-o Mircea Eliade, cu mai bine de jumătate de veac înainte: „puține neamuri – aprecia marele filozof și scriitor – se pot mândri că au avut atâta nenoroc în istorie, ca neamul românesc. Ca să putem înțelege destinul culturii românești, trebuie să ținem seama de vitregia istoriei românilor. Am fost așezați de soartă la frontierele răsăritene ale Europei, pe ambele versante ale ultimilor munți europeni, Carpații, de-a lungul și la gurile celui mai mare fluviu european, Danubiul. Traian ne-a predestinat drept popor de frontieră. Ocuparea și colonizarea Daciei a însemnat acțiunea de expansiune cea mai răsăriteană pe care a încercat-o imperiul roman în Europa. Într-un anumit fel și geografic și cultural, dincolo de Bug, Europa încetează; romanitatea – cu tot ce reprezenta ea ca sinteză și moștenirea marilor civilizații maritime și continentale care o precedaseră – n-a izbutit să se întindă mai la răsărit de Bug. De acolo înainte începe o altă geografie și o altă civilizație, care poate fi interesantă, dar care nu mai aparține Europei, ci altei forme istorico-culturale pe care René Grousset o numea „imperiul stepelor”. Peisajul Europei este de o extraordinară varietate: aproape că nu există regiune în care peisajul să nu se schimbe la fiecare 100 km. România este ultima țară din Europa în care această constantă geografică se mai verifică. Dincolo de Bug structura peisajului se modifică din ce în ce mai încet; varietatea geografică este înlocuită cu monotonia nemărginîtelor „pământuri negre” ale Ucrainei, care, pe nesimțite, se transformă în stepele Rusiei euro-asiatice.**

Aceste câmpii și aceste stepe au alcătuit din cele mai vechi timpuri drumul invaziilor asiatice către Europa. Culturalicește, aceste năvăliri au fost de o cumplită sterilitate. Nici dacii, nici daco-romanii, nici românii n-au avut nimic de învățat de la acești nomazi răsăriteni, nici după ultima invazie, ocupația din 1944.

Făcând parte, trupește și spiritualicește, din Europa, mai putem fi sacriificați fără ca sacrificiul acesta să nu primejduiască însăși existența și integritatea spirituală a Europei?

De răspunsul care va fi dat de istorie acestei întrebări nu depinde numai supraviețuirea noastră, ca națiune, ci și supraviețuirea Occidentului”.

Evident, după ce am citit acest impresionant text, ne-am întrebat: care a fost responsabilitatea decidenților români față de generațiile următoare? România încotro? Răspunsul îl avem imediat.

Odată cu instalarea puterii comuniste în țară, la 6 martie 1945, prin Guvernul Petru Groza, începe a doua perioadă a României din secolul al XX-lea, perioada comunistă.

Ce voiau țaranii români întorși de pe front?

Cu toate că trebuie să facem o netă demarcație între țaranii români și plugarii politici ai lui P. Groza și R. Zăroni, vom răspunde la întrebare prin cuvintele lui Petru Groza: „*Iar în toamna anului trecut, când ne-am dus la București, printre alții și cu prietenul Zăroni, cea dintâi întrebare pe care ne-au pus-o conducătorii partidului comunist a fost: „Voi, plugarii, ce program aveți? Ce vreți să facem cu pământul?”*

Natural, plugarii au răspuns: „Noi vrem să rămânem proprietari pe pământurile pe care le muncim (s.n.).

Este limpede că țaranii români, care au dus greul celui de al doilea război mondial, cei care au trecut Prutul în 1941, cei care au ajuns la Stalingrad, iar, mai apoi, în Tatra și până aproape de pământul Germaniei, doreau să rămână proprietari pe pământurile pe care să le muncească. Ei nu și-au imaginat nicio clipă, mai ales cei care au văzut colhozurile și sovhozurile din stepa ucraineană sau cea rusă, că Partidul comunist, cu mintea și mâna lui Petru Groza, va pregăti colectivizarea și în România.

Petru Groza, încrezător în Partidul comunist, într-o întâlnire electorală cu țaranii la alegerile din anul 1946, masiv fraudate, spunea: „*Noi n-am căutat la ceea ce ne-au spus unii, îndeosebi Maniu: „Rău faci, domnule Groza, că mergi cu comuniștii, pentru că în clipa când partidul comunist va avea cuvânt în această țară va lua țăranilor chiar și păpușoiul”.*

I-am răspuns însă domnului Maniu: „Greșești, domnule Maniu. Viitorul te va dezminți, fiindcă proletariatul, care luptă cu atâta dârzenie, este frate de soartă cu plugărima; și ceea ce crezi d-ta nu se va întâmpla”.

Cu asemenea convingeri, Petru Groza a respins nu numai sfatul lui Iuliu Maniu, ci și cele ale lui Stalin cu privire la colectivizarea țăranilor români. Iată ce relatează Petru Groza, în legătură cu

întâlnirea avută la Moscova cu Stalin, în anul 1945: „Am avut o întrevedere cu generalissimul Stalin, între patru ochi, fără tâlmaciu. Nimeni dintre străini până acum n-a fost invitat în aceste condițiuni. Am fost chemat seara târziu de la teatru. Conversația s-a purtat în limba germană. Am examinat împreună toate problemele românești. Cunoștea realitățile românești în cele mai mici amănunte. Cunoștea bogățiile noastre, – pe toate, nu numai petrolul (sic!). Îl interesa îndeosebi soarta plugărimii. Am vorbit ca doi oameni de realități, cu deosebirea că el era un om excepțional, un profesor bătrân, pe când eu mă consideram un mic elev. Am vorbit despre experiența sovietică în agricultură. Cunoștea însă și înțelegea perfect evoluția plugărimii românești. M-a sfătuit să rămân la proprietatea individuală. Să ne ferim de a forța evoluția muncii în agricultură. Dar să întărim această proprietate individuală și să înlocuim munca brută, de ilot, a plugarului prin mașinism. (s.n.)

Mi-a recomandat rezervele de stat, dar nu sovhozurile. Pe aceste rezerve de stat să înființăm ferme model, economii model, de la care țărani să se inspire în organizarea muncii, selecționarea seminței și întreaga evoluție a unei agriculturi sistematice. Paralel să înființăm centre de mașini agricole, cât mai numeroase și cât mai bine utilizate. Lucrând astfel vom ridica nivelul plugărimii și al individului?”.

Când am citit prima dată acest text, în cartea „Reconstrucția României. Discursuri politice, conferințe, interviuri 1944–1946”, pag. 161–162, apărută la Tipografia Viața literară în anul 1946, mi-am pus întrebarea: a fost sincer Petru Groza când a reprodus discuția cu Stalin? Pornind de la ororile făcute de Stalin în Uniunea Sovietică, am fi tentați să credem că Petru Groza a voit să „îndulcească” imaginea „tătucului”. Cu alte cuvinte, în această ipoteză, P. Groza ar fi putut să pună în gura lui Stalin cuvinte pe care acesta nu le-a rostit. Socotim, însă, că P. Groza îl cunoștea foarte bine pe Stalin, că auzise de lichidările politice făcute de acesta în URSS. În consecință, apreciem că P. Groza nu-și putea permite să mistifice, să înflorească declarațiile lui Stalin, chiar și acelea între patru ochi.

Două elemente, unul de natură economică și altul de natură editorialistică, ne determină să susținem că redarea convorbirii lui Petru Groza cu Stalin este exactă. Primul element, de natură economică, are drept suport interesul economic major pe care-l avea Uniunea Sovietică față de performanțele agriculturii țărănești din România. La data discuției dintre cei doi bărbați de stat, România avea o imensă datorie de război (în petrol, produse agricole și dolari) față de URSS, Stalin,

cunoscând randamentele agriculturii colhoznice din Uniunea Sovietică, evident, și-a pus întrebarea: cum va achita România această datorie dacă va trece la colectivizarea agriculturii românești tocmai în perioada reparației? Logica strictă a interesului economic sovietic ne conduce, indubitabil, spre exactitatea textului și nemistificarea, nerăstălmăcirea acestuia de către Petru Groza.

Al doilea element, de natură editorialistică, ne întărește convingerea asupra autenticității punctului de vedere a lui Stalin. În anul 1973, Editura politică reeditează operele politice ale lui Petru Groza. Am căutat cu atenție, în această nouă ediție, textul din cartea Reconstrucția României, apărută în anul 1946 și nu l-am mai regăsit. Operase cenzura! De ce a fost cenzurat P. Groza tocmai aici, la capitolul evoluției agrare? Nu se poate aduce ca argument al cenzurării lui P. Groza faptul că Stalin a fost defăimat după moarte. La data reeditării scrierilor lui Groza trecuseră, deja, 20–25 de ani de la moartea lui Stalin. Deși, formal, Stalin nu a fost reabilitat, în fond stalinismul, ca metodă de conducere comunistă, era în plină floare în România. Prin urmare, singura cauză reală a cenzurării, viza iminentul dezastru din agricultura românească, iar apropiata scadență a unei posibile sau probabile dări de seamă cu privire la catastrofa agrară putea avea ca argumentație de bază „importul de sistem”, impus de Uniunea Sovietică.

Cenzurarea textelor lui P. Groza viza, de fapt, eliminarea acestei posibile respingeri a importului de sistem colhoznic. Nu se dorea ca generațiile care au dreptul să tragă la răspundere, măcar moral, pe cei care au împins agricultura la catastrofă să cunoască realitatea despre colectivizarea agriculturii în România. Nu se dorea să se știe că până și Stalin i-a „sfătuit” pe comuniștii români „să rămână la proprietatea individuală”, „să întărească proprietatea țărănească individuală”. Nu se dorea să se știe că însuși Stalin „nu a recomandat colhozurile” pentru agricultura românească.

Este clar pentru oricine că, în cazul în care s-ar fi procedat științific în vederea stabilirii tipului de agricultură, nu se putea opta pentru sistemul sovietic. De asemenea, în cazul în care alegerea sistemului de agricultură ar fi fost supus unui referendum național sau unei consultări a țăranilor, rezultatul era dinainte cunoscut. Țăranii i-au spus răspicat lui Groza: „noi vrem să rămânem proprietari pe pământurile noastre”.

Instalarea regimului de dictatură comunistă la București, supravegherea sovietică severă, promovarea în punctele decizionale de maximă importanță a celor mai obedienți oameni pe care-i avea România, la acea dată, îndoctrinarea primitivă, fără nici un fel de discernământ, excesul de zel, au constituit principalele premise ale opțiunii cu privire la evoluția economiei românești, în general, și a agriculturii, în special.

Distins auditoriu,

Primul semnal politic și juridic al opțiunii guvernului Petru Groza, instalat la putere în 6 martie 1945, avea să vină la numai câteva zile după intrarea comuniștilor în guvern, prin Legea 187 pentru înfăptuirea reformei agrare, publicată în Monitorul Oficial din 23 martie 1945. Reforma agrară din 1945, privită prin prisma evoluției agrare ulterioare, se poate aprecia că a fost actul politic și juridic care a reprezentat începutul colectivizării și etatizării agriculturii românești, prin eliminarea proprietății funciare private.

Principalele consecințe ale reformei agrare din 1945, după părerea mea, au fost următoarele:

- conform art. 3 din Legea 187/1945, s-a trecut la o masivă etatizare a proprietății agricole în România;
- s-a adoptat modelul sovietic de service agricol prin organizarea centrelor județene de închiriat mașini care, ulterior, s-au transformat în stațiuni de mașini și tractoare – SMT, proprietate a statului;
- s-au dezorganizat profund exploatațiile cele mai performante (între 50 și 100 de ha), prin exproprierea completă sau parțială a pământului și a principalelor active de producție.

Consecințele reformei agrare din 1945 nu pot fi formulate în câteva fraze, fiind mult mai numeroase și mult mai complexe ca efect, în spațiul rural românesc, la confluența dintre două sisteme. Ce a urmat după reforma agrară din 1945? Un lung șir de hotărâri ale Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român (PMR), decizii, hotărâri ale Consiliului de Miniștri, prin care, practic, se desființează proprietatea privată, se decimează clasa țărănească, mai cu seamă gospodarii de frunte ai satelor românești, cu toată rezistența anticomunistă puternică a țăranilor din Argeș, Muscel, Făgăraș, Bucovina, din Munții Banatului.

După abdicarea forțată a Regelui Mihai I (decembrie 1947) și izgonirea sa din țară, Partidul comunist avea să se instaleze la putere pentru o lungă și neagră perioadă a istoriei românești. Agricultură, satul, în această perioadă, va cunoaște o dramă fără precedent, prin degradarea materială și morală a țăranilor români, prin eliminarea lor ca agenți economici principali ai mediului rural.

Hotărârea de colectivizare a agriculturii este adoptată la plenara CC al PMR din 3–5 martie 1949, iar cadrul juridic al acestui proces este legiferat prin Decretul 133, din aprilie 1949, în care, se prevăd următoarele: *„cooperativele își desfășoară activitatea în cadrul programului de stat și constituie un factor important în lupta pentru construirea comunismului în R. P. Română”*. În urma hotărârii plenarei PCR din martie 1949, începe colectivizarea. Primele gospodării agricole colective (GAC) apar încă în vara anului 1949, iar procesul de colectivizare nu s-a produs de la sine, prin liberul consimțământ al țăranilor, ci într-o atmosferă tipic moromețiană, printr-un nesfârșit șir de presiuni de natură juridică, materială, economică, fizică și psihică asupra țăranilor.

Intimidarea țăranului s-a făcut prin cele mai cumplite metode. Prima acțiune comunistă împotriva țăranului a avut ca obiect distrugerea bazei economice a acestuia. Sistemul de subminare economică, mai întâi a țăranilor înstăriți – (chiaburii), l-a constituit sistemul cotelor obligatorii. În perioada anilor 1950–1954, mulți țărani, care, deși cultivau 5–6 ha de grâu și tot atâta porumb, nu aveau suficientă pâine pentru un an de zile și aceasta pentru că, nu de puține ori, țăranii erau obligați să „predea” la fondul de stat, drept cotă obligatorie, o cantitate mai mare de produse decât recolta anuală. Prin acest sistem diabolic, s-a căutat și s-a reușit, în timp record, să se aducă la același numitor inferior țăranii înstăriți și mijlocași cu cei săraci.

A doua cruntă lovitură a fost deportarea în Bărăgan. Peste noapte, de Rusalii, în anul 1951, peste 50 000 de familii din satele bănățene și mehedintene au fost îmbarcați în vagoane de marfă, cu câteva lucruri, și lăsați sub cerul liber al Bărăganului. În satele apărute în stepa Bărăganului, acești țărani și-au făcut bordeie, mai apoi, case, școli, au ctitorit biserici. Au trudit din greu, mai greu decât sclavii de pe plantațiile de humbac din Sudul american. Mulți, foarte mulți din cei bătrâni sau bolnavi nu s-au mai întors la casele lor, numai osemintele lor au fost aduse, după ani de zile, și puse, alături de moșii și strămoșii lor, la Vărădia, la Banloc, la Ciacova sau la Variaș.

Reacția adversă a țăranilor față de intrarea în GAC a fost deosebit de puternică. Mulți țărani, cei mai buni din fiecare sat, sub pretextul participării la unele acțiuni politice sau apartenenței politice liberale ori țărăniște, au fost arestați, judecați sumar și condamnați la mulți ani de închisoare, la canalul Dunăre–Marea Neagră sau în ocne.

Privarea de libertate a liderilor politici, a intelectualilor din sate și a țăranilor fruntași a fost a treia acțiune politică de suprimare a țărănimii române. Acolo, în închisorile de la Sighet, Aiud, Pitești, alături de mulți intelectuali de frunte ai României, a rămas definitiv și floarea țărănimii românești.

Copiind aidoma modelul sovietic, doctrina agrară a Partidului comunist din România prevedea dezvoltarea unui puternic sector de stat în agricultură. În anul 1949, prin Decretul 83, se aduc unele completări legii 187/1945, trecându-se în proprietatea statului suprafața de 472 000 ha. Textul prevede *„trecerea în patrimoniul statului, ca bunuri ale întregului popor, exploatațiile agricole moșierești care au făcut obiectul exproprierii aceleiași legi cu întreg inventarul viu și mort și clădirile aparținând sau afectate acestor exploatații, indiferent de locul unde se află”*.

O altă formă a colectivizării care, uneori, trece neobservată ca fenomen social, economic și politic este cea a întovărășirilor agricole. Conducerea PMR, analizând procesul de colectivizare propriu-zis din anii 1949, 1950 și prima jumătate a anului 1951, constată faptul că parametrii cantitativi ai colectivizării nu sunt atinși nici pe departe față de ceea ce se stabilise la Plenara din 3–5 martie 1949. În aceste condiții, în septembrie 1951, Plenara CC al PMR hotărăște înființarea de întovărășiri agricole, un fel de asociații agricole de azi, ca o formă intermediară, tranzitorie între proprietatea privată și cea colectivistă. De fapt, prin întovărășire se urmărea „obișnuirea” țăranului cu formele colectiviste sau asociative ale exploatării agricole. Țăranul a rămas, formal, proprietar, dar exploatația agricolă propriu-zisă a luat aspectul colectiv. În perioada 1952–1959, se înființează peste 12 000 de întovărășiri (cam tot atâtea câte asociații avem azi) în care au fost cuprinse circa 1,7 milioane familii de țărani cu o suprafață de 3,4 milioane ha.

În anul 1953, apare, în arhiva secretă a Consiliului de Miniștri, HCM 308 cu privire la terenurile pentru care s-au făcut cereri de trecere în proprietatea statului precum și la terenurile părăsite, hotărâre ținută secretă și nepublicată în Monitorul Oficial nici până azi. Justificarea preluării acestor terenuri agricole în proprietatea

statului o găsim în expunerea de motive a HCM 308/1953: „procesul de dezvoltare a industriei socialiste în patria noastră a creat condiții ca zeci de mii de cetățeni din rândurile țărânimii muncitoare să se îndrepte către diferitele ramuri ale industriei, către fabrici și uzine, către orașe, mărind neconținut numărul locuitorilor, numărul muncitorilor, tehnicienilor și funcționarilor.

Un foarte mare număr dintre acești muncitori, tehnicieni, funcționari și alții, având în proprietate terenuri agricole, nu-și pot îndeplini, în bune condițiuni, sarcinile pe care le au în întreprinderi și instituții și totodată să se ocupe în măsură corespunzătoare de cultivarea terenurilor agricole ce le posedă (s.n.). Ca urmare a faptului că și-au asigurat baza materială pentru existența lor și a familiilor lor, „s-au legat” și doresc „să se lege” definitiv de întreprinderea sau instituția unde lucrează, în așa măsură încât văd că rămânerea pe mai departe cu un picior în industrie și cu altul în agricultură, este dăunătoare, (s.n.) atât pentru stat, cât și pentru familiile lor, un mare număr dintre ei au făcut cereri de trecere a terenurilor agricole ce le posedă în proprietatea statului”.

Hotărârea 308 este de un cinism caracteristic puterii comuniste. Proprietarii trebuiau să facă cereri, să predea de bună voie terenul agricol din proprietatea lor privată în proprietatea statului. Pentru a avea idee exactă despre cinismul acestei hotărâri, redăm câteva din prevederile HCM 308/1953:

„Art. 6. – Muncitorii și funcționarii din Instituțiile și Întreprinderile de stat, din organizațiile economice și de masă, al căror principal mijloc de existență este profesiunea pe care o exercită, dar care din această cauză nu pot în același timp să lucreze și terenurile agricole ce le posedă și doresc să treacă aceste terenuri în proprietatea statului, pot face cereri în acest scop”;

„Art. 7. – Funcționarii din mediul rural, pensionarii, meseriașii, elevii, studenții și liber profesioniști, precum și alte categorii de cetățeni, parohiile și așezămintele care au în proprietate terenuri agricole, ce nu sunt în stare să le lucreze din cauza funcțiunilor pe care le îndeplinesc și doresc să treacă aceste pământuri în proprietatea statului, pot face cereri de trecere a pământului în proprietatea statului la Comitetele Executive ale Sfatului Populare Comunale și Orășenești, pe raza cărora se găsesc terenurile lor”;

„Art. 8. – Nu se vor primi cereri de trecere a pământului în proprietatea statului din partea chiaburilor. Tendințele chiaburilor de a

renunța la terenurilor lor agricole trebuie considerate ca încercări de sabotare a producției agricole și de sustragere de la îndeplinirea obligațiilor pe care le au față de stat (s.n.)”;

Prin formula găsită „de predare de bună voie” a terenului de către proprietari, prin cerere, se evita formula juridică a exproprierii, care nu mai avea justificare în condițiile proprietăților mici și mijlocii. Este, însă, limpede, pentru oricine, cum s-au făcut cererile de predare a terenului. În toate cazurile, era condiționată menținerea ca angajat în întreprinderi, instituții sau de continuarea cursurilor liceale ori universitare a persoanelor care se „încadrau” în prevederile acestei hotărâri. Cei care au trăit perioada aceasta își amintesc, desigur, că au fost amenințați în permanență cu desfacerea contractului de muncă, cu exmatricularea, cu evacuarea din locuințele unde erau chiriași, în cazul în care nu acceptau să facă cereri de cedare a terenurilor agricole.

Considerăm că pentru orice om de bună credință aceste cereri, făcute sub amenințare, sub presiune, azi nu mai au relevanță juridică. Reparațiile materiale, morale și, în primul rând, patrimonial-financiare se impun ca un act juridic de echilibru, de echitate socială. Într-un cuvânt, trebuie spus că HCM 308/1953, conform art. 14, dădea muncitorilor, funcționarilor și pensionarilor în locul proprietății, adică a pământului ca sursă a bunăstării, cartele. Prin ce imensă tragedie a trecut acest popor român!

Mai trebuie adăugat la fenomenul colectivizării apariția HCM 1650/1953 prin care se legiferează statutul-model al GAC. Din conținutul acestui HCM rezultă clar că, de fapt, cooperativizarea în România ia aspecte cu totul particulare față de cooperația din țările occidentale. O asociație, o cooperativă sau o societate agricolă, în general, conform legislației civile și comerciale, își stabilește propriul statut, iar fondurile sociale, patrimoniul se formează după voința asociațiilor, operatorilor sau acționarilor. Prin HCM 1650/1953, prin care se instituie, în fapt, colectivizarea agriculturii și nu cooperativizarea (ce mare diferență!) se prevede, în mod expres, că „la intrarea în GAC membrii vor aduce în patrimoniul gospodăriei tot pământul”. Urmează a se înființa în satele noastre ceea ce spune Marin Preda, prin glasul lui Niculae Moromete, fiul lui Ilie Moromete: „*tot ce este proprietate se desființează, inclusiv pământul*”.

În anul 1959, puterea comunistă emite Decretul 115, care avea să dea „ultima lovitură”, „lovitura de grație”, exploatării omului de către om în agricultură. Prin Decretul 115/1959 sunt trecute „în folosința”

gospodăriilor agricole colective sau în folosința gospodăriilor agricole de stat toate terenurile considerate „generatoare de exploatare”. Decretul 115/1959 apare într-un moment greu, dificil, pentru încheierea colectivizării. Dacă la începutul colectivizării s-au înscris în colectiv sătenii cei mai fără de căpătâi, cei care vedeau în GAC un loc în care să poată trăi fără muncă sau cu muncă puțină, după anii 1957, 1958, procesul de colectivizare stagnează. Conducerea comunistă de atunci își dădea seama că nu este posibilă finalizarea colectivizării fără țăranii de frunte ai satelor. Or, aceștia, cu toate presiunile făcute asupra lor timp de zece ani (1949–1959), nu au acceptat colectivizarea. Deși numărul acestor țărani nu era mare, dar, prin poziția lor, prin autoritatea în comunitățile rurale și moralitatea lor, mai ales prin suprafețele de teren agricol pe care la aveau în proprietate, reprezentau o frână majoră pentru încheierea colectivizării.

Ideologii partidului comunist au născocit Decretul 115/1959, în care, printre altele, în expunerea de motive a Decretului 115/1959 se spune: *„În numeroase sate mai dăinuie încă rămășițe ale unor relații de producție învechite, cum sunt darea în parte sau în arendă, ori lucrarea pământului cu muncă salariată, folosită de către elementele capitaliste chiaburești. Având mai mult pământ decât pot munci, ei și familia lor, elementele capitaliste chiaburești, bogătanii satului, dau țăranilor muncitori pământ în parte sau în arendă, ori folosesc muncă străină. Ca urmare a realizărilor obținute până acum în construcția socialistă la sate și a ritmului de creștere a sectorului socialist agricol, lichidarea rămășițelor de lucrare a pământului în parte, în arendă și a oricăror alte forme ale exploatării omului de către om în agricultură a devenit o necesitate obiectivă.”*

În anul 1962, se încheie procesul de „transformare socialistă a agriculturii” în România, trecând abuziv suprafața de 1,78 milioane ha în proprietatea statului, iar suprafața de 9,5 milioane ha în proprietate colectivă. În zonele montane, mai rămâne în proprietate privată, suprafața agricolă de 882 000 ha (6% din suprafața agricolă), din care 343 000 ha suprafața arabilă (3,5% din suprafața arabilă a țării).

Distins auditoriu,

Într-o perioadă scurtă, cum s-a putut vedea, de numai 15 ani, țăranul român din proprietar devine colectivist sau salariat, rămânându-i în posesie numai casa de locuit, 250 de metri pătrați de grădină și,

eventual, o capră și câteva găini. În aceste condiții, cum putea să mai rămână tineretul la sat, în mediul rural? Ce bază economică mai putea să aibă o familie tânără? Despre ce fel de dezvoltare rurală se putea vorbi în asemenea condiții?

Ce s-a întâmplat cu spațiul rural în țările central și est-europene în perioada 1945–1990? Dar în România? După cum este bine cunoscut, imediat după sfârșitul războiului și împărțirea Europei în zone de influență și dominație economică, ideologică și politică, în statele „căzute” sub dominația sovietică (în diferite procente de dependență după cum vom avea să citim, mai târziu, pe șervețelul oferit de Stalin lui Churchill, la Yalta) s-au produs mutații profunde în structura economiei și a societății. Amploarea proceselor de distrugere a sistemului economiei de piață, a economiei rurale, a proprietății industriale, comerciale, bancare și funciare, degradarea rapidă, până la desființare, a instituțiilor societății civile și a structurilor democrației, în paralel cu „introducerea și consolidarea” economiei centralizate, a sistemului etatist și al colectivizării agriculturii, precum și a dictaturii partidului unic, și-a lăsat adânc amprenta asupra tuturor structurilor economice și sociale.

Cel mai puternic afectat, în această perioadă, a fost spațiul rural. Brutalitatea „transformărilor socialiste” au redus la zero valorile fundamentale ale spațiului rural: proprietatea funciară, gospodăria privat-familială, moralitatea, coeziunea familială, tradițiile, obiceiurile și cultura populară. S-a încercat, și într-o oarecare măsură s-a reușit, îndepărtarea tineretului de biserică, frângerea credinței în Dumnezeu și în bunele moravuri ale lumii satului.

Situația agrară a României, prezentată până aici, care reflectă politica agricolă a anilor 1945–1989, ne conduce, indubitabil, la o singură și dramatică concluzie: sistemul colectivist a reprezentat un experiment macroeconomic și macrosocial fără precedent în istoria omenirii, la scară transnațională, cuprinzând circa o treime din populația globului care și-a dovedit, fără putere de tăgadă, falimentul economic, degradarea materială, profesională și morală a țărănimii și transformarea agriculturii dintr-un subsistem economic de piață într-un subsistem de subzistență la nivel național.

Dintre toate monstruozițiile comuniste, cea care a lovit cel mai puternic în ființa neamului românesc, în continuitatea sa, în legătura sa organică cu pământul străbun, a fost strămutarea țăranului din casa sa în blocuri, în baterii. Și pentru a fi mai bine înțeles, voi reaminti ceea ce a spus Liviu Rebreanu cu peste o jumătate de secol înainte, la 29 mai

1940, în discursul său de recepție la Academia Română: „*țăranul nu pleacă nici de voie, nici de nevoie. El nu are unde să-și mute sărăcia, pentru că smuls de pe ogorul lui ar fi osândit să piară ca un arbore smuls din rădăcini. De aceea, țăranul e pretutindeni păstorul efectiv al teritoriului național. El se simte zămislit și născut din acest pământ ca o plantă fermecată care nu se poate stârpi în vecii vecilor*”. Și, totuși, contrar gândirii unor oameni de seamă ai neamului, satul românesc a fost distrus, afectând adânc ființa țăranului nostru. De ce ? Există vreo explicație a acestui plan diabolic ? Da, există și o găsim tot la Liviu Rebreanu, care spunea: „*barbarii, neamurile războinice nu au avut, pare-se, țărani, ei disprețuiau legătura cu pământul. Această legătură sfântă au vrut să o rupă, să rupă, de fapt, sufletul țăranului român*”.

Cei care au gândit și aplicat acest genocid poate că nu l-au citit nici pe Lucian Blaga sau poate că nici nu au auzit de acest nume. Iată ce spunea Lucian Blaga, la 5 iunie 1937 și tot în discursul de recepție la Academia Română: „*vă rog să-mi acordați, totuși, potrivit obiceiului statornicit dreptul nescăzut de a face astăzi, aici, elogiul altei nemuritoare prezențe, care n-a ocupat nici un scaun în această nobilă incintă. Prezența nemuritoare, la care mă refer, nu e legată de nici un nume, nu râvnește la nici o laudă, ci e răspândită în spațiul din preajma noastră, cât ține întinderea nepământescă a țării. Vreau să vorbesc despre singura prezență vie încă, deși nemuritoare, nemuritoare deși așa de terestră, despre unanimitatea noastră înaintaș fără de nume, despre: satul românesc*” (s.n.).

Cu toate acestea, în pofida atâtor atenționări clare, venite de la mari români, de la personalități de seamă ale culturii noastre naționale, de la oameni profund cunoscători ai vieții și spiritualității neamului, agricultura, satul și țăranul român, proprietatea și rosturile rurale au fost grav distruse.

Satul românesc – matricea fundamentală a neamului nostru – a suportat, în cele mai multe cazuri, un fenomen de involuție sau stagnare de o jumătate de secol. Poate am fi nedrepti dacă, totuși, nu am arăta că sunt unele spații, mai ales în zonele necooperativizate subcarpatice și intracarpatică, în care s-a observat un progres arhitectural și ambiental al satului.

Dar, pentru a realiza marea dramă a satului românesc, este absolut necesară comparația în timp și spațiu cu alte țări, deci se impune o bază de raportare, în caz contrar, am putea ajunge la concluzii eronate. Astfel, pentru a cuantifica efectele sociale și

economice ale tipului de economie rurală, practică jumătate de secol în România, nu trebuie să citim bilanțurile sau conturile unităților agricole din satele noastre, ci este suficient să parcurgem ulița cu pasul, să intrăm în case, în ogradă, în grădină, atât la noi, în România, dar și în alte țări. Nu trebuie însă să mergem în Elveția, Franța, Austria sau Germania (deși ultimele două au fost mai distruse de război, comparativ cu România), ci numai în Voivodina sau sudul Ungariei. Este cunoscut că, în perioada interbelică, satul românesc era incomparabil mai „arătos” și mai prosper, comparativ cu satul bănățean din Voivodina sau Ungaria. Dar acum? Nu suportă comparație! Satul românesc din Voivodina și Ungaria nu se deosebește cu nimic față de satul occidental. Dar la noi?

La noi satele au suferit trei mari procese de degradare sau distrugere: depopularea, demolarea și stagnarea.

Țăranul a luptat din răzputeri, pentru a se menține în spațiul lui, acceptând „titlul” de om al muncii – de muncitor – și, implicit, naveta – această plagă socială a țăranului-muncitor. Cei mai tineri, cu timpul, au părăsit locul lor natal – satul cu casele lui – și au „populat” bateriile noilor cartiere ale orașelor. Și, astfel, fenomenul depopulării a determinat intrarea satelor noastre în faza de agonie. Am văzut sate fără tineri, fără joc duminica de ani de zile, fără nunți. Ici și colo câte un copilăș adus de părinții lui la bunici, vara, în vacanță. În județele Timiș, Brașov, Sibiu, Alba, zeci de sate, care odinioară reprezentau „fala” acestora, au dispărut biologic și social și, în curând, dispar și geografic, prin autodemolare. Politica comunistă, care a privat cetățeanul român de cele mai elementare drepturi, a determinat, prin plecarea șvabilor și sașilor în Germania, al doilea fenomen de depopulare a satelor cu populație germană din Banat și Transilvania. Este dezolantă, apocaliptică imaginea unor astfel de sate din câmpia bănățeană sau din zona Târnavelor.

Ideologii comuniști, sub masca sistematizării localităților rurale și a „aproprierii condițiilor de trai material și spiritual” a sătenilor de orășeni, au pus în practică, cu o cruntă agresivitate, demolarea satelor românești. În acest mod, au dispărut, peste noapte, nenumărate sate, iar locuitorii din mici producători au devenit consumatori.

În timp, am cunoscut, într-un sat colectivizat din preajma Bucureștiului, o familie din care toți făceau naveta în oraș, cu excepția mamei Ioana. Aveau o casă mică, dar curată, cu grădină, curte. În curte, pe măsura posibilităților unei familii navetiste și a unei femei în

vârstă, mama Ioana ținea 10–15 găini, 2–3 găște și un purcel. Această femeie, mică la trup, dar cu o dorință inimaginabilă de a trăi în mediul ei, în curtea și grădina ei, pentru familia ei navetistă, s-a chinuit din răspuțeri să mențină această modestă gospodărie. În anul 1985, buldozerul i-a ras casa. Când am trecut pe acolo era semănat sorg, dar urmele gospodăriei nu dispăruseră, lăstarii pomilor și ai viței de vie, dați din rădăcinile rămase în pământ, arătau că acolo a fost, cu puțin timp în urmă, o casă, viață. Am văzut-o și pe mama Ioana, strămutată la bloc. Venea zilnic în acel loc al vieții și al morții ei. Plângea fără lacrimi. Deși mică la trup, era un munte de durere. Nu i-am stingherit durerea, dar m-am întrebat: ce s-o fi întâmplat în inima ei, în sufletul ei curat? După expresia feței, eram convins că ea murise sufletește, doar trupul său plâpând mai era încă în viață.

Aveam să aflu că și mama Ioana murise, sărmana de ea, în anul 1989, deși nu avea mai mult de 65 de ani. Nu a mai avut putere și răbdare să apuce decembrie 1989. Asemenea mamei Ioana sunt mii, zeci de mii de mame Ioana și tați Ion, în România.

O cumplită tragedie s-a petrecut în multe, foarte multe sate românești, în zeci, sute de mii de familii țărănești, încât nu putem întreba cât timp îi va trebui națiunii române până când va reuși să spele această imensă rușine!

Al treilea fenomen rural este stagnarea satului românesc. Acolo unde nu a intrat buldozerul sau nu s-a produs depopularea, s-a instalat o lungă perioadă de stagnare. În condiții normale de dezvoltare economică, satul își schimbă înfățișarea în decursul unei generații sau în maximum două. La noi, majoritatea satelor au rămas încremenite din punct de vedere edilitar, așa cum le-am moștenit de la generația interbelică. În timp ce în alte țări, după război, satul a trecut printr-o profundă transformare, casele românilor, cu puține excepții, sunt aceleași. Din ce cauză? Explicația este una singură. Țăranii și membrii lor de familie, inclusiv salariații, nu au avut puterea economică de a construi case noi sau de a le moderniza pe cele existente.

Această „frescă” sumbră a spațiului rural românesc nu este completă dacă nu facem scurte referiri și la starea de moralitate a țăranului colectivizat. Este cunoscut faptul că o morală mai sănătoasă ca a țăranului român nu a avut nici o categorie socială. Nu era mai mare rușine decât furtul. Țăranul, după colectivizare, a continuat să „ia” din avutul colectiv fără a avea sentimentul că fură. Dar copiii și nepoții lui „s-au învățat”, dacă putem folosi acest termen, să fure de oriunde: din

câmp, din fabrică, din locuințele noastre, din magazine, din buzunare. Va trebui mult să trudim pentru a stârpi această stare gravă de imoralitate, în prezent, efectele ei fiind dezastruoase pentru România. Numai privatizarea integrală, corectă și morală va crea premisele eliminării acestui flagel din România.

Despre moralitatea țaranului, despre respectul țaranului și al țărănimii față de familie nu se poate îndoii nimeni. În mediile sătești din perioada interbelică și chiar după război se înregistra cea mai mică rată a divorțurilor. Constituirea familiilor țărănești reprezenta una dintre cele mai serioase și profunde evenimente din viața comunității rurale. Rare, deosebit de rare erau cazurile de desfacere a unor familii țărănești. Ce este acum, vedem în fiecare zi, producându-se grave îngrijorări.

De asemenea, pentru țara noastră a fost și continuă să fie catastrofală pierderea de către generația tânără și mijlocie a reprezentării fizice, factice și sentimentale a noțiunii de glie străbună. Consider că pierderea proprietății, desrădăcinarea, depopularea, stagnarea și, acolo unde a avut loc, distrugerea satului nostru sunt cele mai grave acțiuni antinaționale ale regimului comunist. **Repet, mulți, foarte mulți ani sunt necesari pentru o regenerare sănătoasă a comunității rurale țărănești și, prin aceasta, a societății românești, în ansamblul ei.**

Distins auditoriu,

Pentru a fi mai bine înțeles, voi relata, în continuare, un episod real, dar deosebit de trist. Mă aflam, în luna iunie 1986, președintele comisiei de bacalaureat la Liceul din Lipova, o veche școală românească. Majoritatea elevilor proveneau din Lipova și Radna, precum și din satele de pe Valea Mureșului, în sus de Lipova până la Săvârșin, din satele Podgoriei Minișului, în general, strănepoți ai Marei. Acești oameni înstăriți ai Lipovei și Minișului, de la Barațca și Săvârșin, de la Vărădia de Mureș și Șiria, de la Alioș și Șiștarovăț au reușit, ei singuri, să construiască, prin efort propriu, la începutul secolului al XX-lea, prima linie ferată electrică care lega Lipova și Pâncota de Arad pentru a-și transporta produsele agricole, în primul rând vinul, grâul și porcii până la Arad și, mai încolo, până la Viena, München și în alte zone ale Europei Occidentale. Acești urmași ai Marei, legați de glia lor străbună, de dealul lor cu vie, de colnele (casă cu pivniță din vie) lor, de câmpia roditoare, îndrăgostiți de vitele lor și,

mai înainte de toate, iubindu-și cu ardoare casele arătoase, nevestele harnice și copiii frumoși, aveau o foarte clară și aleasă reprezentare a glii străbune. Ce s-a întâmplat cu nepoții și strănepoții lor? Acești tineri liceeni, strănepoții Marei, de pe lunca Mureșului și din podgoria Minișului, nu au reușit să-mi explice, cu cuvintele lor, ce reprezintă pentru ei gliă străbună.

Întâmplarea aceasta a fost determinată de subiectul propus pentru teza scrisă la examenul de literatură română „Dragostea țaranului român față de gliă străbună, oglindită în operele scriitorilor români”. I-am întrebat pe foarte mulți elevi să-mi redea, cu cuvintele lor, ce înțeleg ei prin gliă străbună. Nici unul, dar absolut nici unul, nu avea nici cea mai vagă idee, nu dădeau nici o reprezentare fizică și afectivă, nepieritoare și veșnicei glii străbune. Desigur, m-am întrebat: oare acești tineri nu sunt instruiți, nu sunt educați? Evident că da! Am întâlnit copii deosebit de inteligenți, cu minți scilpitoare, care au demonstrat o mare capacitate de asimilare, imaginație bogată, posesori ai unor multiple cunoștințe în cele mai diferite domenii. Puteai întreține adevărate discuții asupra navelor aerospațiale, ingineriei genetice, algebrei booleene etc. Și, cu toate acestea, nu aveau nici cea mai vagă reprezentare a glii străbune.

Analizând cu mai multă atenție această întâmplare, această gravă stare de lucruri, am ajuns la concluzia că nu este de mirare că tinerii de azi nu știu ceea ce aveau strămoșii lor în suflet, în inimă, în sânge și în minte. Cei mai mulți dintre ei nu mai aveau pământul, via, colna și vitele ca părinții și străbunii lor. Orășenii nu mai aveau casă, ci apartament cu chirie în bloc, fără căldură, fără apă, fără curent electric multe ore pe zi. Un apartament cu igrasie, rece, cu uși și geamuri care nu se închid, prin care șuieră vântul. Ei nu au mai trăit din fragedă copilărie bucuria înfloririi pomilor, bucuria de a avea miei, viței, porci în ogradă, bucuria de a-i ține în brațe. Ei nu au trăit, asemenea părinților și bunicilor, bucuria culesului viilor. Ei au participat la aceste munci, la cules, sub formă de corvoadă, ca muncă patriotică. M-am întrebat, mai departe: ce s-ar întâmpla cu acești tineri dacă ar trebui să meargă pe front cu arma în mână să apere gliă străbună ? Ce ar apăra ei ? Care ar fi suportul lor moral și material pentru a merge în luptă ? Pentru ce ar lupta ei? Vă las pe fiecare dintre dumneavoastră, care citiți aceste rânduri, să dați singuri răspuns. În această gravă stare, eu doresc să mai adaug un singur gând, de fapt o

convingere personală. La această stare s-a ajuns datorită desproprietății, dezmoștenirii. Acești tineri, așa cum spuneam mai înainte, nu aveau reprezentarea fizică și afectivă a gliei străbune. Pentru ei glia străbună nu mai era pământul de acasă, via de acasă, vitele de acasă, casa de acasă. Prin urmare, ce să iubească și ce să apere?

Patria, țara, glia, pentru țărani nu sunt noțiuni abstracte, teoretice. Pentru omul de rând, pentru țăran, fie tânăr, fie bătrân, Patria, țara și glia sunt realități concrete, reprezentări vii, izvoare dătătoare de viață și sentimente, de continuitate, de perpetuare. Pentru ei Patria, țara și glia înseamnă casa lor, ograda lor, pământul lor, vitele lor, familia lor, viața lor.

Acesta este efectul celor patru decenii de viață colectivistă, de socialism oriental asupra spiritului țăranului român, adevărată tragedie pentru națiunea noastră!

Deprecierea „profesională” a țăranului. Oricine cunoaște cât de policalificat este țăranul din toate perioadele și din toate țările. Policalificarea i-a impus-o viața, gospodăria, practica și istoria lui țărănească. Odată cu dispariția gospodăriei, a fermei sale, țăranul, încet-încet, s-a descalificat sau, mai bine zis, a pierdut policalificarea sa de țăran. În timpul CAP-ului au apărut profesii noi ca tractorist, muncitor-legumicultor, muncitor-viticulor, muncitor-pomiculor, crescător de animale. Până la un anumit punct, diviziunea socială a muncii duce la creșterea productivității acesteia. Dar, în agricultură, diviziunea excesivă are efecte dezastruoase cumulate în timp. Acum ne dăm seama ce a însemnat pentru țăranul nostru să nu mai fie țăran, ci să fie membru – cooperator sau muncitor – gostatist. Țăranul – cooperator sau muncitorul – gostatist efectua numai lucrări necalificate, manuale, pierzându-și deprinderea de a gândi, prevedea și decide.

Degradarea tradițiilor rurale este o altă mare pierdere pentru agricultura, pentru cultura agricolă, pentru viața rurală românească. Într-un sat românesc, se regăsea, la scara microcolectivității, tot ceea ce a lăsat ca efect benefic diviziunea muncii asupra economiei de tip rural. Într-un sat, oricât de mic, se regăseau de la rotar, potcovar, dogar, până la cele mai complicate și delicate meserii feminine. O întregă gamă de activități și o întregă industrie rurală cuprindea satul nostru. Aceste activități, în cele mai multe cazuri, erau dezvoltate până la necesarul local, până la autoconsumul colectivității. Nu îmbrăcau, în general, aspecte comerciale, de masă. În schimb, meseriașii aveau

experiența lor proprie de generații. Meseriile se transmiteau din tată-n fiu, din moși-strămoși.

După colectivizare, încet-încet, cele mai multe din aceste meserii au dispărut, odată cu dispariția fizică a meseriașilor. Comunitățile, restrângându-și activitatea economică de tip agricol privat, nu mai „comandau” bunurile produse de aceștia. Activitatea lor nu mai era „socialmente necesară”.

Fără să-mi fi propus a epuiza gama de acțiuni restrictive produse de colectivizare asupra stării țărănimii, le-am prezentat, sper, numai pe cele mai importante, numai pe cele care și-au lăsat cel mai puternic amprenta asupra spiritului țăranului contemporan.

Aspectele degradării agriculturii, ale economiei rurale în ansamblu din spațiul rural românesc ar merita un studiu economic și sociologic mai aprofundat, iar, pe baza acestuia, să se stabilească soluții concrete de regenerare, restructurare și reformă.

Nu se pot contesta, desigur, și unele evoluții pozitive, în cadrul agriculturii României în perioada 1945–1990, mai ales în domeniul tehnologic. Analizate, însă, în sine aceste evoluții, fără a face comparație cu rezultatele obținute de alte țări, în aceeași perioadă istorică, ne pot conduce, și acum, la aprecieri false precum cele cu privire la „superioritatea” producției de tip socialist, care se mai întâlnesc și acum, din păcate, atât la baza piramidei decizionale agricole cât mai ales la vârful acesteia.

Distins auditoriu,

A treia perioadă la care mă refer în discursul meu începe în anul 1990. Dacă primele două perioade s-au așezat deja în istoria rurală a României, cea de a treia, perioada de după decembrie 1989, aparține prezentului, iar rezultatele sale juridice, politice, economice, sociale și morale sunt ale generației noastre.

Au apărut, în acești ani, mai ales la începutul perioadei, idei conform cărora tranziția de la economia de comandă la economia de piață, de la agricultura comunistă la cea privat-familială nu s-ar cunoaște. Nimic mai fals! Toate mecanismele și instituțiile economiei de piață, ale agriculturii europene erau cunoscute: proprietatea privată asupra pământului și activelor, exploatarea agricolă privat-familială, infrastructura din amonte și aval de agricultură etc. **Totul s-a rezumat la voința politică de reglementare și abnegația de punere în operă.**

Imediat după revoluție, fără a se face studii comparative temeinice ale principalelor sisteme de agricultură din lume, s-au adoptat decizii nefundamentate și s-au comis, în serie, erori economice și sociale majore, cu impact negativ, de lungă durată, asupra sistemului agroalimentar românesc.

Legea fondului funciar, asupra căreia primul Parlament al României, de după decembrie 1989, a lucrat mai bine de un an, a fost așteptată cu un imens interes din partea țăranilor, atâți câți au mai rămas autentici, nealterați de timp, de vremuri și de comunism. Se aștepta, de fapt, o lege a repunerii în drepturile sale funciare reale, cele avute de țărani înainte de instalarea comunismului. Aproape toți cei care au avut rădăcini rurale au fost marcați profund, sentimental și material, de apariția Legii fondului funciar, în februarie 1991.

Am subliniat, în prima parte a discursului meu, faptul că legea reformei agrare din anul 1921 a fost (și continuă să fie și azi) un act legislativ fără precedent în legislația românească și chiar europeană ca amploare, complexitate, consistență și implicare economică și socială. Explicația acestei opere legislative este simplă. Regele Ferdinand, împreună cu primul-ministru Ion I. C. Brătianu, au solicitat marelui agronom și economist, Constantin Garoflid (fost ministru al Agriculturii și Domeniilor în mai multe guverne liberale după 1918) să conceapă principiile reformei agrare, anunțate încă în timpul războiului. Constantin Garoflid a constituit în jurul său o echipă de lucru formată din oameni de mare valoare profesională precum Gheorghe Ionescu-Șișești și Virgil Madgearu. Aceeași remarcă importantă se poate face încă și în cazul reformei lui Alexandru Ioan Cuza, din anul 1864. Domnitorul Alexandru Ioan Cuza, sfătuindu-se cu Mihail Kogălniceanu, l-au desemnat pe Ion Ionescu de la Brad, un alt titan al gândirii economice agrare românești, să gândească și să conceapă actul legislativ al reformei agrare. Deci, marile personalități ale timpului, Ion Ionescu de la Brad, Constantin Garoflid, Gheorghe Ionescu-Șișești, Virgil Madgearu ș.a. au fost cei care au conceput cele mai însemnate reforme agrare din România.

Din păcate, nu putem aprecia în aceiași termeni reforma agrară din 1991, legiferată prin Legea fondului funciar. Conducătorii acestei perioade nu au procedat asemeni predecesorilor, neapelând la specialiști, la profesioniști, capabili a gândi și concepe principiile reformei agrare, în context legislativ și economic modern, european. Mai mult, parlamentarii Constituantei, aleși după alegerile din mai 1990, în cea mai mare parte, au fost puternic marcați de concepțiile

comuniste. Ideologic, erau dominați, la acea dată, de teoria superiorității „marii producții agricole socialiste” și de utopia „noi revoluții agrare”. Mulți dintre ei au schimbat mandatul de deputat în Marea Adunare Națională cu mandatul de deputat în reînființata Cameră a Deputaților sau de senator. Mulți deputați și senatori ai Constituantei (1900–1992), cei care au „gândit” și votat Legea fondului funciar, au provenit din eșalonul al II-lea al PCR, foști activiști. După cum a fost concepția majorității parlamentare, FSN la acea dată, tot așa a fost și produsul lor legislativ: Legea fondului funciar, este cea mai slabă construcție juridică de reformă agrară cu consecințele cele mai nefaste asupra spațiului rural, și nu numai, din toată zona central și est europeană, fostă comunistă.

La prima lectură, Legea Fondului funciar apare cu dublă funcție, și anume de restituire (restituție) a proprietății și de reformă agrară. Privită prin prisma celor 45 de ani de dictatură comunistă, legea se constituie ca un act de „corectare” a unor grave erori ale perioadei socialiste, de repunere în drepturile de proprietari funciari ale țăranilor care au „intrat” în colectiv cu pământul pe care l-au avut în perioada 1945–1962. De asemenea, conform codului civil care garantează dreptul de moștenire asupra pământului, legea restabilește și dreptul de proprietate al moștenitorilor proprietarilor înscriși în C.A.P. Pentru proprietarii sau moștenitorii care au avut mai puțin de 10 ha, dreptul de proprietate se restabilește integral, iar pentru cei care au avut între 10 și 50 de ha, suprafața maximă atribuită de Legea 18/1991 este, de asemenea, de numai 10 ha.

Legea 18/1991 conține însă și o inovație în materie de dobândire a dreptului de proprietate funciară, introducând două noțiuni juridice noi în materie: reconstituirea și constituirea dreptului de proprietate privată asupra terenurilor (art. 8). După cum este cunoscut din doctrina dreptului, proprietatea asupra terenurilor se dobândește prin împroprietărire, cumpărare, moștenire sau donație. Legea fondului funciar nu apelează la nici una dintre modalitățile juridice consacrate de dobândire a proprietății. Motivul principal este acela că prin Legea fondului funciar se produce mascat, neexplicit exproprierea unor terenuri, consfințindu-se actele juridice de deposedare ale țăranilor de către statul comunist, care nu a avut, însă, la timpul său, curajul, în temeiul constituțiilor comuniste, să se pronunțe clar asupra exproprierii. Prin această lege, în mod mascat, se legiferează exproprierea terenurilor

trecute în folosința unităților socialiste prin HCM-308/1953, Decretul 115/1959 și alte acte normative de acest gen.

Prin lege este limitat dreptul de reconstituire a proprietății funciare la maximum 10 ha de familie, dezvăluind, astfel, concepția politică și ideologică a majorității politice a primului parlament postdecembrist (controlat de FSN) de a bloca formarea fermelor privat-familiale eficiente de tip european. **S-a urmărit, prin acest procedeu, refacerea agriculturii socialismului oriental. Această afirmație poate fi argumentată prin modul în care s-a legiferat în celelalte țări foste comuniste dreptul de proprietate funciară. În Polonia, Cehia, Slovacia, Germania de Est, Ungaria, Estonia și Lituania reconstituirea dreptului de proprietate funciară s-a făcut la limita proprietăților deținute înainte de instalarea puterii comuniste. În Bulgaria se limitează suprafața la 30 ha, iar în Letonia la 50 ha pe familie. În Ungaria, suprafața pe familie este limitată la 300 ha/familie, iar în Cehia și Slovacia la 150 ha/familie.**

În toate țările este permisă vânzarea-cumpărarea terenului agricol, prin menținerea dreptului de preemțiune la cumpărare pentru agricultori, cu excepția României (până în anul 1998) și a Albaniei. În toate țările, cu excepția României, imediat după anul 1990, se legiferează arendarea. În România, această lege se votează numai în anul 1995, cu multe imperfecțiuni și cu favorizarea evidentă a societăților de stat de tip Agromec și a formelor asociative. În nici o țară fostă socialistă nu sunt legiferate, ca în România, în regim de urgență asociațiile și societățile agricole.

În toate țările foste comuniste, cu excepția României, concomitent cu reconstituirea dreptului de proprietate asupra pământului se legiferează trecerea tuturor activelor de producție (tractoare, utilaje, construcții, sisteme de îmbunătățiri funciare etc.) în proprietatea agricultorilor. Legea fondului funciar pune accent pe trecerea în proprietate privată a pământului, fără a rezolva și aspectul privatizării activelor de producție.

Privatizarea agriculturii, prin legea fondului funciar, este unilaterală, incompletă, producând o serie de efecte negative asupra exploatațiilor agricole. Ca urmare a privatizării unilaterale a pământului, atât prin legea fondului funciar cât și prin toate celelalte legi conexe acesteia, se favorizează, de fapt, resocializarea exploatației agricole. Aceasta este principala contradicție a agriculturii românești de după decembrie '89: proprietate privată asupra terenului și exploatație agricolă asociativă.

După anul 1991, ca efect al aplicării Legii Fondului funciar, s-au produs restructurări importante în sistemul agroalimentar, printre care cităm:

– au apărut circa 4–4,2 milioane proprietăți agricole, cu suprafața medie de circa 2,2–2,4 ha, din care peste 70% sunt gospodării de subzistență, cu suprafața agricolă sub 3 ha și fără nici un fel de dotare tehnică și numai 0,3% din exploatații au suprafața peste 10 ha, care dispun de mijloace tehnice acceptabile pentru practicarea unei agriculturi performante;

– circa două milioane din proprietarii funciari nu se află la locul exploatației, cei mai mulți dintre aceștia găsindu-se cu domiciliul în localități urbane, având preocupări permanente neagricole. Această pondere deosebit de mare a suprafeței agricole private neorganizată în exploatații agricole are consecințe asupra formării exploatațiilor agricole.

Ca efect al proceselor economice prezentate anterior, agricultura românească este tipică unui model agricol de subzistență, spre deosebire de UE, unde agricultura este caracteristică unui model agricol comercial. Afirmăția este susținută numai dacă amintesc că avem un grad de valorificare a producției agricole de 2,2 ori mai mic ca în UE, iar producția agricolă finală este de 4 ori mai mică, comparativ cu UE.

Drept urmare, considerăm că este de stringentă actualitate schimbarea, în primul rând, a concepției cu privire la modelul agricol românesc și, în al doilea rând, trecerea la restructurarea agriculturii noastre în vederea compatibilizării acesteia cu modelul agricol vest-european.

Din analiza structurilor agricole actuale și a subperformanțelor sale, a economiei rurale cu caracter predominant primar și a consumului de resurse a populației rurale, se poate concluziona că satul românesc se caracterizează printr-un grad ridicat de sărăcie. Sărăcia accentuată, cu tendință de cronicizare, face ca economia rurală să alunece spre economia naturală de subzistență și să se izoleze de economia de piață.

Distins auditoriu,

Agricultura și dezvoltarea rurală în România reprezintă componente cardinale ale evoluției de ansamblu a economiei românești. Trei resurse rurale dau adevărata dimensiune a necesității restructurării agriculturii și dezvoltării rurale în țara noastră: 14,8

milioane ha suprafață agricolă utilă, 10,2 milioane de locuitori în spațiul rural, din care 3,5 milioane forță de muncă agricolă și 90% din suprafața țării constituie spațiul rural.

Considerăm, pe baza analizei efectuate, că politicile rurale românești trebuie să conțină elemente legislative și financiare concrete de stimulare a dezvoltării rurale durabile. Satul, prin economia sa, trebuie scos din economia naturală închisă și introdus în mediul de afaceri. Economia rurală trebuie transformată, treptat, din economie de subzistență în economie comercială.

Teza fundamentală prin care se poate aprecia reforma în agricultură și în spațiul rural este următoarea: Procesul de reformă în agricultură și dezvoltarea rurală în România este mult mai dificil decât s-a presupus inițial, iar ritmul reformei se derulează mult mai lent. **Caracterul lent al procesului de reformă, indiferent de cauzele care au determinat lentoarea, are repercusiuni negative asupra duratei integrării economice în UE și de realizare a condițiilor de compatibilizare cu structurile acesteia.**

Teza de la care trebuie să pornim în diagnosticarea stării de azi a agriculturii poate fi definită astfel: tema politicii o constituie identificarea factorilor care împiedică și/sau frânează (blochează) dezvoltarea rurală în România. **În adaptarea politicilor agricole și de dezvoltare rurală, este necesar să plecăm de la constatarea că agricultura României și spațiul rural românesc, acum la început de nou secol și mileniu, nu se află din punctul de vedere al structurilor, randamentelor și gradului de dezvoltare la nivele comparabile cu țările UE.** Agricultura României și spațiul rural românesc, privite, comparabil în timp, se află în anii 1945–1950, iar prin consecință, politicile de susținere a agriculturii trebuie adaptate acestui stadiu. **România ar face o mare greșeală dacă ar accepta integral, în această etapă, setul de politici agricole comunitare care se aplică în țările cu agricultură dezvoltată, cu excedente mari de produse agroalimentare și cu un înalt grad de dezvoltare rurală.** În această perioadă, cu totul altele sunt problemele agriculturii românești față de problemele agriculturii din UE. Chiar dacă obiectivul nostru economic fundamental este integrarea în UE, politicile agricole trebuie adaptate la cerințele de restructurare, retehnologizare și compatibilizare care presupun trecerea de la stadiu de agricultură dominată de gospodăriile de subzistență la agricultură formată din ferme privat-familiale comerciale performante tehnic, economic și financiar. **Este cunoscut că, în perioada de formare a structurilor agricole actuale din UE, conform planului**

Mansholt și al PAC, țările membre UE și Comunitatea în ansamblul său au investit masiv în agricultură, inclusiv prin politici de subvenționare substanțială a agriculturii. Peste 50% din cheltuielile bugetului comun al UE au avut și au încă și în prezent ca destinație susținerea diferitelor obiective ale Politicii Agricole Comunitare. La susținerea comunitară, mai trebuie avut în vedere și faptul că fiecare țară a avut și sisteme proprii de susținere a unor sectoare prioritare din agricultura națională.

Premisa unei dezvoltări susținute a agriculturii o constituie exploatarea eficientă a resurselor existente prin îndepărtarea obstacolelor în calea dezvoltării.

Principalele obstacole inventariate în perioada de tranziție, care au constituit frâne ale reformei și dezvoltării agriculturii, sunt următoarele:

– **deși forța de muncă agricolă are o pondere foarte mare pe ansamblul agriculturii, în schimb forța de muncă agricolă calificată are o pondere scăzută. Cu toate că s-a cunoscut acest fenomen, totuși, în perioada la care ne referim, nu s-au întreprins măsuri susținute de calificare a forțelor de muncă. De asemenea, legislația agricolă românească încă nu a introdus atestatul profesional de producător agricol și nici nu a instituit structurile și mecanismele de promovare a acestora. În același timp, legislația financiar-bancară nu leagă acordarea creditelor pentru agricultori și de nivelul de calificare a acestora (similar atestatului verde al fermierilor din UE), ci numai în funcție de sistemul de garanții materiale;**

– **forța de muncă din mediul rural s-a menținut constant, în perioada de tranziție, la un nivel ridicat (3,2–3,5 milioane), deoarece IMM-urile din aval și amonte de agricultură au absorbit puține persoane calificate (calificabile). Cu alte cuvinte, industria și serviciile din aval și amonte de agricultură creează încă puține locuri de muncă care solicită forță de muncă calificată, având capacități de absorbție redusă a forței de muncă potențiale din spațiul rural;**

– **întreprinderile prelucrătoare de produse agricole sunt, în mare parte, învechite tehnologic, cu performanțe tehnice și economice precare, la limita sau, de cele mai multe ori, sub limita de profitabilitate. Multe dintre aceste întreprinderi, neavând capacitatea financiară de re tehnologizare și nici atractivitate pentru privatizare, se află în pragul falimentului, al lichidării și închiderii, fiind generatoare, în continuare, de șomaj rural. Starea de fapt a forței de muncă rurale,**

precum și managementul nesatisfăcător al gospodăriilor (fermelor agricole) se datorează, în mare parte, și absenței (până în 1999) sau funcționării necorespunzătoare a serviciilor de consultanță (îndrumare) agricolă. Deși, din anul 1999, s-a înființat Agenția Națională de Consultanță Agricolă (ANCA), iar, la nivel județean, Oficii Județene de Consultanță Agricolă (OJCA), din lipsa personalului calificat în consultanță, extensiune, îndrumare, mecanismul de consultanță este încă necorespunzător, din punctul de vedere al eficacității, în practica agricolă;

– piața agricolă, mai cu seamă în componenta sa de vânzare a produselor agricole primare (grâu, orz, porumb, floarea soarelui, soia, lapte, animale vii etc.) către industria prelucrătoare, stocatori, engrosiști etc., nu funcționează, având caracter cvasimonopolist, cu tendințe clare de spoliere a agricultorilor.

Punctele slabe ale producției agricole reprezintă handicapuri (obstacole) greu de depășit, **într-un interval scurt de timp, datorită** dotării tehnice necorespunzătoare a gospodăriilor (fermelor) agricole și a **agenților economici prestatori de servicii, cu mijloace tehnice care au un grad ridicat de uzură fizică și morală. Echiparea tehnică cu tractoare și utilaje noi și performante presupune investiții masive de capital care depășesc cu mult capacitatea investițională redusă a agenților economici din agricultură. Cooperarea și asocierea în ringuri de mașini fiind în stadiu incipient, nu se întrezăresc, în scurtă vreme, posibilități reale de investire în tehnica nouă și performantă, precum și absența capitalului și costul ridicat al procurării acestuia, constituie principalul obstacol al dezvoltării. Politica dobânzilor ridicate a BNR și a băncilor comerciale a blocat procesul de investire și modernizare a fermelor agricole.**

Întârzierea legislației de reglementare a pieții pământului a stagnat mult timp circulația terenului agricol și a **blocat procesul de formare, creștere și consolidare a exploatațiilor agricole privat-familiale cu caracter comercial. Absența capitalului funciar și a unor reglementări în domeniul creditului funciar, precum și a unor politici de sprijinire pentru formarea de exploatații privat-familiale performante au blocat sistematic, timp de aproape zece ani, comasarea terenurilor în ferme comparabile cu cele din țările UE.**

Exploatația agricolă privat-familială, cheia de boltă a agriculturii performante în UE și America de Nord, este încă o himeră pentru agricultura României. Absența unei politici clare de susținere a exploatației

privat-familiale de tipul celor din UE, **după aplicarea Legii 18/1991, a determinat accentuarea a două tendințe cu efecte neperformante:** apariția unui număr de circa 4,0–4,2 milioane exploatații agricole de subsistență **și a unui număr de circa 10–11 000 asociații și societăți agricole de tip neocolectivist, caracteristice socialismului oriental (și nu un sistem cooperatist occidental), multe aflându-se în pragul colapsului financiar, precum și a unor mari latifundii unipersonale.**

De asemenea, absența legii exploatației agricole de vocație europeană și a facilităților financiare necesare infrastructurii conexe, a stopat apariția unei clase de agricultori-fermieri cu statut profesional și economic bine conturat. În aceste condiții, structurile agrare românești sunt anacronice, incompatibile și neconcurențiale cu cele din UE, solicitând restructurări (transformări) profunde în viitor.

Voința politică de legiferare și efortul financiar trebuie să fie canalizate în direcția restructurării exploatațiilor agricole. O parte însemnată din exploatațiile mici vor fi abandonate de generația următoare de agricultori ca urmare a părăsirii agriculturii și/sau a spațiului rural. Aceste exploatații vor fi preluate (cumpărate, arendate) de către potențialii fermieri. Fermele performante, prin sporirea producțiilor, vor stimula extinderea întreprinderilor din aval și amonte de agricultură.

Din păcate, până în prezent, politica agricolă în domeniul exploatațiilor a fost totalmente potrivnică formării, constituirii și consolidării exploatațiilor agricole compatibile și comparabile cu cele vest-europene. Dorim să exemplificăm, prin efectele pe care le produce în spațiul rural românesc, un act legislativ în domeniul exploatațiilor agricole, OUG 108/2001.

În primul rând, Ordonanța de Urgență a Guvernului 108/2001 cu privire la exploatațiile agricole este potrivnică formării fermelor privat-familiale prin mecanisme de piață, forțând proprietarii de pământ să se asocieze. De aici rezultă cu claritate nostalgia față de agricultura socialistă a anilor 1945–1990.

Ordonanța de Urgență a Guvernului 108/2001, în cazul în care se va forța aplicarea ei, va avea consecințe grave asupra spațiului rural și a agricultorilor. Astfel, masa mare de agricultori care se asociază în exploatații va deveni o pătură de rentieri, la cheremul șefilor de asociații. Aceștia, după cum nu de puține ori s-a dovedit până în prezent, vor spolia fără scrupule, iar cea mai mare parte din asociații vor rămâne simpli cooperatori, săraci perpetuu, cu venituri mult sub

nivelul subzistenței. De asemenea, conform OUG 108/2001, este stopat fenomenul de formare a fermelor (exploatațiilor) privat-familiale, după modelul european, suprafețele exploatațiilor fiind în contradicție cu Planul pentru Agricultură și Dezvoltare Rurală, semnat de România cu UE (în Programul SAPARD suprafața exploatațiilor fiind prevăzută de 25 de ha la deal și 50 de ha la câmpie).

Sunt încă prea mulți susținători ai agriculturii de tip colectivist în România, care doresc să reapară în peisajul rural românesc fostele CAP-uri. Mă simt obligat să aduc câteva argumente, prin care trebuie să înțeleagă de la decidenții majori asupra soartei agriculturii noastre și până la cei „de jos” – fermierii sau agricultorii – care, de fapt, fac agricultură, că exploatațiile agricole din România trebuie să fie românești ca naționalitate, dar organizate după principiile din UE. De ce? Pentru motive simple: dacă le vom organiza, în continuare, după principiile socialismului oriental, nu vom face altceva decât să repetăm istoria celor 45 de ani de exploatații agricole mari, dar neperformante; mari, dar neeconomice; mari, dar fără rezultate; mari, dar falimentare; mari ca întindere, dar mici ca efecte pentru societatea românească.

În al doilea rând, dacă ne vom fundamenta practica economiei rurale românești numai pe teoria marxistă, așa cum transpare în OUG 108/2001, și nu vom accepta că în lume știința economică a produs și alte teorii, mecanisme, procese și soluții cu rezultate economice mult mai performante, atunci vom fi sortiți aceluiași eșec lamentabil al agriculturii socialiste și al economiei centralizate. Mă întreb nu a fost, oare, suficient un experiment de agricultură colectivistă de 40 de ani în țările central și est-europene și de 70 de ani în spațiul exsovietic, pentru a nu-l mai repeta și nici măcar recomanda generațiilor actuale și viitoare de agricultori?

O altă tendință, deosebit de gravă pe termen lung, prin consecințele umane și sociale pentru spațiul rural românesc, se referă la favorizarea relativizării României. Ca efect al imperfecțiunii legii cadastrului funciar și al circulației terenului (Legea 7/1997) și a favorizării acestui fenomen prin legea privatizării societăților comerciale agricole (foste IAS-uri), în România au apărut sute (după unele statistici neoficiale chiar mii) de mari latifundii unipersonale de zeci de mii de ha, caracteristice, mai degrabă, structurilor agrare feudale sau latino-americane actuale și nicidecum tendințelor rurale vest-europene în care să ne integrăm.

Piața funciară, în condițiile existenței unei oferte mari de teren agricol din partea proprietarilor care nu doresc sau nu pot să lucreze pământul, este favorabilă formării exploatațiilor agricole private, deoarece prețul pământului este, în general, acceptabil din punctul de vedere al cumpărătorului. Aprecierea este susținută și de datele referitoare la piața funciară actuală. Este de remarcat faptul că piața funciară este încă lentă, prețul pământului agricol este mult mai mic (533 USD/ha) comparativ cu alte țări europene (Franța 8 100 USD/ha, Anglia 4 500–6 000 USD/ha, Spania 1 800–3 500 USD/ha, Italia 2 700 USD/ha, Polonia 6 000 USD/ha, Rusia, Ucraina 2 500–2 700 USD/ha).

În aceste condiții, liberalizarea totală a pieței funciare, prin creșterea ofertei de teren agricol și menținerea unor prețuri al terenului agricol cu mult sub piața comună europeană a pământului, prin imperfecțiunile (sau, mai degrabă, a permisivității) legislației românești a apărut și s-a extins un fenomen rural nou: cumpărarea terenului românesc de către cetățeni străini. Astfel, în județele Timiș și Arad, după ultimele date statistice neoficiale, circa o treime din suprafața agricolă de cea mai bună calitate este cumpărată de cetățeni italieni, germani, olandezi, spanioli etc., iar în sudul țării mari latifundieri au apărut cu largul concurs al structurilor administrative românești centrale și locale și din rândul cetățenilor arabi.

Se estimează că, la nivelul țării, peste două milioane de hectare de teren arabil (mai mult de 20% din terenul arabil național) a fost cumpărat, până la această dată, de cetățeni străini, fenomenul fiind în extindere accelerată.

În al treilea rând, trebuie precizat faptul că nu mărimea suprafeței este factor determinant al profitabilității și randamentelor, ci intensitatea și calitatea producției, managementul fermei, al exploatației agricole ca firmă și participarea ei la concurența pieței.

A treia teză cu privire la evoluția exploatațiilor agricole și la dezvoltarea rurală se referă la faptul că multe din obstacolele dezvoltării rurale pot fi eliminate fără investiții de capital. **Puncte deficitare din agricultură pot fi înlăturate folosind metode mai bune de management prin decizii optime (optimizabile), utilizarea eficientă a mijloacelor de producție, sporirea productivității cu ajutorul consultanței și a transferului de tehnologie, folosirea deplină a capacităților de producție, amplasarea corectă a culturilor în funcție de favorabilitatea**

ecologică, structurarea optimă a producției, în funcție de cererea pieții etc.

O nouă politică agricolă de dezvoltare în România, prin implementarea instrumentelor de dezvoltare rurală, trebuie să ducă, în scurtă vreme, la compatibilizarea structurilor rurale românești cu cele europene.

România are nevoie de o agricultură plurifuncțională, competitivă și complementară cu agricultura din celelalte țări europene. De asemenea, în spațiul rural românesc este necesară o infrastructură modernă, corelată cu nevoile actuale ale vieții de la sate și cu activitatea economică rurală complexă.

Calitatea spațiului agricol românesc constituie premisa naturală a competitivității produselor noastre. Produsele agricole de bază (grâul, porumbul, floarea soarelui, soia, legumele, fructele, strugurii, carnea, laptele etc.), obținute în condiții tehnice medii, sunt perfect competitive cu produse similare din alte țări, iar, la majoritatea sortimentelor, calitatea este chiar superioară.

Mare parte din spațiul rural românesc are vocație naturală sau culturală – condiție de bază, pentru practicarea agroturismului sau ecoturismului. Pornind de la calitățile naturale deosebite ale spațiului rural, politica rurală trebuie să susțină dezvoltarea rurală activă ca factor al creșterii economice, de atenuare a cauzelor stării de sărăcie și de trecere, treptată, spre un standard economic și social acceptabil în mediul rural.

Opțiunea României de integrare în structurile europene și euroatlantice, de apropiere din toate punctele de vedere – economic, social, cultural, juridic și politic – de Europa este teza politică fundamentală pe care trebuie să se așeze viitorul țării noastre.

Pentru reușita integrării României în structurile economice ale UE, restructurarea agriculturii și dezvoltarea rurală sunt priorități absolute. **Această afirmație se bazează atât pe necesitatea compatibilizării structurilor și a performanțelor agricole românești cu cele vesteuropene, precum și pe resursele naturale și umane ale agriculturii României. De asemenea, prioritatea modernizării agriculturii, în concepția noastră, se fundamentează și pe funcțiile economice și sociale vitale ale sistemului agroalimentar: asigurarea alimentației echilibrate a populației (deci, implicit, a sănătății alimentare a populației României), a necesarului de materii prime pentru industrie și a unui export activ și profitabil de produse agroalimentare. În același timp, agricultura este o imensă piață pentru ramurile din amonte și aval de**

aceasta, contribuind direct la dezvoltarea unor ramuri industriale importante și a sectoarelor conexe sistemului agroalimentar.

Plecând de la aceste premise, considerăm că spațiul rural ar trebui să fie cartea de vizită a României. Problema dezvoltării și amenajării rurale este una dintre cele mai complexe probleme ale reformei în România datorită faptului că solicită realizarea unui echilibru între cerința de conservare și păstrare a spațiului rural natural (ecologic) și social-cultural de la țară și tendința de „modernizare” a activităților economice și, implicit, a vieții rurale.

Spațiul rural are o seamă de caracteristici care îi dau individualitate, specificitate și autenticitate, comparativ cu alte zone (spații). Spațiul rural autentic se distinge din toate punctele de vedere (structură economică, populație, ocupații, cultură, viață socială etc.) de spațiile urbane, industriale, miniere, zone portuare etc.

Din punctul de vedere al structurii economice, în spațiul rural activitățile agricole ocupă, de regulă, cele mai întinse zone, agricultura reprezentând „coloana vertebrală” a ruralului. Am precizat că agricultura ocupă, de regulă, cel mai mare teritoriu rural, pentru că, în unele zone, cum sunt cele montane și piemontane, silvicultura, împreună cu activitățile conexe silviculturii, exploatațile forestiere, prelucrarea lemnului, activitățile meșteșugărești, casnice, industriile prelucrătoare ale resurselor pădurii sunt predominante atât din punct de vedere teritorial cât și ocupațional. De asemenea, în unele zone montane, litorale și de deltă, predominante pot să fie activitățile agroturistice, de agrement, de pescuit și vânatoare sportivă. Dar, cu toată diversitatea economică, spațiul rural, în esența sa, rămâne un spațiu preponderent agrar.

Spațiul rural este, din punct de vedere ocupațional, preponderent un spațiu de producție, în care activitățile sectoarelor primare au o pondere destul de ridicată din punct de vedere economic. Sectoarele producției agroalimentare (culturi de câmp, pajiști, legumicultură, viticultură, pomicultură, creșterea animalelor), silvicultura și exploatarea pădurii, industrializarea lemnului, mineritul, industria conexă agriculturii, industria casnică și meșteșugurile dețin pondere în cadrul activității generale din spațiul rural.

Mare parte din profesiunile practicate în spațiul rural sunt profesii practice, manuale, unele dintre acestea solicitând policalificare profesională. În plus, prin natura activității, fenomenul de

întrajutorare, de cooperare între săteni este mult mai prezent, comparativ cu spațiul urban.

Populația ocupată în servicii, în activitățile administrative, sociale etc. este mai redusă ca pondere. În același timp, mare parte din populația care lucrează cu timp integral în sectorul neproductiv depune și o activitate productivă în agricultură și alte sectoare în timpul secundar, fie ajutând membrii de familie-agricultori, fie lucrând în micile lor gospodării agricole sau în *hobby*-ferme. Este o caracteristică importantă a populației rurale de a lucra concomitent în sectoare agricole și neagricole. De la profesor, învățător, medic, muncitor, funcționar la preot, în mare parte, lucrează și în gospodăria lor proprie. Această pluriactivitate are consecințe multiple asupra stării de spirit a lumii rurale, inclusiv în ceea ce privește autoconsumul alimentar.

În spațiul rural, este predominantă proprietatea privată, familială, comparativ cu zonele urban-industriale. De asemenea, în zonele rurale, proprietatea publică și privată a statului este mult mai restrânsă, reducându-se, de regulă, la rezervații și parcuri naționale, terenuri limitrofe căilor de comunicații și rețelelor de transport, unele terenuri cu destinație specială.

Difuziunea proprietății private în spațiu rural, dezvoltarea simțului proprietății, cu excepția perioadei comuniste, a avut o serie de consecințe pozitive asupra spiritului antreprenorial al locuitorilor rurali. Din păcate, în fostele țări socialiste din Estul Europei, aceste preocupări au dispărut la majoritatea locuitorilor satelor, având consecințe nefaste asupra stării de spirit gospodăresc și asupra moralității populației rurale.

Spațiul rural, din punct de vedere al densității populației și al mărimii așezămintelor umane, este mult mai aerisit, mai umanizat. Comunitățile rurale au unele caracteristici specifice, raporturile interumane fiind mai bune, iar participarea cetățeanului la problemele comunității mai accentuată. Spațiul rural are o viață socială mai apropiată, locuitorii cunoscându-se între ei, din toate punctele de vedere. De asemenea, cunoașterea familiilor este foarte importantă. Nu de puține ori aprecierea tinerilor se face funcție de modul de comportare socială al ascendenților, adică al părinților și chiar al bunicilor.

Din punct de vedere peisagistic, spațiul rural, prin structura sa naturală, prin peisajul îngrijit și aerisit, prin flora și fauna sa, este incomparabil mai frumos și mai apreciat de mulți locuitori. **Aerul mult mai**

curat, liniștea cvasipermanentă, pacea care guvernează atmosfera majorității așezămintelor rurale „curate” și „așezate” sunt alte caracteristici ale climatului vieții la țară. A avea o reședință la țară acum nu mai este considerat un moft ca în urmă cu unu sau două decenii. Acum, tot mai mulți orașeni „ies” zilnic sau la sfârșit de săptămână din aglomerațiile urbane, din zgomotul și smogul acestora. Un om care este intens solicitat în profesia sa, prin activitatea lui zilnică sau săptămânală, prin stresul acumulat, caută o oază de liniște pentru sfârșitul zilei sau al săptămânii. Aceste câteva caracteristici: liniștea, pacea, climatul, aerul curat, peisajul liniștitor, de calm social nu pot fi cuantificate pentru măsurarea calității habitatului rural. Peisajul natural al ruralului constituie un patrimoniu inestimabil al umanității.

Viața în spațiul rural, mai mult decât în oricare alt mediu social, este așezată pe o serie de norme, emanate din experiența de viață multiseculară, din tradițiile, obiceiurile și cultura locală. Modul de viață rurală, tradițiile și obiceiurile, formează, laolaltă, cultura populară locală sau regională. **Tezaurul, acumulat timp îndelungat, constituie, de asemenea, o caracteristică de mare atracție pentru viața la țară, pentru petrecerea unei anumite părți din timp la sat sau pentru turismul rural.** Din ce în ce mai mulți orașeni caută zonele frumoase de la țară pentru a petrece un sfârșit de săptămână sau un concediu, pentru a beneficia de un peisaj frumos, liniștit și curat și pentru a trăi, împreună cu copiii, în gospodăriile rurale, pentru a cunoaște tradițiile și obiceiurile caracteristice localității sau regiunii.

Viața socială și culturală, caracteristică ruralului, este un patrimoniu neegalat al umanității, element care, alături de economie și ecologie, dă adevărata dimensiune și valoare spațiului rural.

Dezvoltarea agriculturii, creșterea randamentelor agricole și a productivității muncii în agricultură, au determinat eliberarea unei importante părți din populația agricolă și ocuparea ei în activități industriale, de servicii, sociale etc. În țările unde s-au aplicat politici concrete de menținere a populației (devenite) neagricole în spațiul rural s-au dezvoltat armonios o serie de activități neagricole de tip industrial sau de service. Dacă implantarea acestor activități s-a făcut fără agresarea spațiului rural, dacă activități neagricole adecvate s-au amplasat în zone rurale, s-a reușit, în aceste cazuri, păstrarea autenticității acestuia. Politica de dezvoltare rurală în țările vest-europene s-a axat pe principiul continuității și complementarității activităților agroalimentare. Activitățile neagricole, în special cele

industriale și de service, s-au bazat pe complementaritatea față de agricultură.

Pornind de la inițiativa privată, statul a sprijinit, prin politici regionale și rurale, dezvoltarea acelor activități agricole plasate în aval și amonte de agricultură precum și cele care prelucrează materii prime locale. În spațiul rural, s-au implantat întreprinderi mici și mijlocii care au angajat forța de muncă disponibilizată din activitățile agricole din zonele rurale respective. Astfel, segmentul de populație rurală angajată în activități neagricole are posibilitatea de a lucra cu timp integral (*full-time*) în industrie sau service și cu timp parțial (*part-time*) în agricultură. În același timp, principiul integrării activităților agroalimentare a constituit unul dintre pilonii politicilor rurale ale guvernelor vest-europene. A fost stimulată prelucrarea produselor agricole în întreprinderi mici și mijlocii sau în cooperative de prelucrare locale sau regionale. Principiul după care mai ușor și mai economic se transportă produsul finit comparativ cu materia primă agricolă a condus la extinderea investițiilor agroalimentare în localitățile rurale. Acest tip de politică agricolă și de industrie agroalimentară a atras, după sine, extinderea rețelei infrastructurale, a instituțiilor de învățământ, social-culturale, financiar-bancare și de credit. Cu alte cuvinte, au menținut spațiul rural în viață, l-au fortificat, fără însă a atenta la ruralitatea sa, la caracteristica sa fundamentală de viață la țară.

Conceptul de „revenire” la ruralul european sau românesc patriarhal specific perioadelor antebelice sau interbelice nu mai este posibil, în primul rând din motive tehnologice și economice. Considerăm, de asemenea, că nu se poate pune semnul egalității între rural și rustic. Trebuie să acceptăm că și în domeniul ruralului acționează legea progresului. Or, această lege vine în contradicție cu conceptul de rustic. Considerăm că numai excentricii, cei care vor să fie în orice condiții „originali”, caută cu orice preț rusticul. Nu credem însă în rusticizarea ruralului, atât datorită mutațiilor majore în economia de tip rural practică acum, cât și datorită evoluției (sau, pe alocuri, involuției) structurilor rurale. După cum rezultă din majoritatea studiilor întreprinse, se impune o schimbare de concept, de mentalitate, o nouă filosofie a ruralului, corelată cu autonomia locală și regională și cu principiul subsidiarității.

Noua orientare în dezvoltarea rurală, conform Cartei europene, precizează: „*Spațiul rural în Europa constituie un spațiu peisager*”

prețios, fruct al unei lungi istorii și a cărui salvare este o vie preocupare pentru societate. Spațiul rural își poate îndeplini funcțiile de aprovizionare, de destindere și de echilibru, din ce în ce mai dorite în societate, doar dacă el rămâne un spațiu de viață atrăgător și original dotat cu: o bună infrastructură; o agricultură și o silvicultură viabile; condiții locale favorabile activităților economice neagricole; un mediu intact și cu un peisaj îngrijit”.

Noua filosofie a spațiului rural se bazează pe conceptul de dezvoltare locală rurală durabilă, care presupune atât o componentă economică rurală neagricolă solidă cât și o componentă agricolă (sau silvică, după caz) importantă. Problematika dezvoltării rurale locale durabile constituie chintesența politicilor economice și sociale ale dezvoltării comunităților locale (rurale) într-un ansamblu armonios.

Dezvoltarea rurală durabilă este o componentă a conceptului și, în același timp, o parte a strategiei economico-sociale de dezvoltare durabilă. Conceptul de dezvoltare durabilă este rezultatul unor analize economice și sociale efectuate în ultima jumătate de secol asupra unor fenomene contradictorii ale lumii contemporane, cele mai puternice, din punct de vedere al impactului asupra oamenilor, fiind:

- polarizarea accentuată a nivelului de dezvoltare economică care a condus la existența concomitentă a unor insule de bogăție într-o mare de sărăcie, în cazul țărilor în curs de dezvoltare și insule de sărăcie în zone întinse bogate (supradezvoltate), în cazul unor zone (provincii) europene sau americane;

- degradarea mediului natural prin agresivitatea fără precedent și extinderea necontrolată a industriei, intensificarea agriculturii și mărirea peste limitele ecologice a agroindustriei, căilor de comunicații, turismului etc., ca surse majore de poluare;

- urbanizarea galopantă, necontrolată a unor zone, transformarea acestora în megalopolisuri și poli superindustriali;

- eliminarea valorilor tradiționale și înlocuirea acestora cu cele industriale (de serie mare, standardizate). În dorința de sporire a profitabilității, treptat s-au înlocuit, începând cu elementele de cultură și agricultură tradițională și continuând cu tehnologiile clasice sau meșteșugurile, aproape toate elementele tradiționale, naționale sau locale.

Mondializarea sistemului economic și de viață este în plină extensiune. Aceeași sticlă de Coca-Cola, aceeași cutie de Parmalate,

aceiași pachet de margarină Wiessana, aceiași salam, aceiași pachet de carne, aceiași ambalaj de pui, aceiași, aceiași, aceiași;

– cronicizarea și amplificarea unor fenomene social-economice negative, cum sunt creșterea șomajului, sporirea subocupării forței de muncă rurale, alienarea tineretului, migrația necontrolată a forței de muncă înalt calificate spre zone de atracție economică și profesională.

Fenomenele negative de natură economică, financiară și monetară (inflația, crizele economice de supraproducție și de subproducție etc.) au determinat comunitatea științifică internațională precum și oamenii politici să caute soluții alternative la actuala dezvoltare rurală de tip industrial-urban din a doua jumătate a secolului al XX-lea. Astfel, a apărut conceptul de dezvoltare durabilă care se fundamentează pe următoarele principii:

– concordia dintre economie și mediu înconjurător (**echilibrul economie–ecologie**);

– generalizarea dezvoltării durabile la spațiu mondoeconomic;

– cuprinderea în sistemul de dezvoltare durabilă (**sau sustenabilă**) a unui orizont de timp cât mai îndelungat.

Dezvoltarea durabilă, privită ca sistem, are patru subsisteme interconectate: economic, socio-cultural, ecologic și tehnologic, cuprinse în aceeași strategie de evoluție spațio-temporală. De asemenea, dezvoltarea durabilă are o importantă componentă naturală și una socio-culturală, umană. Între aceste două dimensiuni ale dezvoltării durabile, trebuie căutat un echilibru optim, compatibilitatea dintre mediul natural și cel antropic fiind criteriul de optimizare (funcția-scop a dezvoltării). Umanizarea mediului presupune o dublă integrare: păstrarea mediului natural cât mai intact, iar mediul creat de om să fie cât mai apropiat de mediul natural.

Dezvoltarea rurală, din punct de vedere conceptual, are multiple sfere de cuprindere:

– în primul rând, se poate vorbi despre dezvoltarea rurală locală, la nivelul comunităților locale (sate, comune) și a gospodăriilor componente ale acestora, bazată pe folosirea resurselor naturale locale;

– în al doilea rând, datorită relațiilor de independență intercomunitară în plan regional, se poate vorbi despre dezvoltare rurală regională;

– în al treilea rând, pornind de la legăturile strânse pe multiple planuri, inclusiv culturale, între comunitățile de graniță ale diferitelor

țări, putem aprecia că există o importantă componentă a dezvoltării rurale transfrontaliere;

– în al patrulea rând, dacă analizăm fenomenul la nivel european, ca un concept continental, se poate dezvolta ideea de dezvoltare rurală europeană.

În precizarea politicilor sale agricole și rurale, se pornește de la faptul că agricultura este atât o ramură economică producătoare de produse marfă și profit, cât și un mod de viață, iar spațiul rural este atât un spațiu de producție și comercial, cât și, în același timp, un mediu de viață, un spațiu social și cultural cu implicații complexe asupra stării de ansamblu a unei națiuni.

Este necesar, de asemenea, să precizăm că, acordând importanță vitală agriculturii pentru dezvoltarea de ansamblu a economiei românești, nu trebuie să fetișizăm această ramură. Mitul „agricultura salvează economia României” nu este de acceptat. Teoria agrarianistă de dezvoltare a economiei românești, teza relansării economice a României numai prin agricultură și eventual (agro)turism sunt teorii economice și politice nerealiste. Teoria și practica economică mondială au demonstrat că între dezvoltarea performantă de ansamblu a economiei naționale și modernizarea agriculturii este o relație biunivocă de condiționare.

Performanțele economice submediocre ale industriei românești, datorate tehnologiilor învechite, productivității inacceptabil de scăzută și, mai cu seamă, necorelării structurale a industriei cu cerințele pieței naționale și internaționale, absența acumulărilor de capital în această ramură, pierderile acumulate în fiecare an și susținute de la buget, injecția de capital de la bugetul statului pentru restructurare și re tehnologizare au implicații negative asupra agriculturii. Spre deosebire de alte țări, unde industria și serviciile sunt factori de dinamică economică, de dezvoltare agroalimentară, la noi, industria, prin intermediul foarfecelor prețurilor, spoliază puternic agricultura.

Distins auditoriu,

Restructurarea agriculturii și dezvoltarea rurală a României pe coordonate europene, oricât de bine ar fi susținută financiar prin programe de Uniunea Europeană, Banca Mondială, Banca Europeană de Reconstrucție și Dezvoltare sau Banca Europeană de Investiții, succesul lor este condiționat primordial de schimbarea mentalității cu privire la

atitudinea față de muncă, responsabilitate, competiție, competitivitate, educație și susținere. Încercând să dau o nouă dimensiune acestor cerințe nu am reușit să o fac mai bine decât a descris-o Constantin Garoflid, într-o scriere dinaintea de 1907: „Nici unul din conducătorii politici n-a încercat să dea poporului educația muncii. Toți au fost în slujba demagogiei. De aceea și azi o parte din țărani disprețuiesc munca și nu se îndeamnă să iasă la lucru decât atunci când nu mai au ce mânca.

Dacă am zugrăvit țăranii așa cum sunt nu am făcut-o din spirit critic, ci din dorința sinceră de a ști de unde să pornim îndreptarea. Poate că și dragostea ce am pentru ei e puțin de vină. Cu toată experiența vieții, ea îmi întreține iluzii pe care însă realitatea mi le risipește mereu. Dorința mea de a-i vedea altfel și dezamăgirea care îi urmează, mă fac poate să fiu, câte odată, prea sever”.

Dar, Constantin Garoflid, intim legat de problematica țărănească și rurală, nu a fost singurul mare moșier care a tras semnalul de alarmă privind nevoia de educație a țăranimii. Iată, ce spunea, în discursurile sale parlamentare, și tot înainte de 1907, marele moșier moldovean P. P. Carp: „se crede, pe nedrept după mine, că singura cauză a mizeriei țăranului este lipsa de pământ ... Domnii mei, legea rurală a lui Cuza din 1864 a dat pământ ... legea însurățeilor a lui Brătianu a acordat pământ, legea noastră de la 1888 a împroprietărit 80 000 de familii țăărănești (în Vechiul Regat, s.a.). S-a îmbunătățit starea țăranului? Nu ... Cauzele sunt: **starea culturală** în care se află țăranul și rezultatul **lipsei de administrație** pe care o avem la noi în țară”.

Făcând analiza dezvoltării rurale pe drumul de la Flămânzi în Uniunea Europeană, apreciem că a fost un drum de un secol **de iluzii și dezamăgiri, un secol al dramei satului și țăranului român**. Am trecut într-un nou secol, un secol al **speranței**, într-un nou mileniu, politic am intrat în Europa, dar am rămas cu o mare problemă nerezolvată: **chestiunea rurală**.

Considerăm, pe baza analizei efectuate, că politicile rurale românești trebuie să conțină elemente legislative și financiare concrete de stimularea dezvoltării rurale complexe și durabile. Satul, prin economia sa, trebuie scos din economia naturală închisă și introdus în medul de afaceri. Economia rurală trebuie transformată, treptat, din economie de subzistență în economie rurală comercială.

Calitatea spațiului agricol (agroecostemului) românesc, după cum s-a amintit și mai înainte, constituie premisa naturală a competitivității produselor noastre. Produsele agricole de bază (grâul, porumbul, floarea soarelui, soia,

legumele, fructele, strugurii, carnea, laptele etc.), obținute în condiții tehnice medii, sunt perfect competitive cu produse similare din alte țări, iar la majoritatea sortimentelor, repet, calitatea este chiar superioară.

Mare parte din spațiul rural românesc are vocația naturală și culturală pentru practicarea turismului agricol, agromontan, ecologic și cultural.

Pornind de la calitățile naturale deosebite ale spațiului rural, politica rurală trebuie să susțină dezvoltarea rurală durabilă ca factor al creșterii economice, de atenuare a cauzelor stării de sărăcie și de trecere treptată spre un standard economic și social acceptabil în mediul rural.

Dar, înainte de toate, o adevărată politică de dezvoltare rurală a României trebuie așezată atât pe o solidă educație a agricultorilor români, pe o puternică susținere funciară, bazată pe subvenții și credit agricol, cât și pe o profundă cercetare și înțelegere a realităților ruralității românești din partea diriguitorilor căci, spunea D. Gusti cu peste 65 de ani în urmă, dar tot atât de valabil și azi „în epoca actuală de intensă omogenizare a națiunii noastre, cercetarea realităților românești este deosebit de necesară. Acțiunile eficace cer o documentare temeinică. Acum superficialitatea și diletantismul este mai mult decât o crimă împotriva națiunii”, exprimându-mi convingerea tot prin cuvintele lui D. Gusti, rezultată din propria-mi experiență, „că numai legile, oricât de bine chibzuite ar fi (cea ce un este încă cazul, azi, în România), nu sunt de ajuns pentru a organiza temeinic o țară”, pentru că mai adaug, și tot cu cuvintele lui D. Gusti, „că lipsa unei conduceri de stat de prestigiu, a unui corp administrativ și de liber profesioniști, pătrunși de o dragoste activă de neam, legile cele mai bune rămân lipsite de rol”. Cât adevăr, constatăm azi!

*Domnule Președinte,
Doamnelor și domnilor colegi,
Distins auditoriu,*

În final, doresc să afirm că rămân consecvent punctului de vedere al profesorului meu, Mihai Lazăr, enunțat cu mai bine de jumătate de secol în urmă, într-una din cele mai strălucite cărți apărute în perioada interbelică cu privire la chestiunea rurală, în care consideră că „o mai bună cunoaștere a satului și a spațiului rural în ansamblu, și o rezolvare adecvată a problemelor sale capitale, dacă nu s-au putut face până acum, este imperativul prezentului și viitorului. Mai ales problemele economice și sociale, îndeosebi chestiunea sărăciei rurale, cer urgente soluții pentru

rezolvarea lor. Creșterea venitului pe locuitorul agricol, a aportului agriculturii la formarea PIB și a exportului românesc, soluționarea debușeelor rurale pentru surplusul de forță de muncă agricolă, ar contribui la ameliorarea situației economice a populației țărănești, la redresarea economică generală a țării”.

Închei discursul meu de recepție, cu speranța că noi, toți cei prezenți azi în Aula Academiei Române vom reuși, în viitor, prin cunoștințele noastre, prin pozițiile noastre, prin conștiința noastră civică, să contribuim cu soluții concrete pentru împlinirea acestei mari speranțe: revitalizarea satului și țăranului român, spre mai binele lor și al țării.

BIBLIOGRAFIE

1. Băileșteanu, F., *Elena Văcărescu – Membră a Academiei Române*, Rev. Academica, nr. 10 (58), august, 1995.
2. Blaga, L., *Elogiul satului românesc – Discurs de recepție la Academia Română*, 5 iunie 1937, Supliment al Rev. Transilvania, nr. 3–4/1994.
3. Bulgaru, V., *Reforma agrară din 1921*, Edit. de Vest, Timișoara, 2003.
4. Bulgaru, V., *Fenomenul rural*, Edit. de Vest, Timișoara, 2004.
5. Carp, P.P., *Discursuri politice*, Monitorul Oficial, 1907.
6. Cătănuș, D., O. Rosca, *Colectivizarea României. Dimensiunea politică, Aderarea României*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2000.
7. Chirițescu-Arva, M., *Criza agricolă și organizarea producției*, Cartea Românească, București, 1945.
8. Davidescu, D., *Secolul XX – Performanțe în agricultură*, Edit. Ceres, 2002.
9. Davidescu, D., *ASAL – redivivus*, Rev. Economistul 305/1999.
10. Eliade, M., *Profetism românesc*, Edit. Roza Vânturilor, București, 1990, pag. 139.
11. Frunzănescu, A., *Evoluția raporturilor agrare în România*, Imprimeria Națională, București, 1939.
12. Garoflid, C., *Expunere de motive a legii reformei agrare*, Monitorul Oficial, mai 1921.
13. Garoflid, C., *Agricultura veche*, Edit. Cartea Românească, București, 1943.
14. Golopența, A., *Starea culturală și economică a populației rurale din România*, Rev. de Igienă Socială, X, (1940).
15. Groza, P., *Reconstrucția României, Discursuri politice, conferințe, interviuri 1944–1946*, Tipografia Viața literară, București, 1946.
16. Gusti, D., *Știința și pedagogia națiunii*, Rev. Sociologie românească, nr. 7–11, București, 1941.
17. Gusti, D., *Starea de azi a satului românesc*, Rev. Sociologie românească, an III, nr. 10–12, București, 1938.
18. Hera, C., *Lumea rurală astăzi și mâine*, Edit. Academiei Române, București, 2006.
19. Iancu, G. ș.a., *Colectivizarea agriculturii în România, Aspecte legislative*, Edit. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2000.
20. Ionescu-Șișești, Gh., *Agricultura Banatului* – Rev. Viața agricolă, nr. 15/1921.
21. Ionescu-Șișești, Gh., *Politica agrară cu privire specială la România*, Edit. Alcalay, București, 1915.

22. Kogălniceanu, V.M., *Expunere de motive a legii reformei agrare*, Monitorul Oficial, 22 mai 1921.
23. Lazăr, M., *Aspectele social-agrare ale economiei țărănești, 1925–1935*, Edit. Vreerea, Timișoara, 1944.
24. Madgearu, V., *Agrarianism, Capitalism, Imperialism – Contribuții la studiul evoluției sociale românești*, Edit. Economistul S.A., București, 1936.
25. Madgearu, V., *Revoluția agrară și evoluția clasei țărănești*, Arhiva pentru știință și reformă socială, București, 1925.
26. Mungiu-Pippidi, Alina, G. Althate, *Secera și buldozerul*, Edit. Aspera, București, 2002.
27. Otiman, P.I. ș.a., *Dezvoltarea rurală în România*, Edit. Agroprint, 1997.
28. Otiman, P.I. ș.a., *Cercetări de dezvoltare rurală în Banat*, Edit. Agroprint, 1998.
29. Otiman, P.I., *Agricultura României*, Edit. Agroprint, 2002.
30. Otiman, P.I., *Viața rurală a României în secolul al XX-lea*, Edit. Mirton, Timișoara, 2005.
31. Otiman, P.I., *Dezvoltarea rurală durabilă în România*, Edit. Academiei Române, 2006.
32. Preda, M., *Moromeții*, vol. II, pag. 278, Edit. Cartea Românească, Ediția a II-a, 1977.
33. Rebreanu, L., *Laudă țăranului român – Discurs de recepție la Academia Română*, 29 mai 1940, Supliment al Rev. Transilvania, nr.3-4/1994.
34. Rebreanu, L., *Opere II, Răscoala*, Edit. Universul Enciclopedic.
35. Sandu, D., *Spațiul social al tranziției*, Edit. Polirom, Iași, 1999.
36. Stahl, H.H., *Satele devălușe*, Edit. Cartea Românească, București, 1998.
37. Stere, C., *Scrieri*, Edit. Minerva, București, 1979.
38. Văcărescu, Elena, *Discurs la Academia Română*, 2 februarie 1934, Rev. Academica nr. 10 (58), august, 1995.
39. Vulcănescu, M., *Prolegomene la satul românesc*, Edit. Eminescu, București, 1997.
40. Xenopol, A.D., *Mijloacele de îndreptare ale stării țăranimii române*, Edit. Programul, Iași, 1907.
41. Vultur, Smaranda, *Istorie trăită – Istorie povestită. Deportarea în Bărăgan, 1951–1956*, Edit. Armacord, Timișoara, 1997.
42. *** *Colectivizarea agriculturii în România. Dimensiunea politică – 1949–1953*. Academia Română, București, 2000.
43. *** *Rural Developement în Romania, Phare programme*, MAE, București, 1998.

**Discurs de răspuns
rostit de
Acad. VALERIU D. COTEA**

*Domnule Președinte al Academiei Române,
Stimați colegi,
Distins auditoriu,*

În această zi, sub cupola înaltului așezământ în care ne aflăm, colegul nostru, academicianul Păun Ion Otiman, rostindu-și discursul de recepție, ne-a prezentat ca subiect una dintre cele mai actuale, dar și mai dramatice probleme ale României contemporane: starea de azi a agriculturii, a satului și a țaranului român. Domnia sa a abordat grava problemă rurală care, în urmă cu 60–70 ani, a preocupat mari conștiințe scriitoricești ca Liviu Rebreanu și Lucian Blaga sau oameni de știință ca Dimitrie Gusti și Gheorghe Ionescu-Șișești care, sub aceeași cupolă, au vorbit, cu o determinare asemănătoare, despre stringenta necesitate a îndreptării grelelor neajunsuri din spațiul rural.

Să existe, oare, o eternă problemă țărănească ? Să avem și acum, la început de secol XXI, aceeași gravă discrepanță între spațiul rural și cel urban? Să se fi adâncit, în loc să se atenueze, disparitățile dintre sat și oraș, dintre România și Europa? Potrivit datelor, faptelor și comentariului colegului Otiman, se poate afirma că, într-adevăr, există o mare problemă în spațiul rural.

Domnilor colegi,

Am văzut din problematica prezentată că, deși avem o fertilitate naturală a solurilor comparabilă sau chiar mai bună decât a multor țări din Uniunea Europeană, randamentele noastre sunt, totuși, la jumătatea celor de acolo. Cauza sau, mai bine zis, cauzele, sunt de natură economică, educativă, managerială și, în primul rând, de natură politică. Politicile agricole adoptate după Revoluție au fost ineficiente, chiar falimentare în integralitatea lor, începând cu reforma agrară sau cum s-a denumit, incorect, Legea fondului funciar. În timp ce Regele Ferdinand – întregitorul, Ion I. C. Brătianu, primul ministru al României Mari, după cum a afirmat și colegul

Otiman, au apelat la marii agronomi ai timpului, Constantin Garoflid, Gheorghe Ionescu-Șișești sau la sociologul Dimitrie Gusti, ultimii doi fiind membri ai Academiei Române, pentru a redacta legile reformei agrare, după Revoluție cei care au întocmit aceste legi erau niște anonimi. De altfel trebuie spus, rămânând tot în domeniul istoriei și a dreptului funciar, că încă domnitorul Alexandru Ioan Cuza, autorul primei reforme agrare, încredințase această operă națională marilor personalități științifice și politice ale timpului, adică lui Ion Ionescu de la Brad, Mihail Kogălniceanu și episcopului Melchisedec Ștefănescu.

Mai mult, toate guvernele postrevoluționare, în loc să promoveze politici agricole simple și eficiente, de susținere masivă a agricultorilor, au acționat electoral.

Cred, ca și colegul nostru, că politica agricolă a României nu poate fi politica unui partid, ci una națională, care să aibă drept obiective refacerea exploatațiilor agricole, consolidarea fermierilor, sporirea randamentelor și a productivității generale agricole pentru obținerea de produse de calitate, competitive și la prețuri accesibile pentru toți românii.

Din păcate, constatăm, acum, după 17 ani, că această elementară cerință a reformei în agricultură nu s-a îndeplinit. Oamenilor li s-a retrocedat puținul pământ, dar fărâmițat, neorganizat, fără active de producție și, ceea ce este mai grav, fără fonduri de rulment și de investiții. Nu-i de mirare deci că mulți dintre agricultorii „de frunte” de azi provin dintre securiști, polițiști, activiști, arbitri de fotbal, generali, persoane fără nici un fel de pregătire de specialitate. În domeniul pregătirii profesionale a adevăraților agricultori, spre regretul nostru, nu s-a întreprins nimic, realitate ale cărei consecințe se văd.

Mă îngrijorează profund și marile discrepanțe dintre agricultura românească și cea europeană. Răspunsul la întrebarea, cum vom putea concura pe aceeași piață cu germanii, francezii sau italienii devine tot mai acută. Nu există, cred, decât o singură modalitate: politicienii care conduc România să-și ia misiunea în serios, devenind autentici conștienți că politicile agrare trebuie fondate pe o bază deopotrivă economică și umanitară, asemănătoare aceleia a partenerilor europeni. Altfel, se riscă rămânerea la vechi tipare, la schimbări doar parțiale obținându-se, e drept, de multe ori o creștere a profitului economic al proprietarilor, dar pe seama perpetuării și adâncirii stării de pauperizare a populației rurale. Nici măcar la un singur indicator al „nivelului de trai”, țărănimea nu se află la nivelul celui urban sau peste, deși și acesta este destul de scăzut.

Stimat auditoriu,

Beneficiar al unei norocoase longevități, cunosc viața rurală românească pe majoritatea duratei secolului al XX-lea. Impresia generală e aceea de stagnare... Aceleași case de chirpici, fără apă, fără gaz, fără bucătărie, fără încălzire corespunzătoare. Cum să se facă agroturism când, de exemplu, în două județe din Moldova, Vaslui și Botoșani, nici 1% din case nu au baie? Să mai abordăm existența și problemele școlilor, dispensarelor, spitalelor, serviciilor de tot felul, ale băncilor rurale, caselor de asigurări, centrelor de consultanță și extensie? Cele mai multe dintre aceste instituții nu există, iar cele care sunt oferă imagini de incredibilă înapoiere. Cu toate acestea, la vârsta mea, continui să cred și să sper, asemenea colegului nostru, academicianul Păun Ion Otiman că, măcar în ceasul al doisprezecilea se vor găsi totuși resurse de gândire și voință politică pentru reedificarea satului nostru, pentru redresarea țaranului și rodirea câmpurilor.

Conectat intim la aceste probleme majore ale agriculturii românești, colegul Păun Ion Otiman, personalitate de referință în știința agricolă a țării noastre, a fost constant preocupat să găsească soluțiile cele mai viabile pentru rezolvarea imperativelor refacerii agriculturii noastre, necesare ridicării ei la standarde europene.

Îi cunosc bine punctele de vedere în demersurile întreprinse, îi cunosc argumentele, fermitatea constructivă, toate acestea trimițând la originea celui pornit de acolo unde s-a născut veșnicia, din satul românesc. Profund marcat de spațiul natal banățean, el aparține totuși, ca om de știință, ca exponent în viața academică, publicistică și politică, întregii țări. Academia Română, în special Secția de Științe Agricole și Silvicultură, identifică în academicianul Păun Ion Otiman un eminent specialist al corpului economiștilor agronomi, un susținător al ideilor și măsurilor pe care acest for suprem le propune pentru înscrierea științei agricole românești în europenitate.

În relațiile profesionale și în stările conflictuale generate de unele neclarități legislative, Păun Ion Otiman face să primeze totdeauna interesul comunitar, nu cel individual. Promovează permanențele pe care trebuie să se sprijine agricultura viitorului și se pronunță hotărât pentru păstrarea lor. Sub acest aspect, nu exagerez afirmând că cercetarea din cadrul Academiei de Științe Agricole și Silvicultură îi datorează, în mare parte, supraviețuirea.

European prin formație și viziune, academicianul Păun Ion Otiman propune, în dezbateri deschise, orientări care să modifice creator structura

agricolă, să încurajeze modernizarea și inițiativele constructive, în perspectiva prosperității agricole în special, și economice în ansamblu. De remarcat, de asemenea, grija constantă – a profesorului și rectorului – privind pregătirea noilor promoții în spiritul ridicării agriculturii la potențialul natural al țării. Deschis înnoirilor, onorând însemnele catedrei, el este și un dotat manager. Cei care cunosc istoria Universității de Științe Agricole timișorene sunt încredințați că, de la regretatul prof. dr. Iulian Drăcea, instituția nu a mai avut un rector atât de reprezentativ. Se impune a sublinia, de asemenea, că în persoana lui Păun Ion Otiman – academicianul, demnitarul, colegul și omul politic – se îmbină armonios disponibilitățile multiple cu moralitatea ireproșabilă.

Creator de școală în domeniul dezvoltării rurale, analizei economice, structurii producției agricole, analizei și optimizării sistemelor de producție, academicianul Păun Ion Otiman este printre primii economiști agrari care au promovat utilizarea tehnicilor moderne de calcul în agricultură.

Ca om de știință, academicianul Păun Ion Otiman a avut grijă ca, atât în cercetarea fundamentală, cât și în opera de extensie universitară, să atingă nivelul maxim al cunoașterii științifice actuale, și să abordeze domenii diferite: știință aplicată, tehnică, fapte de viață socială, politică agrară, probleme de învățământ și cultură. În vălmășagul evenimentelor ce au urmat după Decembrie 1989, în care oamenii cuprinși de o inexplicabilă furie păreau mai doritori să lovească decât să înțeleagă și mai grăbiți să distrugă decât să construiască, Păun Ion Otiman s-a considerat acut responsabilizat în procesul de reabordare, reevaluare și rezolvare a problemelor rurale.

Cu necesară determinare, activându-și impresionantele acumulări de cunoștințe și energie în domeniul agricol, Păun Ion Otiman a dat la iveală: 33 cărți, 340 lucrări științifice și articole publicate, 91 eseuri, 21 contracte de cercetare în România, 14 programe și proiecte internaționale. A condus echipe de cercetare internaționale sau a participat la șapte proiecte europene TEMPUS, CEEPUS și LEONARDO. În calitate de rector, a condus activitatea bilaterală în acorduri internaționale încheiate cu mai multe universități din lume: Hohenheim – Germania, Aberdeen – Scoția, Purdue și Columbia – USA, Pisa – Italia, Evora – Portugalia, ENSA Rennes – Franța, Novi Sad – Serbia, Uppsalla – Suedia, Praga – Cehia, Szeged – Ungaria ș.a.

Domnilor colegi,

În cadrul Universității de Științe Agricole a Banatului din Timișoara, academicianul Păun Ion Otiman a creat două centre de excelență, și anume

Centrul european pentru restructurarea agriculturii și Centrul de cercetări pentru dezvoltarea rurală durabilă, ambele conduse de domnia sa, centre cărora cu competențele sale de specialist, le-a fixat perspective, axe de cercetare esențiale. S-au efectuat astfel numeroase studii în domeniile restructurării agriculturii și dezvoltării rurale, cu finanțare asigurată, în cea mai mare parte, din fonduri europene. Rezultatele cercetărilor au fost oferite Guvernului României, Ministerului Agriculturii, Pădurilor și Dezvoltării Rurale, Academiei de Științe Agricole și Silvicultură, precum și Comisiei Europene, și publicate în reviste, tratate, cărți, iar unele s-au constituit în subiecte de teze de doctorat și lucrări de diplomă, de licență și dizertație ale doctoranzilor și studenților Universității.

Câștigând un grant al Băncii Mondiale, Păun Ion Otiman a realizat, pentru prima dată în România, la Timișoara, în colaborare cu firma Monsanto – SUA, **Laboratorul de inginerie genetică pentru modificarea genetică a soiurilor**, în care a organizat cursuri postuniversitare în colaborare cu Secția de Biologie a Academiei Române.

Este conducător de doctorat din anul 1990, în specializarea **Management și marketing în agricultură**. Sub conducerea sa, 30 de doctoranzi au obținut titlul de doctor.

Domnule coleg,

În domeniul reformei învățământului și al cercetării științifice ați avut o contribuție valoroasă, în calitate de senator și președinte al Comisiei pentru învățământ și știință a Senatului României. Printre cele mai importante legi, la care ați contribuit substanțial, amintesc: Legea 752/2001 privind organizarea și funcționarea Academiei Române, Legea 290/2002 privind organizarea și funcționarea unităților de cercetare-dezvoltare din domeniile agriculturii, silviculturii, industriei alimentare și a Academiei de Științe Agricole și Silvicultură „Gh. Ionescu-Șișești”, Legea 118/2002 privind instituirea indemnizației de merit; Legea 324/2003 privind cercetarea științifică și dezvoltarea tehnologică, Legea 319/2003 privind statutul personalului de cercetare-dezvoltare, Legea 84/1995 privind învățământul, Legea 88/1993 privind acreditarea instituțiilor de învățământ superior și recunoașterea diplomelor, Legea 209/2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, Legea 399/2004 privind organizarea ciclurilor universitare. De asemenea, în calitate de președinte al Comisiei de Agricultură și Silvicultură a Senatului României în legislatura 1992–1996 ați avut un însemnat aport la elaborarea și amendarea unor legi importante din domeniul reformei în agricultură și pentru dezvoltarea rurală.

Domnilor colegi,

Ca rector al Universității de Științe Agricole a Banatului, timp de 15 ani, din anul 1990 și până în 2004, colegul nostru a avut contribuții substanțiale în modernizarea și compatibilizarea învățământului superior agricol și ale cercetării științifice din România cu cele din Uniunea Europeană. A înființat și organizat, în învățământul superior agricol, pentru prima dată în România, specializările: *Ingineria genetică în agricultură, Ingineria mediului agricol, Biotehnologii în agricultură, Dezvoltare rurală, Tehnologia procesării produselor agricole, Inginerie economică în agricultură, Peisagistică etc.* În calitate de vicepreședinte al Consiliului Național al Rectorilor, vicepreședinte al Consiliului Național de Atestare a Titlurilor, Diplomelor și Certificatelor Universitare, de membru al Consiliului Național pentru Reformă în Învățământ și a Consiliului Național de Evaluare și Acreditare Academică, a contribuit la modernizarea învățământului superior din România. Pentru ansamblul acestor valoroase reușite, comunitatea universitară românească în general și cea agronomică în special îi sunt profund recunoscătoare.

Pentru activitatea științifică, lui Păun Ion Otiman i s-au decernat **Premiul „Ion Ionescu de la Brad” al Academiei Române** pe anul 1990, pentru cartea *Optimizarea producției agricole*, Editura Facla, Timișoara, 1987, **Premiul „Opera Omnia” al Ministerului Educației și Cercetării și al CNCIS** în anul 2000 pentru întreaga activitate, **Premiul Ministerului Educației și Învățământului pentru creativitate și eficiență în învățământ** pe anul 1987; a primit **Ordinul României Serviciu Credincios în grad de comandor**, în anul 2000 și titlul de *Doctor Honoris Causa al Universității de Științe Agricole și Medicină Veterinară din București*, în anul 2002. În anul 2004 a fost nominalizat de UNESCO–România drept candidat al țării noastre pentru „**Premiul internațional Avicenna**” în domeniul eticii științifice. A mai obținut distincția de **Cetățean de onoare** al orașului Philadelphia, Mississippi, SUA, 1993 și al comunei sale natale, Bănia, 2004, precum și **Diploma de onoare** a Universității Columbia – Missouri, SUA, 1993.

În schițarea căii de urmat în procesul dezvoltării agriculturii românești după evenimentele din 1989, Păun Ion Otiman întreprinde în lucrările sale o amplă analiză a evoluției agriculturii românești. Paralel însă, pentru a crea o bază științifică propunerilor de restructurare și dezvoltare a agriculturii românești după Decembrie 1989, Păun Ion Otiman întreprinde un studiu amănunțit al situației agriculturii vest-europene după cel de al doilea război mondial în contextul pieței comune,

respectiv al politicii agricole comunitare, al caracteristicilor agriculturilor vest-europene, al structurilor agroalimentare în țările cu economie de piață, cu referire specială la Germania, Franța și țările mediteraneene – Italia, Grecia, Spania, Portugalia.

În definirea modului de restructurare a agriculturii României după 1989, Păun Ion Otiman analizează resursele funciare, resursele umane, ameliorarea regimului juridic al proprietății, sprijinirea agricultorilor, creditul agricol, demonopolizarea activităților comerciale și de servicii din agricultură, deblocarea financiară, ameliorarea activității bancare, restructurarea administrației și asistenței tehnico-economice agricole, strategia învățământului și cercetării științifice agricole, restructurarea profesională și organizațională a agricultorilor, promovarea de politici agricole guvernamentale. Această analiză detaliată permite lui Păun Ion Otiman să concluzioneze judicios, în sensul relaționărilor necesare și a contextualizării fenomenului, considerând că **„în judecarea corectă a poziției noastre față de agricultura viitoare a României, trebuie să pornim de la aprecierea corectă a spațiului cultural, economic și geografic căruia aparținem.”** Țelul tuturor acestor înfăptuiri gândite, preconizate și susținute de colegul Otiman este, cum afirmă el însuși, „datoria sfântă față de țărănul român. **Să-l ajutăm să-și reclădească ferma, încet, cu trudă și migoală, să-și lucreze pământul, cu asigurarea că între țaran și pământ trebuie să fie o legătură sfântă. Unul fără de altul nu pot să existe, iar fără țaran și pământ, laolaltă, noi, toți nu vom putea exista”**.

Domnilor colegi,

Aș mai sublinia opinia, din păcate singulară, a colegului Otiman, susținută imediat după evenimentele din 1989, conform căreia **„România trebuie să opteze pentru proprietatea și exploatarea privat-familială, în ferme mijlocii de tip vest-european, întreaga strategie legislativă și întreaga politică guvernamentală trebuind axate pe acest obiectiv”**.

Cunoașterea, cercetarea, ameliorarea și dezvoltarea spațiului rural sunt, cum se știe, activități complexe, de importanță vitală pentru o țară, atât prin dimensiunea spațiului rural, cât și prin ponderea populației ocupate. În Carta europeană a spațiului rural se apreciază că teritoriul rural al Europei reprezintă 85% din suprafața sa totală și afectează, direct sau indirect, mai mult de jumătate din populația europeană. În multe țări europene se afirmă că ruralul, cu toate componentele sale – populație, sate, cultură, tradiții, istorie, viață economică și socială, peisagii etc. – constituie cartea de vizită a țării, identitatea ei națională.

Receptiv la această imperioasă racordare la Vest a dezvoltării rurale, academicianul Păun Ion Otiman apreciază că în România nu au existat preocupări științifice complexe, sistemice, după anul 1945. Cu excepția perioadei interbelice, când marele savant Dimitrie Gusti a pus bazele sociologiei rurale românești și când s-au efectuat cercetări sociologice ample în teren, care au radiografiat satul românesc, în rest aproape nimic. De aici pledoaria colegului nostru pentru revigorarea cercetărilor în domeniul dezvoltării spațiului rural, care sunt impuse de prerogativele timpului pe care-l traversăm, de apariția unor procese cu efecte negative asupra stării de ansamblu a ruralului. Această chestiune se pune cu mai multă acuitate dacă luăm în considerare și perioada de o jumătate de secol în care s-au produs grave distorsiuni în starea de normalitate economică și socială.

Starea de azi a satului românesc este în mod evident intim legată de starea agriculturii și a agricultorilor, deoarece agricultura, reprezentând coloana vertebrală a spațiului rural, nu se poate concepe calitate și atractivitate a acestui spațiu fără o agricultură performantă, sănătoasă, competitivă, dătătoare de sens și speranță vieții agricultorilor. Agricultura României, după cum a prezentat-o academicianul Păun Ion Otiman, s-a aflat (și se mai află) la răscruce de vânturi. Două destructurări profunde în numai 40 de ani, două „tranziții” de la un sistem la altul, două perioade fundamentale deosebite au dezorientat, au fracturat fragilul echilibru al agriculturii române. Efectele negative ale acestor distorsiuni se resimt, acum, în concepția țăranilor față de gospodăria (ferma) privat-familială.

În România, trecerea de la economia de comandă supercentralizată, integralmente etatizată, cu o piață internă săracă și una externă neatractivă (chiar dacă relativ stabilă), spre economia de piață, s-a făcut și continuă încă a se face cu mari costuri sociale. În plus, unii analiști, adepți ai structurilor comuniste, susțin că în timp ce tranziția de la capitalism la socialism este cunoscută, tranziția inversă, de la comunism la capitalism, de la economia de comandă la cea de piață, nu este cunoscută. Nimic mai fals! Instituțiile și legislația, mecanismele și regulile de funcționare ale economiei de piață sunt cunoscute. Trebuie numai avută voința și inteligența de a le adapta la economie în general și la agricultura românească în special.

Stimați colegi,

Cu toate inconsecvențele manifestate în perioada de după Decembrie 1989, România și-a exprimat indubitabil opțiunea clară de integrare în structurile economice europene. Cu alte cuvinte, România trebuie să-și adapteze structurile economice, agrare și rurale, la cele din Uniunea

Europeană. Referitor la dezvoltarea spațiului rural, după cum susține colegul Otiman, România trebuie să adopte o nouă filosofie de evoluție.

Conform acestei noi filosofii, spațiul rural constituie în Europa un spațiu peisager valoros, fruct al unei lungi istorii și a cărui păstrare este o vie preocupare pentru societate. Spațiul rural își poate îndeplini funcțiile de aprovizionare, de destindere și de echilibru, apreciate drept cele mai dorite în societate, doar dacă rămâne un spațiu de viață atrăgător și original, dotat cu o bună infrastructură, o agricultură și o silvicultură viabile, condiții locale favorabile activităților economice neagricole, un mediu intact și un peisaj îngrijit. Noua filosofie trebuie, de asemenea, să se fundamenteze pe concepții de dezvoltare locală global-durabilă și sustenabilă, care presupune atât o componentă rurală solidă, cât și o componentă agricolă (sau silvică, după caz) importantă. Problematika dezvoltării rurale locale global-durabile constituie chintesența politicilor economice și sociale ale dezvoltării comunităților locale (rurale) într-un ansamblu armonios.

Colegul Otiman susține idei de dezvoltare ale regiunilor (zonelor) rurale, de revitalizare și reanimare a vieții satului românesc, luând în considerare disparitățile ce există astăzi între ele. În mod deosebit sunt prezentate soluțiile de dezvoltare a zonelor defavorizate, a zonelor rămase în urmă, a celor în curs de deșertificare și în dificultate, precum și politicile de echipare tehnică a gospodăriilor, localităților și spațiului rural, de extindere a rețelelor de infrastructură.

Domnilor colegi,

În lucrările sale, academicianul Păun Ion Otiman, încearcă să dea răspuns la o serie de întrebări, cum sunt:

- Ce fel de agricultură trebuie să facă România, pentru ce fel de viitor social și economic al țării?
- Ce fel de agricultură, pentru ce fel de mediu înconjurător?
- Ce fel de agricultură, pentru ce fel de dezvoltare rurală?
- Ce fel de structuri agricole, pentru a le face comparabile și competitive cu cele vest-europene?
- Ce fel de politici agrare trebuie să promoveze România pentru a deveni compatibile cu cele din Uniunea Europeană?

Răspunsuri pertinente și autorizate sunt cuprinse mai ales în ultimele sale trei cărți, ***Agronomia banatică la răspântie de drumuri și vremuri, 1989–2005 (2004)***, ***Plante modificate genetic în cultură. Impactul agronomic, ecologic și economic (2006)*** și, cu deosebire, ***Dezvoltarea rurală durabilă în România (2007)***, carte ce reprezintă o sinteză valoroasă

a tot ceea ce a creat acad. Păun Ion Otiman în domeniul științei în ultimii 15–20 ani.

Păun Ion Otiman – ca și magistrul său, prof. Mihai Lazăr, pentru perioada interbelică – consideră că dacă nu s-au putut face până acum o mai bună cunoaștere a satului și spațiului rural în ansamblu și o rezolvare adecvată a problemelor sale capitale, acestea devin imperativul prezentului și viitorului. Urgente soluții pentru rezolvarea lor cer mai ales problemele economice și sociale, îndeosebi chestiunea sărăciei rurale. Creșterea venitului pe locuitor agricol, a aportului agriculturii la formarea produsului intern brut și a exportului românesc, soluționarea deșeurilor rurale pentru surplusul de forță de muncă agricolă, ar contribui astfel la ameliorarea situației economice a populației țărănești, la redresarea economiei generale a țării și ar limita „exportul” de forță de muncă românească. Aș mai adăuga la reliefaarea acestor proiecte și aspirații supreme ale colegului Otiman, regretul profund că vocea mea nu s-a făcut auzită într-un moment decisiv al unor evenimente esențiale. Mai exact, și astăzi cred că, chemarea eminentului specialist și vizionar Păun Ion Otiman la conducerea Ministerului Agriculturii, mai ales la începutul tranziției, ar fi decis până astăzi alt destin agriculturii și țărănimii noastre.

Domnule coleg,

Nu pot încheia răspunsul la discursul Dumneavoastră de recepție fără a aminti deopotrivă marile proiecte pe care le-ați conceput și, în mare parte, le-ați pus în operă în domeniul învățământului și cercetării universitare și academice.

Apreciez, în finalul răspunsului meu, ca un corolar al rezultatelor științifice și manageriale, faptul că, în mai 2004 ați fost ales președintele Filialei Timișoara a Academiei Române, moment din care ați contribuit esențial la modernizarea și echiparea acesteia, iar în mai 2006 ați fost ales de Adunarea generală în funcția de Secretar general al Academiei Române, poziție în care aveți un rol determinant și în recuperarea și punerea în valoare a imensului patrimoniu de care a fost deposedată, în perioada comunistă, prima instituție academică a țării.

În fine, am bucuria să reiterez în acest moment solemn că sunteți considerat și unanim recunoscut – ca profesor și cercetător – în activitatea didactică și științifică, în viața publică și cea privată, ca un știutor de carte multă, ca un spirit fecund, creativ, transmitător de energii, cu competențe ale unui specialist de elită, cu rezultate decisive în domeniile abordate; nevoia Dumneavoastră de prestație profesională și

umană, fără de care, de altfel, societatea nu are verteabrație și demnitate, vă recomandă ca un model care obligă.

Domnilor colegi,

Ansamblul datelor prezentate în răspunsul meu la discursul colegului Otiman, figură de proră a domeniului științei agricole, mă îndreptățesc ca, în numele dumneavoastră și al tuturor celor prezenți în această aulă, să rostesc tradiționala urare academică: ***Fii binevenit, scumpe coleg, academician Păun Ion Otiman, în Academia Română!***

PROFESORUL ȘI OMUL ION PĂUN OTIMAN

Am cugetat îndelung în momentul în care m-am hotărât să pun pe hârtie câteva gânduri despre almăjanul nostru, cel mai reprezentativ din Țara Almăjului, de a cărui prezență în zilele noastre ne bucurăm și pe care astăzi îl aniversăm.

Sunt conștient că este foarte greu să reușești să pui într-o succesiune logică, dar și argumentată, activitatea d-lui Academician Ion Păun Otiman. Recunosc că orice încercare poate să genereze aprecieri subiective la adresa autorului acestor rânduri, catalogându-l ca fiind un obedient și lăudător exagerat al sarbătoritului sau ca un tip sec care prezintă într-o înșiruire obositoare și stânjenitoare uneori, date, cifre, care nu scot în evidență esențialul și care caută mai ales senzaționalul.

Vă promit, dragi consultanți ai articolului meu, că mă voi strădui să fiu cât mai riguros, cum de fapt am “furat” de la nenea Păun această rigoare, de când l-am cunoscut și până astăzi. Las pe seama mânuitorilor de condei să facă să curgă în paginile prezentului volum opera științifică excepțională a almăjanului de frunte, Ion Păun Otiman .

Recunosc că arta condeiului reprezintă, pentru mine, un proces mult mai dificil decât întocmirea și analiza unui bilanț financiar al unei companii naționale sau a unui cont de execuție bugetară al unei unități administrativ – teritoriale, fie chiar și a unui județ întreg.

Din acest motiv vreau să scriu despre profesorul și omul Ion Păun Otiman.

Profesorul Ion Păun Otiman

Devenind student în anul 1969 la Universitatea din Timișoara, facultatea de Științe Economice, am avut bucuria să fiu a treia promoție a facultății susamintite și să-mi permiteti, poate cam forțat, dar acesta este adevarul, să fiu coleg de facultate cu domnul Prof.univ.Dr. Ion Păun Otiman (din CV-ul domniei sale rezultă că în perioada 1967-1971 a frecventat și a absolvit cursurile Facultății de Științe Economice – Secția Finanțe - contabilitate). În perioada 1969 și până în anul 1971, l-am cunoscut prin intermediul fratelui meu, Popovici Andronic (și el student în perioada 1968-1974), cu ocazia solicitării unei “lămuriri” la o problemă de aplicare a matematicilor în economie. Atunci am fost impresionat de felul cum a explicat problema și cum l-a făcut pe fratele meu să exclame (bineînțeles după despărțire): “Vezi, Dumitre, ce înseamnă să ai continuitate la învățătură, este asistent la Agronomie, este inginer și este almăjan de-al nostru de la Gârbovăț”. Sigur că în gândul copilului de 20 de ani a încolțit un angajament că “vreau și eu să fiu ca nenea Păun”.

În anul trei, respectiv în anul universitar 1971–1972, prin semestrul al doilea, am avut bucuria și fericita ocazie să-mi predea cursul de Economia și organizarea agriculturii. Vă mărturisesc că am întâlnit un profesor frumos la chip și la suflet (trebuie să recunosc că multe colege de-ale mele chiar erau îndrăgostite de profesorul de agricultură foarte tânăr (avea 29 de ani), dar mai ales foarte bine pregătit profesional. Nu avea în față nici un fel de notițe de curs (spre deosebire de mulți profesori care abia atunci se formau în pedagogia predării – facultatea era foarte tânără, avea doar 4 ani - iar unii profesori erau proveniți din activitatea productivă și mai puțin din activitatea de învățământ superior), exprimare academică, riguros organizată și cu multă caldură colegială.

Foarte apreciat de către colegii mei, foarte drept și înțelegător față de cei pe care îi examina.

A fost un pedagog desăvârșit, cu un stil și o metodă pedagogică de referință, înțelegând poate ca nimeni altul, rolul pedagogiei în formarea caracterului viitorului lucrător în învățământ, dar și a celui din execuție - activitatea productivă.

Am văzut în profesorul de la catedră, dorința permanentă de a împărtăși studenților din cunoștințele teoretice acumulate, dar și neastâmpărul de a-și însuși noul în activitatea sa, deschis la tot ceea ce înseamnă drumul spre perfecționare și desăvârșire profesională.

Din momentul când am răspuns la subiectele de pe biletul de examen și am primit o notă dreaptă și frumoasă și am fost întrebat apoi de unde sunt de loc, domnia sa spunându-mi că este din Gârbovăț, din acel moment angajamentul meu, luat în anul 1970, a fost confirmat și astfel a început să devină realitate. L-am urmărit pe profesorul Ion Păun Otiman din umbră, dar cu perseverență, bucurându-mă în tăcere (așa este plăcut și Bunului Dumnezeu), pentru toate realizările profesionale, respectiv titlurile și funcțiile de conferențiar, profesor universitar, rector, academician, de secretar general al Academiei Romane.

Sprrijinator efectiv al procesului de învățământ prin editarea de cursuri pentru studenții din facultățile de profil pe care le-a absolvit, cărți și tratate cu o arie de competență de invidiat, fac din profesorul Ion Păun Otiman o personalitate de referință a învățământului românesc și internațional.

Nenea Păune, cred că te pun într-o postură mai puțin plăcută dacă aș continua cu alte considerații legate de calitatea de profesor universitar, academician, dobândită cu multă muncă și trudă.

Mă opresc aici.

Omul Ion Păun Otiman

Pentru a vorbi despre omul Ion Păun Otiman, trebuie să ai multă răbdare și să faci mari eforturi pentru a-i descoperi adevărata lui valoare umană. Fiind elev la Liceul Teoretic “Eftimie Murgu“ din comuna Bozovici, am avut posibilitatea să-l văd în calitatea domniei sale de mire când a avut loc nunta, alegând și consființând pe viață, legătura cu doamna profesor Diana Blidaru. Am văzut atunci un bărbat frumos, smerit, cu frică de Dumnezeu, care nu poate să facă rău nimănui, oricâte nedreptăți i s-ar face și foarte binevoitor cu cei pe care îi vedea poate pentru prima oară.

Prietenia mea sinceră și veșnică cu nepotul său, ing. Nicolae Pitic, mi-a dat ocazia să-i înțeleg din partea lui nenea Păun, omenia și dăruirea pentru aproapele său, fiind gata oricând să ajute pe cei care-i solicitau ajutorul și să le ofere fără rețineră tot ceea ce avea, salvându-i uneori de la gesturi mai puțin omenesti. Almăjenii reprezintă o categorie aparte în ajutorul și sprijinul pe care nenea Păun îl acorda. Nu cred că a existat cineva dintre aceștia care l-au rugat și să nu le vină în ajutor, pe câți dintre cei care nu aveau servicii, i-a angajat în instituțiile pe care le-a condus sau la alte unități, fiindcă a fost și este un om de o mare omenie și noblete sufletească și cu un cuvânt recunoscut și apreciat de foarte multi conducători.

Că de multe ori ajutorul acordat nu a fost răsplătit cu răspunsuri sau comportamente pe măsură, acest fapt este din păcate tot mai des întâlnit la semenii noștri. Convingerea mea despre OMUL și OMENIA lui nenea Păun s-a consolidat, parcurgând cu domnia sa întâlnirile de la Societatea Culturală “Tara Almajului” din Timișoara al cărei președinte de onoare este, când prin intervențiile avute, a demonstrat faptul că este animat în permanență de spiritul almăjan, de dorința de a ajuta

la bunul mers al societății, indiferent de ce eforturi trebuie să facă, să strângem rândurile și să avem comuniunea sufletească a membrilor societății, că numai așa vom reuși să ne consolidăm și să ne păstrăm identitatea în acest amalgam de unități nonprofit. Ajutorul acordat Universității “TIBISCUS“, al cărei cadru didactic sunt, mă obligă să-i mulțumesc și pe această cale pentru competența arătată în managementul învățământului superior în general și în cel privat, particular, în mod special. Modul cum abordează orice problemă, plecând de la principiile generale care o guvernează, mergând la principiile specifice, argumentele pe care le prezintă și le susține, pornind de la acea bunătate creștinească, dă parcă aripi celui căruia îi sunt adresate, iar OMENIA arătată, te scutește de orice îndoială.

Faptul că multora le răspunde cu omenie și cu smerenie la toate smintelile pe care aceștia le enunță, fac din nenea Păun un OM AL LUI DUMNEZEU, un almăjan cu dar și har, căruia îi este străină patima și gâlceava.

Fără să devenim patetici și să păstrăm rigoarea în tot ceea ce facem, așa cum ne-ați învățat, domnule profesor și OM, căci despre dumneata m-am hotărât să scriu, vă asigur că locul în care v-am așezat în sufletul meu și al familiei mele, este plin de bucurie și de considerație.

La mulți și fericiți ani !

Cu respect și drag,
Prof.Univ.Dr. Dumnitru Popovici

ACADEMICIANUL DIN ȚARA ALMĂJULUI

De-a lungul vremurilor, istoria a consemnat ca persoane mai deosebite și reprezentative ale populației Almăjului comandanți militari - printre care și generali - și mai puțin oameni de cultură. Care să fie explicația? Documentele, memoria colectivă sunt extrem de puține în acest sens, în zonă nu a existat o educație corespunzătoare în această direcție, aceea de reținere de date semnificative.

Pe de altă parte, reprezentativitatea zonei, destul de izolată și aparent lipsită de importanță, nu este întotdeauna dorită, nu numai în Almăj, ci și pe oriunde aiurea. De exemplu, Eftimie Murgu a fost ignorat o lungă perioadă de timp și continuă să fie ignorat în multe medii, pe când generalii consemnați cu acuratețe, în spirit austriac în documentele KUK, pot fi regăsiți cu ușurință de oricare cercetător sau doritor de informație.

Am făcut aceste precizări pentru a înțelege mai bine cadrul în care s-a născut domnul academician Ion Păun Otiman pe care îl omagiem acum la împlinirea unei vârste rotunde.

Gârboțul sau Gârbovățul, un sat cu două străzi, a cărui stradă principală este situată pe un *prapor*, dar din al cărui hotar, cu Șopotul Vechi, avem cea mai frumoasă priveliște asupra Țării Almăjului... Ce s-ar mai putea spune despre această localitate? Aproape nimic remarcabil, decât că, deși consemnată ceva mai târziu din punct de vedere istoric, este situată nu departe de un drum roman și că locuitorii și-au văzut de-a lungul timpurilor - în comunitatea locală, eventual, în conexiune cu arealul înconjurător, cu vitregiile naturii și ale

timpului - de viață, de nevoi, de bucuriile pe care le poate aduce fiecare moment al zilei, precum și de grijile, greutățile și necazurile generate de clipele cele rele.

Se pare că venirea unui popă la Gârbovăț, și mă refer aici la preotul Novacovici, aduce o revigorare sufletească a localității; mulți dintre urmașii acestuia s-au implicat în viața socială și culturală și devin nume de rezonanță și renumite în sudul Banatului și nu numai. Probabil aceasta a dat și un imbold spiritual și intelectual suplimentar acestei comunități în sensul că tinerii încep să pășească cu mai multă încredere pe treptele școlilor, inclusiv superioare, unii dintre ei ajungând nume de notorietate în diverse domenii, și i-aș cita aici pe profesorul universitar de Silvicultură – Iosif Ciortuz, inginerul de mine Oto Dan Surulescu, generalul cu două stele, Tiberiu Lopatiă, Ilie Goga, un pasionat botanist autodidact și probabil, mulți alții.

De departe însă, un nume care este recunoscut și care reprezintă o emblemă, noi am spune și o fală, nu numai a Gârboțului, ci și a Țării Almăjului și chiar a Banatului, îl reprezintă academicianul Ion Păun Otiman, născut în Gârbovăț, la sfârșitul primăverii anului de grație 1942. Cu siguranță că amprenta locului de naștere, satul din Almăj, a lăsat urme temeinice și profunde asupra omului Ion Păun Otiman; deoarece jumătate satul are numele de Otiman, pentru identificarea familiei se folosea și porecla. Academicianul provine din familia Otiman-Tunariu; se pare că numele provine de la apartenența unuia dintre strămoși, care nu era la regimentul de graniță, ci în cadrul armatei cezaro-crăiaști, la un regiment de artilerie, nu de alta, dar grănicerii erau infanteriști, așa că putem concluziona că strămoșul lui Ion Păun Otiman era mai deosebit, avea pile... și a ajuns la artilerie!

Acum, în plină primăvară, ne găsim împreună pentru a sărbători, așa cum se cuvine, pe un almăjean care ne face cinste și cu care ne putem mândri, inclusiv în calitate de președinte de onoare al Societății Culturale “Țara Almăjului” din Timișoara, așa că dați-mi voie să vă mai adresez doar câteva cuvinte cu promisiunea fermă de a folosi cât mai puțină rostire, pentru a permite și altora sau poate tuturor, să adauge ceea ce eu am omis sau am uitat să spun.

Poate l-am cunoscut pe domnul academician, prof.dr. Ion Păun Otiman, în urmă cu vreo 50 de ani, când adolescentul din Gârbovăț frecventa cursurile gimnaziului din Bozovici și stătea la un vecin în gazdă. Eram prea mic și a trecut prea mult timp de atunci ca să-mi mai amintesc ceva, însă încerc să schițez o reconstituire a traiectoriei domniei sale.

Ca mulți alți copii almăjeni, după terminarea gimnaziului, școlarul cu dragoste de carte - dar care a păstrat tot timpul dragostea pentru rostuirea pământului cel producător de roade - părăsește Almăjul natal și își alege drumul cunoașterii prin învățătură. Se specializează în domeniul agricol și cel al economiei agrare și optează pentru mediul academic care să-i permită aprofundarea domeniului, iscodirea noului prin cercetare, dar și să-i ofere posibilitatea de a transmite mai departe acumulările de cunoștințe dobândite. Nu a fost omul care să fie preocupat numai de meserie, în sens strict, așa că se implică și în viața comunității academice din Timișoara - Institutul agronomic și Centrul universitar timișorean.

Învățătura, cunoștințele și experiența dobândite, îi permit să se afirme în mediul universitar, dar și în viața politică și poate că o mențiune este necesară, titlurile pe care le are, precum și funcțiile în care a fost investit, au rezultat în urma unor alegeri a celor care îi apreciau întreaga activitate.

Încununarea activității științifice i s-a recunoscut prin conferirea titlului de academician.

Am început să-l cunosc mai bine pe domnul academician după venirea mea în Timișoara, în perioada anilor 70. Vorba limpede și cumpătată, alături de sfatul cel bun, dar și promptitudinea cu care răspunde la solicitările celor care i se adresează, fac din academicianul Ion Păun Otiman un prieten iubit, un spirit altruist, un om care poate de multe ori își sacrifică, în mod dezinteresat, din prețiosul său timp, pentru a-l risipi sau poate, pentru a-l împlini, cu folos și dăruire, în dorința și cu crezul de mai bine pentru cei din jur.

Iată de ce noi, cei din Societatea Culturală Țara Almăjului din Timișoara, și eu în nume personal, cu ocazia acestei aniversări, îi adresăm un gând pios, plin de dragoste și respect, de considerație și admirație pentru tot ceea ce a făcut și îi urăm cu tot sufletul, multă sănătate și putere de muncă, realizări și împliniri în întreaga activitate a domniei sale, zile multe, senine și liniștite, cu bucurii depline alături de cei dragi.

La mulți ani, domnule academician!

Prof.dr.ing. Alimpie Ignea

MAGISTRULUI MEU, ACADEMICIANUL PĂUN ION OTIMAN

A scrie despre oameni este, în general, un lucru deosebit de dificil, dar a scrie despre o personalitate științifică atât de complexă, de prestigioasă și angajată într-o permanentă ofensivă intelectuală, cu un extraordinar simț al datoriei, cum este academicianul Păun Ion Otiman, dificultatea devine mai mare, chiar dacă cel care încearcă acest demers a avut norocul și privilegiul de a fi aproape de domnia sa, de a-i fi fost discipol și mai târziu, colaborator.

În toamna anului 1971, am devenit proaspăt student al Facultății de Agronomie, secția Economia Agriculturii, din cadrul Institutului Agronomic Timișoara. Încă din primele zile ale studenției când, împreună cu colegii mei, mă străduiam să mă acomodez cu viața de student, pășind cu timiditate pe culoarele facultății, l-am cunoscut pe tânărul șef de lucrări ing. ec. Păun Ion Otiman. Știam că este almăjan și, în sinea mea, m-am bucurat foarte mult, mă consideram norocos să fiu aproape de un astfel de om, “un om al locurilor noastre”. La acea dată, domnia sa avea 29 de ani și era deja dublu licențiat, ca inginer agronom, absolvent al Facultății de Agronomie din Timișoara din anul 1965, și economist, absolvent al Facultății de Științe Economice din Timișoara din anul 1971, dar și doctorand al Facultății de Economie Agrară București (1970-1974).

În anul 1972 devine prodecan al Facultății de Agronomie și preia efectiv managementul noii specializări de Economie Agrară din cadrul facultății. Pentru mine, dar și pentru colegii mei, domnia sa a devenit un adevărat părinte spiritual, fiind apropiat de noi, prima serie de economiști în

domeniul agriculturii, nu doar pe durata anilor de studiu, ci și după absolvirea facultății.

Rețin cu deosebită plăcere, dar și cu permanentă admirație, modul în care tânărul șef de lucrări Păun Ion Otiman susținea cursurile, reușind să facă dintr-o disciplină pretențioasă, deosebit de austeră, o disciplină atrăgătoare, interesantă, apreciată de noi, toți studenții. Am fost cu toții uimiți de extraordinara capacitate de a opera logic cu conturi și cifre, care se derulau continuu pe tablele amfiteatrului sau sălilor de seminar, cu explicații inteligent formulate pentru fiecare fenomen economic analizat. Am avut parte, de asemenea, de lecțiile de viață, de exemplul lucrului bine făcut, de modul serios și competent al abordărilor științifice pe diferite trepte ale formării mele profesionale.

Îmi amintesc că pentru întocmirea proiectului meu de diplomă de la absolvirea facultății, am beneficiat de îndrumarea științifică a domnului șef de lucrări dr. ing. ec. Păun Ion Otiman, iar peste mai mulți ani, același extraordinar profesor, pedagog și om de știință, academiceanul Păun Ion Otiman, mi-a îndrumat întregul meu parcurs al studiilor doctorale, în calitate de conducător de doctorat, perioadă în care am avut parte de o deosebit de competentă orientare, de discuții creatoare și pline de învățăminte.

În anul 1990, Păun Ion Otiman, după pacurgerea tuturor treptelor ierarhiei universitare, dobândește titlul de profesor universitar și conducător de doctorat. Pentru domnia sa, perioada imediat următoare evenimentelor din decembrie 1989, a însemnat o adevărată descătușare a unui temperament dinamic, a unui spirit liberal și creativ, resimțit plener în tot ceea ce a întrprins, în întreaga sa activitate didactică, științifică, academică și managerială.

Ca rector al Universității de Științe Agricole și Medicină Veterinară a Banatului Timișoara (1990-2004), profesorul și academicianul Păun Ion Otiman, cu clarviziunea sa dovedită în diferite ocazii, prin muncă și onestitate, a reușit să imprime universității un ritm de dezvoltare fără precedent, contribuind în mod esențial la schimbarea structurii organizatorice a universității, prin înființarea de noi facultăți, noi programe de studiu, și noi programe de masterat. Prestigiul universității a crescut permanent, fiind recunoscut ca atare de către comunitatea universitară și academică din România, dar și de o serie de universități din Europa și America.

Mă simt onorat că pentru o perioadă relativ scurtă de timp, în ultimul mandat al domniei sale în funcția de rector și sper că am fost unul dintre colaboratorii apropiați ai domniei sale, în calitate de prorector al universității, putând constata extraordinara sa dăruire, putere de muncă, calitățile sale umane, profesionale și manageriale, dar și devotamentul său continuu și nemărginit pentru binele universității.

În paleta activităților sale complexe, un loc aparte l-a ocupat și îl ocupă și astăzi activitatea științifică și academică, materializată într-o operă remarcabilă care cuprinde 37 de tratate, monografii, cursuri și manuale, peste 250 de lucrări științifice, 41 de contracte de cercetare științifică, operă recunoscută ca atare și prin premiile și titlurile dobândite. Menționez doar: premiul “Ion Ionescu de la Brad” al Academiei Române din anul 1990, premiul “Opera Omnia” al Ministerului Educației Naționale din anul 2000, Ordinul României, Serviciul Credincios în grad de comandor, din anul 2000, titlul de Doctor Honoris Causa al Universității de Științe Agricole și Medicină Veterinară - București, din anul 2002, titlul de Doctor Honoris Causa al Universității de Științe Agricole și Medicină Veterinară Cluj-Napoca, din anul 2011,

Diploma de onoare a Universității Columbia - Missouri, SUA, din anul 1993, distincția de Cetățean de Onoare al orașului Philadelphia, Mississippi, SUA, din anul 1993 și, nu în ultimul rând, titlul de Cetățean de Onoare al comunei Bănia, din anul 2004, comună de care aparține localitatea natală, Gârbovăț.

Titlurile academice primite, ca o reală recunoștință din partea societății academice naționale și internaționale, sunt impresionante: membru titular al Academiei Române (1999), membru titular al Academiei de Științe Agricole și Silvicultură (2002), membru titular al Academiei de educație a Serbiei (2010), membru titular al Academiei Europene de Științe și Arte, Salzburg (2010).

Recunoașterea la cel mai înalt nivel academic al calităților domniei sale este cuplată cu afirmarea publică în diferite activități sociale și obștești prin conducerea unor organizații de prestigiu, în general, legate de problematica rurală, cum ar fi: Președinte al Fundației Rurale Române, (1996- 2004), Președinte de onoare al organizației Operațiunea Satele Românești – România, (OVR-RO), (1996-2001), Președinte al Fundației Acțiunea Civică, (1992-1996), Vicepreședinte al Comisiei pentru Politici Publice pentru Agricultură și Dezvoltare Rurală sau, în plan universitar și academic, Vicepreședinte al Consiliului Național de Atestare a titlurilor universitare, Vicepreședinte al Consiliului Național al Rectorilor, Membru în Comisia de acordare a granturilor Academiei Române.

Indiferent pe unde l-a purtat destinul, academicianul Păun Ion Otiman nu a uitat de părinți și de satul său natal, Gârbovăț. Am fost impresionat de bucuria domniei sale de a redobândi și amenaja casa părintească, ca o expresie a iubirii pentru părinții săi, pentru neamul lui și pentru locul unde s-a născut. Casa părintească îi oferă un sentiment de mulțumire,

satisfacție și bucurie, mărturisite de mai multe ori, locul unde se retrage pentru o bine meritată odihnă și relaxare, măcar pentru câteva ore sau zile, împreună cu familia și uneori cu prietenii și cunoștințele apropiate.

Legătura cu locul de origine, cu neamul și obârșia academicianului Păun Ion Otiman este permanent resimțită în diferite ipostaze, în cărți și în cabinetul său de lucru. Cea mai relevantă expresie a acestei legături, mi se pare dedicația înscrisă pe coperta unei importante lucrări a domniei sale: *„...tatălui meu, Păun, bunicului meu Ion, precum și tuturor țăranilor care la sfârșitul mileniului II au trăit marea dramă a întoarcerii în pământ, cu dorul pământului care i-a născut”*.

Mereu alături de cei care într-un fel sau altul se străduiesc să realizeze ceva pentru Almăj, este prezent la aproape toate manifestările organizate de Societatea Culturală Țara Almăjului al cărei membru fondator este. În semn de aleasă prețuire, pentru întreaga activitate a domniei sale, domnul academician Păun Ion Otiman a fost ales președinte de onoare al Societății Culturale “Țara Almăjului”.

Dimensiunea spirituală și personalitatea de excepție a domnului academician Păun Ion Otiman este recunoscută și de către reprezentanți marcanți ai intelectualității românești contemporane. Îmi permit să citez aprecierile academicianului Valeriu Cotea, aprecieri pe care le consider deosebit de relevante și reprezentative pentru sărbătoritul nostru de astăzi, academicianul din Almăj, Păun Ion Otiman: *„Profund marcat de spațiul natal bănățean, el aparține, ca om de știință, ca exponent în viața academică, publicistică și politică, întregii țări. Academia Română, în special Secția de Științe Agricole și Silvici, identifică în academicianul Păun Ion Otiman, un membru de nădejde, un susținător al ideilor și măsurilor pe*

care acest for de prestigiu le propune pentru propulsarea culturii românești în europenitate”.

Acum, la ceas aniversar, la împlinirea a 70 de ani de rodnică viață, îmi exprim sentimentele mele de aleasă prețuire pentru omul pe care îl cunosc, pentru profesorul, pentru mentorul meu, academicianul Păun Ion Otiman.

Vă doresc, stimate domnule academician, Păun Ion Otiman, multă sănătate, viață lungă și fericită alături de familie, de soție, de copiii și de nepoatele dumneavoastră.

Prof. Univ. Dr. Vasile Goșa

UN MARE ALMĂJAN

Păun Ion Otiman. Poate un nume cuprinde tot ce ai de spus despre el? De cele mai multe ori nu, dar uneori este o sinteză inegalabilă. Ion este prenumele românesc de bază, nimic mai reprezentativ pentru acest popor, iar Păun simbolizează, la superlativ, mândria almăjanului harnic și cu realizări. Din păcate acest prenume este tot mai puțin folosit, poate și ca un reflex la tot mai puținele reușite din ultimii ani.

Până la a ajunge la omagierea academicianului, să nu uităm omul care a binemeritat acest titlu. Un almăjan cu filon de hărnicie, râvnă și perseverență, toate altoite, ca un măr de Sânpetru, pe un lăstar de inteligență nativă, dublată de o încăpățănare caracteristică multor fii ai Văii Almăjului.

Această combinație de însușiri l-a făcut să trudească neîncetat pentru dezvoltarea Universității de Științe Agricole și Medicină Veterinară a Banatului din Timișoara, de la prozaica construcție de clădiri pentru facultăți și spații pentru studenți, până la neostoita căutare de cadre didactice de valoare, care să aibă ce transmite generațiilor viitoare de specialiști. În aceste condiții, este de înțeles și negura întristării, când urmașii se mai abat de la calea competenței și valorii.

Fără umbră de îndoială a fost, pentru almăjanul Păun Ion Otiman, dragostea pentru meleagurile natale, care s-a revărsat dincolo de Gârboțul de origini, îmbrățișând valorile tuturor localităților din Țara Miracolelor, cum o numea poetul Iosif Băcilă, aceste nestemate contribuind, din plin, la împlinirea unui destin care a curs asemenea Nerei - comparația nu mi se pare forțată - până la Academia Română. Dacă recunoașterea științifică este fără tăgadă, nenumăratele politici agricole, elaborate cu nesomn și migală, nu s-au bucurat de atenția cuvenită din partea mai-marilor zilei, copiii asfaltului

reverberând destul de greu la frământările unui fiu al gliei, preocupat de viitorul celor din mijlocul cărora s-a ridicat.

Un sprijin perpetuu l-a reprezentat doamna Diana, parteneră de viață și de-o viață, împreună cu care se bucură de momentele de retragere în casa refăcută de la Gârbovăț, necesare reîncărcări psihice, completate deseori de zburdălnicia și bucuria adusă de urmașii întorși la izvoarele familiei.

Un om atât de ocupat și preocupat, are și momentele sale de detașare, pe care le umple cu un umor fin, așa cum reiese din următoarea întâmplare: mă întorceam de la Tocma cornilor de la Bănia, unde colega Daniela Băcilă se mira de cutia cu darurile cornilor, ferecată în lanțuri groase de un stâlp din centrul comunei, și l-am sunat pe „domn profesor”, un apelativ pe care îl folosesc din respect pentru faptul că mulți au avut a învăța de la dânsul, dincolo de conotația didactică.

Academicianul lăsase loc soțului și se afla la spital la doamna Diana, care avea un picior în ghips. Telefonul a trecut rapid de la proprietar la pacientă și i-am povestit doamnei Otiman despre ce am văzut la Bănia și că am primit de la profesorul Nicolae Andrei cartea „Legende almăjene” (pe care intenționez să le dramatizez în Radio Timișoara, așa cum s-a întâmplat cu legendele Banatului). Doamna Diana și-a amintit că știe și alte legende, nepublicate în carte, pe care trebuie să mi le spună. Din depărtare, s-a auzit vocea domnului Otiman: „Dar nu acum!”. Nu cred că s-a speriat de depănarea legendelor la telefon. Rămâne umorul replicii.

Pentru toate acestea, și multe altele nespuse, ne mândrim cu academicianul Păun Ion Otiman, almăjanul nostru.

Mihai Anghel
Redactor șef, Radio Timișoara

AMINTIRI DRAGI DESPRE UN OM DEOSEBIT

Când un om ajunge academician, ce se mai poate spune despre el ca intelectual, om de știință sau performanțele sale profesionale?! Din acest motiv, îmi este foarte greu să scriu câteva amintiri și opinii despre academicianul profesor doctor Ioan Păun Otiman.

L-am întâlnit întâia oară în ultimii ani pe când eram elev la liceul din Bozovici, mai exact la nunta Domniei Sale cu doamna Diana Blidariu. În acea zi, mi-a stârnit o mare admirație, atât pentru poziția socială pe care o avea, de “asistent universitar”, cât și atitudinea demnă, însoțită de o eleganță fără cusur.

De atunci, a devenit pentru mine un exemplu de urmat și l-am avut permanent în minte ca model pentru un adolescent ce eram. Deși Domnia Sa nu ma cunoștea personal, i-am urmărit, după putințele mele, evoluția universitară și de câte ori i se rostea numele de către cei care îl cunoșteau sau în mass-media, eram foarte mândru că-l știam și mă bucuram pentru fiecare succes repurtat.

Am reușit să-l cunosc personal abia după anul 1990, când am făcut parte din colectivul de inițiativă constituit pentru înființarea Societății Culturale “ȚARA ALMĂJULUI” unde, cu ocazia întâlnirilor, care nu au fost puține, am descoperit personalitatea polivalentă a Domniei Sale, care deși nu mai era la prima tinerețe, a făcut dovada unui entuziasm rar întâlnit, a analizat profund, la obiect, situațiile ivite. Intervenea în manieră personală, cu toleranță și argumentat atunci când un participant se manifesta mai “fervent”.

În acea perioadă și după aceea, i-am cunoscut o altă latură a personalității sale, modestia; astfel, nu a dorit să își asume “paternitatea” vreunei părți sau întreg, din statutul societății. Am simțit că Domnia Sa nu s-a depărtat vreodată de spiritul Văii Almăjului, de interesele țaranului bănățean, acestea dovedindu-se, prin studiile și cercetarile efectuate de-a lungul vremii, cât și prin atitudinea politică în perioada celor 2 mandate de Senator în Parlamentul României.

În cele 2 decenii care au urmat după decembrie 1989, ne-am întâlnit adeseori, dar cea mai importantă întâlnire era cu prilejul “Balului Almăjenilor”, la care ținea să participe neaparat, cu toate că de cele mai multe ori, programul de lucru era foarte încărcat.

Apreciez că domnul academician profesor doctor Ioan Păun Otiman este cea mai importantă personalitate a Văii Almăjului din toate vremurile, prin anvergura aprecierilor întregii sale activități de către cel mai înalt for științific al țării – Academia Română, pentru ceea ce a făcut în plan intelectual, științific, politic și ce reprezintă pentru generații întregi de absolvenți ai liceului din Bozovici – exemplu demn de urmat (cu toate că este absolvent al liceului din Oravița).

Sunt câteva amintiri și opinii, ale unui modest “absolvent de Bozovici”, despre cel care se înscrie în galeria celor mai de seamă almăjeni, domnul academician profesor doctor Ioan Păun Otiman.

La ceas aniversar, adresez cele mai sincere urări de sănătate, viață lungă și putere, să poată continua cu succes opera de realizare a “dezvoltării rurale durabile”.

Cu deosebit respect,

La mulți ani!

General de divizie (r) Iosif Panduru

ACADEMICIAN PĂUN ION OTIMAN -bucuria de a fi almăjan-

Bucuria de a respira în cadență cu tonusul psihic și rosturile sfinte ale almăjenilor, mă aduce în satul Gârbovăț din județul Caraș Severin, unde frumuseți împletite din fuiorul amintirilor, mă pun pe urmele vieții academicianului Păun Ion Otiman, almăjan, onorat de a sluji cu credință interesele celor din rândul cărora s-a ridicat.

Ce pot să scriu despre almăjanul curios până la marginea firescului, de a cunoaște totul despre cei ce poartă în suflet noblețea celor care au descălecat în istoria Almăjului, odată cu echilibrul dintre rațiune și vocație? Ce pot să scriu despre omul ce își poartă bucuria de a fi almăjan aproape de inimă? Despre omul de știință, cu identitatea în priveliști ce îl aduc an de an la concertul de adio al toamnelor care trec prin Valea Almăjului.

Valea Almăjului, binecuvântată de natura frumuseții ce se adresează sufletului, îl aduce deseori în satul de obârșie pentru a se bucura de rânduiala anotimpurilor, mersul *nuverilor*, șoaptele vântului și esența din poezia florilor, printre care pășește cu grija pentru a nu le tulbura respirația și frumusețea.

Drumețind prin locurile pe unde l-au purtat pașii tinereții pe universitarul Păun Ion Otiman, am înțeles rolul pe care l-a avut natura locului de obârșie în parcurgerea treptelor universitare de la: asistent la șef de lucrări, conferențiar și profesor în anul 1990. Am înțeles de ce a măsurat tensiunea din privirile făuritorilor de istorie, care i-au fost de mare ajutor mai târziu pentru a construi pe dinăuntru și după aceea, pe dinafară, pentru a-și sfînții gândurile de almăjan, convins că

cercetarea științifică nu se poate face decât în echipe interdisciplinare.

Este o adevărată încântare să discuți cu distinsul om de știință, deoarece te mișcă în interior și îți dă puterea de a-ți regla viața după învățăminte care respiră respect pentru trecut, prezent și viitor.

Academicianul Păun Ion Otiman, fiind un almăjan sentimental, își poartă satul de obârșie în cuvintele din cărțile publicate, în visele cele mai îndrăznețe, în gândurile ce-i vindecă sufletul și aerul răcoros ce-l respiră în purpura zorilor. De aici și concluzia, satul Gârbovăț rămâne pentru almăjanul academician, *„spațiul geografic de unde i se trage gena de creștin ortodox, cu disponibilitatea de a depune mărturie că adevărul nu are nevoie de argumente, iar istoria - de idei ce poartă în conținut, dozele de eroare ale celor cu pretense certitudini valorice, dar cu lipsa de respect față de nevoile celor mulți”*.

Atmosfera plină de romantism din Valea Almăjului, sfințită de cântecul îngerilor cu lăcașul în înălțimile ce domină depresiunea, i-au reglat ritmul inimii și i-au educat simțurile de om convins că ignorarea specificului tradițional și al particularităților cultural- istorice, compromit sensul vieții din satul românesc.

Academicianul Păun Ion Otiman, întorcându-se deseori în Valea Almăjului, de parcă s-ar întoarce în propria-i ființă, s-a convins că timpul măsoară cum fiecare dintre noi participăm la edificarea vieții pe pământ. De aceea, nu se risipește în lucruri care nu țin de scânteia divină a sufletului său de almăjan, dependent de preocuparea de a dăruia din preaplina lui sufletesc, celor din jur.

Drumețiile lungi în mijlocul naturii, i-au purificat sufletul și i-au dinamizat mișcările dinlăuntrul ființei de

almăjan, capabil de a ridica prestigiul învățământului agronomic, la nivelul gândurilor domniei sale de mare personalitate a științelor agricole din România.

Academicianul Păun Ion Otiman, având în construcție gena pământului din Valea Almăjului, reușește să ia pulsul și să surprindă, în prezentul nostru înlăcrimat, un spectacol de teatru prost jucat. De aceea, vine în Valea Almăjului, pentru a descoperi la poalele munților cu același nume, medicamentul care să îl purifice de toxinele prezentului și să-l lecuiască de părerile potrivnice a celor cu posibilități limitate de înțelegere a bucuriilor vieții.

Ordonându-mi gândurile, mă opresc cu mare plăcere asupra aspectelor interesante din activitatea academicianului receptiv la timpul ce-l trăiește, pentru a sluji cu credință și dăruire tendințele de afirmare națională a românilor într-un ev care ar trebui îndreptat înspre mai mari prefaceri economice, sociale și culturale.

Dotat cu sensibilitatea specifică omului de la munte, almăjanul – academician, nelăsând nimic la voia întâmplării, publică lucrările de referință: „Contabilitatea agricolă” (1977), „Sistemul informațional și analiza economico - financiară în unitățile agricole” (1981), „Optimizarea producției agricole” (1986), „Agricultura României la cumpăna dintre mileniul II și III” (1994), „Dicționarul managerului agricol”(1995), „La restructuration de l’ agriculture romaine” (1995), „Dezvoltarea rurală în România” (1997) etc.

Îndemnul de a scrie „Optimizarea producției agricole”, pentru care Academia Română îi acorda în anul 1990, premiul „Ion Ionescu de la Brad”, l-a apropiat de rădăcini cu sacralitate, în îmbunătățirea nivelului de viață a țăranilor din rândul cărora s-a ridicat în anul 1993 la demnitatea de membru corespondent, iar în 1999, la aceea de membru titular al Academiei Romane.

Citind cartea, am sesizat, în echilibrul analizelor, vrerea ca ”țăranul român sa fie compatibil cu cel european”.

Echilibrul dintre temperamentul și inteligența celui deal doilea almăjan încununat cu un premiu al Academiei Române, după istoricul Ion Sârbu din Rudăria, l-am intuit în corespondența dintre trăire și frazare, în care originalitatea exprimării desăvârșește ceea ce natura i-a dat cu generozitate.

Atenția pe care universitarul almăjan o acordă fiecărui curs susținut la Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară din Timișoara, unde o mulțime de ani a deținut funcția de rector, poartă marca cercetătorului ordonat, organizat și perseverent.

Munca desfășurată de universitarul Păun Ion Otiman în predarea unor discipline ca: „Sisteme informaționale”, „Contabilitate și analiză economică”, „Economia rurală” și conducător de doctorat în Management și Marketing Agricol, ridicând cercetarea la rangul de cult, îl situează între intelectualii cu alpinism moral, în acord cu robustețea spirituală a locului de obârșie.

Trăind timpuri de mari mutații sociale și ideologice, academicianul almăjan, ca senator în Parlamentul României, demonstra cu argumente, cum birocrăția obliga țăranul român să ducă o viață plină de privațiuni.

Educația țărănească îl urmărește pe almăjan și în Parlamentul României, unde ca senator între anii 1992 - 1996 și 1996 - 2000, îndeplinește funcția de secretar și președinte al Comisiei pentru Agricultură, Industrie Alimentară și Silvicultură și a Comisiei pentru Învățământ și Știință a Senatului României.

Purtând în gânduri avuțiile intelectuale ale satului de obârșie, academicianului Păun Ion Otiman, ca întemeietor de titluri academice, președinte de onoare a Societății culturale

„Țara Almăjului” și cetățean de onoare în localitatea unde a văzut lumina zilei, este convins, mai ales acum, când trebuințele se înmulțesc mai rapid ca mijloacele de satisfacere, că respectarea legilor este o virtute și nu o slăbiciune.

Din vorbă în vorbă cu distinsul almăjan, în casa părintească din Gârbovăț, am înțeles de ce doinele bănățene îl trimiteau cu gândul la strămoșii care au cântat pentru a nu lăsa sufletul să moară. Am înțeles, în ziua aceea friguroasă de primăvară, de ce satul de obârșie, Gârbovăț, a rămas pentru OMUL Păun Ion Otiman, locul în care focul din privirile almăjenilor îl mențin conectat la sursa de energie a istoriei în care a descoperit răspunsul la întrebările venite din interior. Am înțeles de ce titlul de academician este omagiul adus spațiului geografic care l-a inspirat de a scoate din învelișul cuvintelor, esența mioritică a originii noastre de bănățeni cu capul pe umeri.

EFTIMIE MURGU, 17.04.2012

PROFESOR
DĂNILĂ SITARIU

GÂNDURI CĂTRE UN OM DRAG!

Postura în care mă găsesc și anume, aceea de neam de sânge (nepot de verișoară primară), ar tenta pe mulți să creadă că cele câteva rânduri pe care le prezint mai jos, să fie inundate de numeroase laude (unele poate mult exagerate), dar vă asigur că nu voi arăta decât simțămintele curate și sincere, așa cum le am depozitate în mintea și sufletul meu.

Am împărțit gândurile mele pe trei subpuncte, pe care le-am considerat edificatoare, foarte sintetic exprimate față de uica Păun.

Mai întâi, încep cu cea mai înaltă calificare profesională – aceea de academician și anume: Acum, când rotunjiți o vârsta respectabilă, se cuvine ca noi, cei aflați în preajma dumneavoastră, să vă amintim că pentru noi, ați rămas tot atât de tânăr ca și la începutul strălucitei cariere.

Continui cu profesia de bază – aceea de profesor universitar și cu o întâmplare pentru mulți amuzantă, dar pentru mine mai ales, cu multă semnificație și importanță în toate etapele vieții mele, și anume – sunt unul dintre mulții dumneavoastră studenți și, în numele tuturor, vă asigur că ceea ce a-ți sădit în sufletele noastre, a fost dragostea și respectul față de pamânt. Îmi amintesc că, în timpul studenției te-am căutat la catedră și, tânăr cum am fost, am uitat de protocol și am întrebat: “Unde-i uica?”, lucru care a amuzat mulți colegi de-ai dumitale și de atunci, pentru mult timp ai rămas “UICA”, în cercul vostru. Am ajuns student aici, întâlnindu-ne mai des, chiar fiindu-mi cadru didactic. La un examen cu dumneata, nefiind bine pregătit, te-ai supărat foarte tare, m-ai trecut, dar

m-ai apostrofat și nu mi-ai vorbit destul de mult timp. Probabil ai avut pretenții mai mari din partea mea.

În final, dă-mi voie să prezint și o amintire de copil de aproape 6 anișori și anume: între noi, fiind o diferență de vârstă destul de mare, prea puțin timp am petrecut împreună. De aceea, drumurile noastre s-au intersectat destul de rar. Îmi amintesc, cand aveam vreo 6 anișori, de o pățanie de-a mea, când dumneata, și un vecin de-al nostru, mi-ați dat să beau răchie cu o cănuță, dupa care mi s-a facut rău, eu fiind doar cu mama acasă. Mama s-a speriat, m-a pus la umbra unui măr din grădină și m-a oblojit cu oțet și ceapă... Când a venit tata acasă, voi doi ați fugit, iar pe mama, tata a certat-o că nu a avut grijă de copil. După câteva ore, mi-am revenit, și totul s-a terminat cu bine. Mai am amintiri cu dumneata, din timpul sărbătorilor de iarnă, când mie îmi era frică de Moș Craciun, dumneata mă ocroteai împreună cu verișorii primari ai dumitale. Eu îți mulțumesc pentru sprijinul și pentru dragostea pe care mi-ai acordat-o.

Cu respectul convenit, te asigur că nu de atunci mi-a plăcut răchia almăjană, plăcerea a fost consolidată odata cu etapele vieții mele pe care le-am parcurs, și care au avut o perioadă de înflorire care întocmai ca floarea, și-a avut ciclul ei vegetal cunoscut și hărăzit de la Bunul Dumnezeu.

La acest ceas aniversar, dragă uică, mă închin față de dumneata, mă bucur că sunt prezent și reprezint pe neamurile dumitale din partea mamei, și-l rog pe Bunul Dumnezeu să te dăruiască cu sănătate, zile îndelungate și bucurie, spre binele și siguranța celor care te iubesc și te prețuiesc.

Nepotul,
Inginer Nicolae Pitic

O LEGĂTURĂ AFECTIVĂ

Am primit cu mare plăcere invitația ca să-mi aduc și eu contribuția la Albumul aniversar pe care Societatea Culturală “Țara Almăjului” din Timișoara îl întocmește cu prilejul aniversării a 70 de ani de către academicianul profesor doctor Păun Otiman. Și asta din mai multe motive. În primul rând, pentru că îl stimez și îl apreciez foarte mult atât ca specialist, cât și ca om. Apoi pentru că îl cunosc încă de când eram mic copil, iar apoi am urmărit toate etapele de evoluție din viața sa. Și în sfârșit, dar nu în ultimul rând, pentru că mă simt legat afectiv atât de el, cât și de familia sa.

Dar să explicitez aceste enunțuri. Fiind cu șase ani mai mare decât mine, când a devenit elev de liceu, eu eram încă în clasele primare. În vacanțele școlare era mai tot timpul prezent acasă, alături de părinți, pe care îi ajuta la diverse treburi gospodărești.

Dar fiind deosebit de înclinat spre studiu și foarte conștiincios, își rezerva constant timp pentru a continua să învețe chiar și în timpul rezervat odihnei. Această dragoste de învățatură și seriozitatea dovedită încă de foarte tânăr, au făcut ca, atât în învățământul liceal, iar apoi în cel universitar, să aibă constant rezultate foarte bune.

În același timp, avea un comportament mai mult decât decent: era liniștit, cu preocupări serioase și respectuos cu toată lumea. Aceste caracteristici, pe care și le-a impus din adolescență, le-a păstrat, așa putea spune, întreaga viață.

În timpul vizitelor constante pe care le făcea în timpul vacanțelor intelectualilor din satul natal, nu se sfia să ceară sfaturi despre viață și despre organizarea programelor de

studiu. Primea cu răbdare și sfaturile care i se ofereau chiar atunci când nu le cerea, desigur ulterior analizându-le și alegându-și doar ce considera că i se potrivește. Părinții mei, care făceau parte dintre „sfătuitoarii” quasipermanenți, îi apreciau foarte mult atitudinea și conduita și îi prevedeau o carieră frumoasă, lucru care, din fericire, a fost confirmat de evoluția ulterioară.

Terminând Facultatea de Agronomie cu rezultate foarte bune, a fost cooptat de la început în învățământul universitar, unde a parcurs toate treptele didactice, de la asistent până la profesor universitar. Această carieră nu s-a clădit ușor. Pe lângă incontestabila dotare nativă cu inteligență, a depus multă muncă pentru perfecționarea pregătirii.

A studiat continuu, iar în paralel cu munca de la catedră a elaborat numeroase lucrări și studii de specialitate și a desfășurat o intensă muncă de cercetare practică în Stațiunea Experimentală de la Lovrin.

În paralel, a urmat și Facultatea de Științe Economice, care desigur l-a ajutat în lărgirea orizontului de cunoaștere și în dezvoltarea calităților manageriale, prin care a reușit să devină rectorul cu cea mai mare longevitate al Institutului Agronomic din Timișoara. Au venit aproape natural și distincțiile specifice de doctor, membru al Academiei de Științe Agricole, membru corespondent și apoi membru titular al Academiei Române.

Ca o recunoaștere a excepționalei competențe științifice și deosebitelor calități manageriale, în ultimii ani a îndeplinit și îndeplinește și înalta demnitate de Secretar General al Academiei Române.

După 1989, în paralel cu activitatea științifică, în dorința de a-și aduce contribuția și la dezvoltarea economică-socială și la cristalizarea democrației din țară, s-a angrenat și în

activitatea politică, fiind o prezență în Parlamentul României în mandatele de senator al României în care a fost ales.

Aceste numeroase și deosebit de importante realizări, fac din academicianul profesor doctor Ion Păun Otiman, de departe cel mai titrat intelectual din satul natal și din Valea Almăjului. Dar în același timp, tot la superlativ se poate vorbi și despre omul Ion Păun Otiman. Succesele cu totul excepționale enumerate pe scurt mai înainte, nu i-au schimbat atitudinea de om modest, corect, respectuos cu toată lumea.

Tododată, în ciuda multiplelor activități desfășurate, a reușit să fie un om mereu preocupat de îndatoririle familiale, fiind un bun soț, tată și apoi bunic. E drept că în această ipostază, s-a bucurat și de înțelegerea, ca și de ajutorul permanent al soției, doamna Diana Otiman, ea însăși o remarcabilă profesoară și om de cultură.

Un alt aspect care-l caracterizează ca om, este marea dragoste pentru ținuturile natale. De câte ori poate, se reîntoarce în satul și în zona natală și participă la toate evenimentele importante ce au loc aici. Astfel, a sprijinit toate acțiunile social-culturale întreprinse în zonă de către Societatea Culturală Țara Almăjului, la multe dintre acestea aducându-și o contribuție importantă. În satul natal, a reconstruit din temelii casa părintească și apoi a dezvoltat-o și modernizat-o.

De remarcat și ajutorul permanent pe care l-a dat pentru dotarea școlii. Pentru toate acestea se bucură de aprecierea și respectul consătenilor și a întregii societăți almăjene. În mod cât se poate de firesc, a fost declarat cetățean de onoare al comunei natale. Îmi amintesc că sprijinul acordat școlii din satul natal, contribuind din mijloacele materiale proprii la această acțiune, l-a impresionat foarte mult și a apreciat-o ca fiind mai importantă decât toate distincțiile naționale și internaționale pe care le-a avut până atunci.

Sărbătorindu-l la a 70-a aniversare și realizând acest volum omagial, Societatea Culturală Țara Almăjului își îndeplinește o datorie de onoare și își exprimă satisfacția că are un asemenea membru remarcabil în rândurile sale.

Alăturându-mă și eu acestui gest frumos, îi urez din toată inima multă sănătate, alături de familie și de cei ce îi sunt apropiați, viață lungă, plină de satisfacții, bucurii și realizări!

La mulți ani!

Gl. mr. (r) ing. Tiberiu Lopatiță

ÎN LINIȘTEA REÎNTOARCERII

În vremea anilor '50 (1954-1956), am urmat clasele a VI-a și a VII-a la Școala generală din Bozovici. Acolo am fost coleg cu : Păun Otiman din Gârbovăț, Diana Blidaru (viitoarea doamna Otiman), din Bozovici, Panaset Karol și alții. Un an mai mare era Ion Marin (viitorul scriitor I.M. Almajan), consăteanul meu din Dalboșeț.

“Mă uit la timp și nu-l văd ...” avea să spună poetul. Cu crengi de azur pe oglindă curge Nera-n albastrul ei mit. Sunt greierii lunii sub grindă, ori pași de copii au venit? . . .

Într-o seară rece de toamnă, îmi amintea cândva Păun, pedagogul ne-a strâns în dormitor, lângă teracotă. Era liniște și te-a invitat să cânți o doină ... Parcă ne-am mai încălzit.

... Mi-am amintit de emoția ce mă cuprindea totdeauna când cântam: la spectacole școlare ori pe scena Casei de cultură, unde mă acompania Fanfara din Bozovici, condusă de învățătoarea Floarea Matei. Era uimitor cum o fanfară putea să cânte atât de ușor, pentru vocea unui copil. Cu ajutorul lor, cum era eufonistul Miclău, am învățat doine vechi din Almăj: Urâtul mă duce-n lume, Năcăjit e omul, Doamne, când se culcă și nu doarme ...

Poate acolo au început Izvoarele fermecate, o emisiune cu acest titlu, pe care aveam să o realizez mai târziu la Radio Timișoara, începând din 1967... 40 de ani, până în 2007.

În primul an de liceu (eu eram elev la Orșova, Păun la Oravița), ne-am întâlnit la Gârboț, de negeie. Eram foștii colegi de la Bozovici. Păun, prin parinții săi, a fost o gazdă ospitalieră... Am depănat amintiri, ne-am bucurat împreună, ca

fii ai Almăjului. Fanfara din Gârboț cânta. (Toate satele aveau fanfare).

... și așa auzeam sunetele galaxiilor din cer, care atunci înconjurau pământul.

După mai bine de jumătate de veac, privind la aceste întâlniri de adolescenți care băteau la porțile lumii, îmi pare că aud răsăriturile de soare peste acei munți maiestuoși ai Almăjului. Nu întâmplător primul capitol din “Țara Nerei” (1995), l-am denumit: “Identitatea terestră a cosmicului”.

Cândva, student fiind, am cules versuri vechi din Gârbovăț, de pe timpul când se întorceau “cătanele” din războaiele cu turcii:

“Pune-mi frace, mâna-n șăle
Să cântăm una dă jăle
Că plugu o ruginit
Și părinții ne-or murit!”...

Într-o emisiune “Izvoare fermecate” (1970), uica Dumitru Popovici din Rudăria mi-a spus versurile “dă pră vremea lotrilor”:

“Din Șopot până-n Gârboț
E pădurea numai hoți.
Din Gârboț până-n Bănia
Umblă lotrii cu cocia.
Caii sunt chiciți cu flori
Boja-i arambașa lor.”

... Cum spuneam în “Pluralitatea timpului” (carte bilingvă română-engleză, apărută în 2003), galaxiile care

înconjoară pământul coboară uneori pe dealurile din Almăj sub formă de rouă. Atunci eu îmi amintesc:

Năcăjit e omul, Doamne,
Când se culcă și nu doarme! . . .

Dragă Păune! Primește de ziua ta aceste amintiri și simțăminte alături de urările de sănătate, bucurie și prosperitate, pentru tine și familia ta, din partea celor 3 nepoțele ale mele, a părinților lor și a noastră, a bunicilor.

Te îmbrățișez,

Nicolae Dolângă

DASCĂLUL, OMUL DE ȘTIINȚĂ ȘI OMUL ION PĂUN OTIMAN

Țara Almăjului – veche vatră a etnogenezei românești, spațiu miraculos unde persistă încă dragostea, bogăția și surpriza pe care le oferă arta și știința, este spațiul alb al purității, în care memoria vorbei se unește cu șoapta sufletului.

Aici se află satul Gârbovăț – o intersecție de duh și speranță, unde se mai oficiază ritualul nașterii fiecărei zile și se mai apreciază duhul primordial al pământului ca sursă a vieții.

În această localitate – de la poalele Munților Almăjului – a văzut lumina zilei profesorul Ion Păun Otiman, într-o familie de țărani, Păun și Paraschiva Otiman, ce reprezintă tradiția familială de onestitate și de decență, patriotism și civilizație, cu respect pentru muncă, neam și credință.

Copilăria o petrece în sânul familiei, în mediul patriarhal al satului Gârbovăț, alături de învățătorul Pistrilă, observând desfășurarea muncilor agricole și aprecierea iubirii de neam și de Dumnezeu, valențe care i-au format caracterul.

Din măreața potriveală a filonului băștinaș, cu harul divin, a ieșit omul Ion Păun Otiman, om al mesajelor înalte, care încearcă să restaureze lumea stricată de păcat. A ieșit din libertatea țaranului almăjan și român, conservator și înrobit față de hieratism și față de absolut, cu misiunea de centru energetic al universului românesc, leac și tămăduire împotriva răului ce planează asupra neamului.

În ființa sa sunt trăsături ce se pot confunda cu însăși simțirea morală a țării. Personalitate polivalentă, dinamică și armonioasă, cărturar umanist, cu o uimitoare perspicacitate, s-a manifestat în multiple domenii ale vieții: ziarist, eseist, monograf, conferențiar, promotor cultural, director de reviste,

de instituții locale și centrale, profesor universitar, politician, om de știință, academician, parlamentar etc., ceea ce îi asigură veșnicia în galeria marilor personalități ale neamului.

Ion Păun Otiman, personalitate ieșită din tiparele obișnuitului, un harismatic, un om de știință, un învățător și un părinte cum nu sunt mulți, un iscusit scriitor. Prin muncă și pasiune s-a format ca slujitor al școlii, dăruit în totalitate tinerelor vlăstare cărora le-a fost îndrumător, prodecan și rector – care i-au acaparat sufletul pentru totdeauna.

A contribuit la plămădirea intelectuală și sufletească a numeroșilor specialiști și oameni adevărați. Profesorul Otiman și activitatea lui de dascăl, este un pilon al identității noastre românești, este legitimitatea noastră aici, este măsura valorii la români. Bucuroși sunt almăjenii și toți românii de acest dar al lui Dumnezeu venit ca un talisman pentru prezent și care asigură un viitor.

Studentii îl simțeau ca pe un părinte ce le dorea din toata inima realizarea și împlinirea lor ca intelectuali și ca specialiști. Cu talent didactic și vocație de părinte – academicianul, profesorul, colegul, Ion Păun Otiman – a dus și duce o munca de mucenicie pe altarul culturii românești, jertfindu-se pentru binele neamului.

Este unul dintre puținii oameni care schimbă cursul evenimentelor, schimbă istoria unui loc, prin cuvânt și faptă; alături de colegi, a făcut din Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară a Banatului din Timișoara una dintre cele mai cunoscute și respectate instituții de învățământ superior.

Așadar, profesorul Ion Paun Otiman a fost un dascăl harismatic, care a schimbat istoria acestui loc. Dar, mai mult decât atât, a schimbat viața unor oameni care l-au avut dascăl și care l-au cunoscut și le-a fost îndrumător. Toți au rămas cu

amintirea unui apostol, al cărui glas se auzea, asemenea tunetului, pretutindeni.

Dascălul și savantul Otiman a vorbit și vorbește tuturor. Are un cuvânt bun pentru fiecare: oameni de cultură, demnitari politici, ierarhi și oameni simpli. Le spune lucruri adevărate, ca și bunicii noștri, direct și fără ocolișuri, să evite *arginții* și să se îngrijească mai mult de suflet. Le amintește tuturor, „că înainte de a vrea să fie ceva, să nu uite să fie oameni”.

Profesorul este un om înțelept și aspru, urmărind îndreptarea persoanelor, cerând învățăcelilor să aprecieze simplitatea, pentru că aici este valoarea. Dascălul și academicianul a luptat toată viața pentru a nu se distruge fondul sufletesc al neamului așa cum doresc „nefârțații” de azi. Este un fenomen, pildă de bogăție sufletească, mărturie, virtute și spirit de sacrificiu.

A organizat și a participat la numeroase acțiuni culturale, având prilejul și temeiul, să vorbească românilor despre „instinctul național”, despre vitalitatea românilor în spațiul mioritic, despre demnitatea ce a asigurat identitatea neamului în contextul popoarelor lumii. Aceste activități au dat măsura exactă a calității și capacității de apostol al românismului. La domnia sa se îmbină devotamentul pentru țară, comunitate, credință și limbă. Activitatea domniei sale este un testament pentru urmași.

A scos la iveală studii și lucrări pertinente cu scopul de a lumina mintea cititorilor. În scrieri, fraza lui este simplă și curge lin ca apa Nergăniului în luncă. Trăiește printre noi prin faptele, citirile și scrierile sale, fiind o personalitate marcantă în cultura românească, care va dăinui peste vremuri ca și ceilalți renumiți almăjeni: Eftimie Murgu, Traian Doda, Ion Sârbu și mulți alții.

Este un suflet mare, cu o putere de muncă de neimaginat. Dăruit cu har și talent, răbdare și pasiune, își dăruiește la rândul lui, din prea-plinul sufletului său – celor cu care este în contact - cel puțin speranța, dacă nu soluția și modalitatea de realizare.

Este icoana lui Hristos în lume, ca orice creștin. Este lumină din lumină, care a venit să ne călăuzească cu un mesaj ca al lui Eugen Ionescu „luptă împotriva regresiei umane cu speranță” pentru români, de a avea liniște și mulțumire sufletească, să fie mai buni, mai uniți. Prezența lui în comunitate, imprimă o atmosferă de sacralitate, o imagine model, de puritate și simplitate. Rareori mi-a fost dat să întâlnesc un om care să cunoască atât de bine măsura lucrurilor și care să fi transformat banalul gest al unui zâmbet, într-o filozofie a vieții. În activitatea lui, descoperim o tainică corespondență între sfințenie și miracolul vieții, între divin și uman, între terestru și cosmic.

Scrisul lui este tutelat de memoria neamului ce penetrează o mare varietate de domenii, dezvoltând noi straturi ale vieții economice și sociale ale istoriei românești. În scrierile sale nu este elogiată supremația omului, ci a Marelui Creator care ne-a lăsat pe acest mirific pământ să facem cinste poporului român. Oamenii ca el, puțini la număr, n-au nimic cu lumea trecătoare. Prietenia lui cu lumea adevărată, studioasă: profesori, cercetători, țărani, cu toții credincioși, l-au ajutat să se desprindă de tot ce-i efemer – devenind stavilă în calea globalizării distrugătoare de limbă, credință și neam. Un pilon de sprijin pentru demnitatea, identitatea și unitatea neamului nostru. Numele domniei sale nu va fi uitat, iar faptele vor fi amintite de generații întregi, cu evlavie și cu dorința de a fi imitate, rămânând exemple luminoase.

Ion Păun Otiman este un om instituție, bogat în condei și în fire, cu dorința de înrădăcinare și trăire morală în universul tradiției, cu misie brâncușiană pentru lumină și perfecțiune. Modest, dar de o eficiență de invidiat, demnă de elogi și respect, este un om al faptelor mari. Vorbește ca un poet, iar cuvintele lui sunt ca muzica.

Sensibil și discret, și-a creat o lume proprie, deschisă spre binele aproapelui, în care se evidențiază rolul naturii și al spațiului românesc (mioritic), în definirea omului și mândria de a fi român în acest spațiu. El crede că omul trebuie să-și stabilească înălțimea în raport cu ceilalți și nu în raport cu proiecția unor funcții trecătoare. În Domnia sa, vedem acel om la care putem să ne întoarcem mereu pentru a găsi izvoarele binelui și ale adevărului sublim, pentru a ne curăți, pentru a ne lumina și a ne desăvârși. În preajma lui, lași frica de moarte, lași supărarea, lași minciuna și împietrirea inimii, lași foamea de bani, invidia și mândria. Afli cât de frumoase sunt lumina, lumea și viața.

Diversitatea de preocupări reiese din acțiunile și faptele domniei sale care dau limpede ideea operei și a omului fără cusur și odihnă în slujba celor mulți. Se propune, celor din jur, o etică a muncii și un anumit mod de a fi patriot și a concepe națiunea. O înțelegere nobilă a condiției de intelectual într-o vreme ca aceea în care trăiește și din toate vremurile.

Academicianul și profesorul a iubit și iubește România, oamenii și cultura ei. Nu cu vorbe meșteșugite, ci cu fapte concrete și de fiecare zi. Este un om de știință providențial, dedicat studiului temeinic și cu multe prietenii în lumea științifică. Lasă în urma Domniei sale un exemplu al faptei, izvorât dintr-un simțământ al datoriei, având chip de poruncă divină și sentimentul misiunii.

Există o interdependență a savantului cu locul de baștină, un loc care l-a marcat profund și al cărui ecou a rămas în suflet și va dăinui până la sfârșit. A avut darul ca înțeleapta și virtuoasa profesoară Diana Otiman – fostă Blidariu, iubitoarea lui soție, să-i fie un real sprijin în tot ceea ce a făcut.

I-a învățat pe studenții și pe copiii săi să fie cu gândul la omenie și să trăiască ca dânsul, să nu facă rău la nimeni. La dânsul este o simbioză a calităților sale de dascăl, cercetător, truditore pe tărâm cultural, în viață, în cărți și în relațiile cu oamenii. Din nectarul înțelepciunii sale se vor hrăni și generațiile viitoare.

Întreaga activitate a domniei sale a fost și va fi, pentru toți cei ce simt românește, o lecție de istorie și de viață. Roadele celor 70 de ani, încărcăți de împliniri, dau imaginea unui om mare, om adevărat, cu evlavie și smerenie, virtuți care dau valoarea spirituală cea mai mare.

Urăm domnului profesor să trăiască mulți și fericiți ani și să rămână cu aceeași vigoare și proștețime a capacității de muncă și de respect pentru Sfânta Tradiție.

Cu acest prilej îi aducem prinos de cinstire academicianului și operei sale, mulțumire și preamărire lui Dumnezeu, Cel care a rânduit să fim alături de un astfel de Om.

Prof. Panduru Pavel

**UN PRESTIGIOS SAVANT PE CARE BANATUL
MONTAN L-A DĂRUIT ȘTIINȚEI ȘI CULTURII
ROMÂNEȘTI ȘI UNIVERSALE:
ACADEMICIAN PĂUN ION OTIMAN**

A vorbi de o personalitate de excepție a culturii și științei românești și a vorbi despre un om al locului, în care și tu te-ai născut și ți-ai făurit proiectele propriei vieți, e o dificultate în plus și o situație încărcată de emoția clipei. Despre academicianul Păun Ion Otiman trebuie să rostești, cu o tonalitate a reverențelor, despre unul dintre marii oameni ai Banatului dintotdeauna, fiu al gliei, format la școala satului, dar un împătimit al cunoașterii prin succesele care au urmat în paralel cu traseele școlare: gimnaziul din Bozovici, liceul din Oravița, universitatea Timișoarei.

La răspântia propriilor succese, omul bineînțeles, se află ca martor al destinului său, un destin major, cu un *cursus honorum* care are acum, ca fundament al vieții și operei, recunoașterea supremă: academician, secretar general al Academiei Române. Studentul strălucit de odinioară, elevul plecat din Gârbovățul natal, bănățean autentic, s-a împlinit în propria vocație, de specialist în agricultură, de specialist în economia domeniului și în managementul activ al agriculturii de performanță.

Păun Ion Otiman a semnat sute de lucrări științifice, tratate, cărți, toate alcătuind latura demnității profesionale, dar laurii profesiei au venit ca o încununare a prestigiului dascălului, formator al câtorva generații de valoroși studenți ai USAMV, instituție pe care, conducând-o o vreme, a modernizat-o până la integrarea în standardul european din

domeniu. Se află printre puținii savanți care nu și-au confundat planurile de afirmare în spațiul public, participarea la activități, implicând decizia politică și neafectând devoțiunile specialistului pentru propria meserie.

Academicianul, format în ambianța liceală a Oraviței, unde instituția beneficia de profesori de prestigiu, revine adeseori aici, ca și în spațiul natal, zone de istorie și pitoresc din Banatul Montan, alimentându-și periodic energiile interioare. La una dintre aceste descinderi, în nostalgia anilor de demult, îmi mărturisese că orașul în care se află cel mai vechi edificiu teatral din cultura românească, trebuie să renască tot prin potențialul tradițiilor și al moștenirii culturale. Călător adesea în Occident, dar și *visiting professor* în mai multe rânduri, la universități europene de renume, Păun Ion Otiman crede cu strășnicie în triumful agriculturii românești prin sine însuși. El este convins că țăranul român, pentru care trebuie abordate programe și proiecte, poate constitui piatra de încercare și temelie pentru însuși viitorul economiei și al civilizației românești.

Sunt, toate acestea, elementele care argumentează crezul de-o viață al unei personalități inconfundabile în știința românească, un savant care adaugă glorie provinciei banatice și nu în ultimul rând, Almăjului natal, caratele propriei munci și succesele care au fost efectele unei pregătiri sistematice în școlile urmate. Laurii aparțin deopotrivă omului care nu a uitat niciodată locul obârșiilor sale, caracterului și mentalității comunității care l-a dăruit, ca pe un fiu de nădejde, istoriei, culturii și științei românești.

Informatician ION GOGA,
Primarul orașului Oravița

UN GÂND BUN LA CEAS ANIVERSAR

Azi trăim bucuria unui prilej aniversar pentru cinstirea unei personalități proeminente, Domnul Profesor Academician Ioan Păun Otiman, o impresionantă întrupare a culturii române care-și are rădăcinile ancestrale în satul Gârbovăț din frumoasa Vale a Almăjului. Un dascal care s-a dăruit generațiilor de-a lungul anilor, modelându-le și însuflețindu-le dorinta de cunoaștere și respectul față de sine și față de cei din jur.

Școala românească a avut norocul să beneficieze de o asemenea personalitate enciclopedică, un dascăl cu calități profesionale deosebite. Învățând la lumina lămpii cu petrol, fără a avea condiții deosebite, parinții l-au învățat să respecte munca participând împreună cu ei la toate lucrările câmpului, arătându-i că împlinirea vieții este iubirea față de Dumnezeu, de familie, de strămoși și de țară.

Când a plecat la studii superioare din Gârbovățul lui drag, Profesorul Academician Ioan Paun Otiman s-a închinat cu smerenie satului, eroilor naționali care au semănat cu lacrimi și sânge libertatea neamului, eroi care și-au jertfit viața și ale căror nume se regăsesc pe crucea din fața școlii.

Om înțelept de har, Ioan Păun Otiman a pus gândul în cuvinte prin publicațiile sale, în cărți și reviste de specialitate. Având diferite funcții, a devenit model prin întreaga sa activitate, bucurându-se de aprecierea oamenilor și având o conștiință profesională deosebită. Gârbovicenii au avut norocul ca prin Profesorul Academician Ioan Păun Otiman să le fie cunoscute valoarea și frumusețea satului.

Prin întreaga sa activitate, a depus mărturie despre iubirea față de locul natal, muncind neconținut pentru promovarea acestuia, stând de strajă la poarta uitării și

nepermițând ca valorile istorice să fie uitate de contemporani. Ca și cărturar, a scos din visteria istoriei valoroase personalități culturale bănățene, promovând cu abnegație aceste valori românești ale trecutului.

Academicianul Ioan Păun Otiman, împreună cu generalul Tiberiu Lopatiță, cu distinșii profesori Pavel Panduru și Gheorghe Rancu Bodrog, oameni cu o aleasă calitate sufletească, izvorâtă prin Pronia Cereasca și cu minți luminate, au pus în valoare familia de cărturari bănățeni, familie grânicerească, dar și preotească, familia Novacovici din Gârbovăț, amintită în documentele vremii la anul 1754, familie din care face parte ca descendentă și semnatara acestor rânduri.

Prin strădania acestor oameni minunați, în toamna anului trecut, la 24 septembrie 2011, a fost dezvelită o placă în semn de aducere aminte, pe fațada casei preotești care aparține acestei familii, clădire care dăinuie de peste două secole.

Întâlnirea cu distinșii reprezentanți almăjeni, intelectuali, istorici, scriitori din Banat, jurnaliști din presa scrisă și din radio, distinși oaspeți din Banatul sârbesc, a fost organizată de inimosul om de cultură Gheorghe Rancu Bodrog, iar la acest eveniment binecuvântat, domnul Profesor Academician Ioan Păun Otiman a vorbit despre viața mărturisitoare a înaintașilor mei.

Prin expunerea cu sfințenie a istoriei familiei Novacovici, pe care a promovat-o ca o valoare românească, domnul Profesor a transmis generațiilor care vin, o parte din cultura neamului din care fac parte. Pentru mine a fost o bucurie care nu se poate exprima în cuvinte și o binecuvântare dumnezeiască.

În istoria Gârbovățului întâlnim adevărate modele și repere pentru urmași, iar marile personalități ale satului se cer puse în valoare. La Gârbovăț, Ioan Păun Otiman, Omul cu O

mare, își găsește spațiul de reculegere, un colț de rai fiindu-i casa părintească unde se regăsește cu bunii săi părinți și cu strămoșii săi. Distinsul om de cultură al acestui sat mirific din Valea Almăjului, crede în rădăcinile sale, știe de unde vine, încotro se îndreaptă și pentru ce trăiește, simte sentimentul de dependență față de Dumnezeu. Credința în Dumnezeu l-a ajutat în toate acțiunile și realizările sale în domeniul activităților didactice și al cercetării, iar întreaga muncă i-a fost o rugăciune.

Vorbim despre un om împlinit, alături de buna și iubitoarea sa soție, Profesor Diana Otiman-Blidariu, fiica nemuritorului Profesor David Blidariu din Bozovici, precum și alături de fiul, nora și nepoții săi.

Domnul Profesor Academician Ioan Păun Otiman este un chip emblematic între savanții pe care i-a dat ținutul căărășan culturii române, cu o conștiință profesională deosebită, contribuind la ridicarea conștiinței semenilor mai aproape de Dumnezeu pentru a o pregăti și lumina pentru viitor.

Un gând bun din partea mea, la această aniversare, este prețuirea și respectul, rugându-l totodată pe bunul Dumnezeu să vă reverse asupra Dumneavoastră și a întregii familii, harul și binecuvântarea Lui.

Să ne trăiești întru mulți ani fericiți!

Cu deosebită stimă,

FELICIA MIOC, născută NOVACOVICI

UN OM ÎNTRE OAMENI

Prin anii '70 ai veacului trecut, învățăcel fiind, pe coridoarele Universității de Vest („Vasile Pârvan”) din Timișoara, l-am întâlnit pe poetul și consăteanul meu Nicolae Dolângă, reporter al Radioului timișorean. Îl căuta pe profesorul G. I. Tohăneanu pentru o colaborare la emisiunea radiofonică de limba română „Ca un fagure de miere”.

Puținele fraze pe care le-am schimbat între noi au fost întrerupte la apariția neașteptată a unui tânăr înalt și cu o privire caldă, senină. S-au salutat prietenos, dar nu îndelung. Au urmat prezentările și câteva cuvinte „de acasă”. La despărțire, reporterul-poet mi-a dat succinte explicații: „Păun e de la Gârboț (Gârbovăț). E student la a doua facultate (ISE). Știe multă carte și are numai note bune.”

Pe tânărul studios din Valea Almăjului, bogată în frumuseți naturale și cu o istorie zbuciumată, cu oameni destoinici și gospodari, „l-am întâlnit” și „auzit”, apoi, în paginile ziarelor bănățene ori în emisiunile de Radio și TV, exprimând păreri pertinente despre cultură și învățământ. Peste ani, am aflat că și-a terminat studiile doctorale și a devenit cadru universitar. S-a căsătorit cu fiica profesorului meu de limba română din liceu – distinsa Doamnă profesor Diana (Oțiman) Blidariu.

Cutezanța, inteligența și ardoarea, spiritul critic și spiritul Almăjului – onestitatea, omenia, demnitatea, pasiunea – l-au ajutat să parcurgă toate treptele unei strălucite cariere didactice din învățământul superior: preparator, asistent, șef de lucrări, conferențiar, profesor, îmbinând armonios, de timpuriu, activitatea pedagogică cu cea de cercetător științific. Este, mulți ani, prodecan al Facultății de Agricultură, rectorul Universității

de Științe Agricole și Medicină Veterinară a Banatului, vicepreședinte al Consiliului Național al Rectorilor, președinte al Fundației Rurale Române ori președinte de onoare al Societății Culturale „Țara Almăjului” din Timișoara etc.

Publică manuale, cursuri, studii și cărți, tratate și monografii, participă la numeroase congrese naționale și internaționale. Primește Premiul Academiei Române „Ion Ionescu de la Brad” pentru cartea Optimizarea producției agricole (Editura Facla, Timișoara, 1987). De altfel, având o prodigioasă activitate științifică, va ajunge academician, primul almăjan membru al Academiei Române, doctor honoris causa, secretar al acestui înalt for științific al țării. Despre activitatea și opera-i impunătoare și-au exprimat opiniile și aprecierile cercetători, publiciști, universitari, academicieni.

Am avut privilegiul să-l revăd și să-l ascult în diverse împrejurări după Revoluția din Decembrie 1989 – la Liceul din Bozovici, vorbindu-le elevilor și cadrelor didactice despre osârdia și „drumurile” înaintașilor almăjeni (Eftimie Murgu, Ioan Sârbu, Traian Doda) sau despre integrarea României în Uniunea Europeană, la simpoziunile adiacente Festivalului Văii Almăjului, la Balul almăjenilor ș.a. Întotdeauna, „prelecțiunile” susținute au rămas în memoria auditorilor prin conținutul lor bogat și consistența ideilor, prin atașamentul față de valorile locale, față de folclorul și tradițiile românești.

În 1999, primăvara, a apărut la Bozovici revista Almăjana, publicație culturală editată de Cercul literar-artistic al Liceului Teoretic „Eftimie Murgu” și Centrul Zonal de Învățământ Bozovici. De-atunci, în cei aproape 14 ani de apariție neîntreruptă, revista a „trans-pus” în paginile ei subiecte școlare, dezbateri și prezentări zonale, cu interferențe și în arealele învecinate (Valea Carașului – Oravița, Craina bănățeană – Mehadia-Băile Herculane), semnate de: elevi și

studenți, publiciști, lingviști, filozofi, ingineri, economiști, medici, istorici, folcloriști, biologi, matematicieni.

Cerându-i colaborarea, Domnul profesor Păun Ion Otiman a sprijinit moral și financiar apariția acestei publicații școlare, dar și a Văii Almăjului, trimițându-mi – de la Parlamentul României ori de la Academia Română – studii, articole, eseuri pe teme agricole, istorice și de învățământ. Pentru gestul de mare omenie făcut, pentru faptul că a acceptat să apară alături, chiar pe aceeași pagină, cu elevi și studenți abia „stilați” în ale scrisului, i-am mulțumit, firesc, și în public. Domnia Sa, împovărat de bunăvoință, mi-a replicat: „Și noi am început cu începutul. De aceea, fiecărui tânăr să-i dăm o șansă...”

Interviul pe care mi l-a acordat mai târziu a fost publicat în revista Almăjana, nr. 1 / 2004, cu titlul Almăjul și, în mod deosebit, Gârbovățul au însemnat pentru mine tot orizontul existențial, alfa și omega formării educaționale și spirituale și reluat în cartea de convorbiri Răspântii peste veacuri, apărută la Editura Excelsior Art din Timișoara, 2011, p. 102-109. Iată câteva fragmente cu răspunsurile date la întrebările redactorului-șef, legate de „almăjeni și faptele lor”, de Școala din „Valea Miracolelor”:

- «– În cei aproape 40 de ani de activitate neîntreruptă la catedră, în cadrul Universității de Științe Agricole și Medicină Veterinară a Banatului din Timișoara, am avut mulți absolvenți, foarte mulți din Valea Almăjului, bacalaureați ai Liceului „Eftimie Murgu” din Bozovici. La covârșitoarea lor majoritate am constatat, cu mare satisfacție, o pregătire teoretică deosebită, buni cunoscători ai matematicii, dar și ai științelor biologice, o frumoasă cultură generală. Doresc, cu acest prilej, să remarc câțiva absolvenți de seamă ai Liceului din Bozovici și, deopotrivă, ai universității noastre, începând

seria cu profesorul universitar dr. Vasile Goșa, prorector al universității și eminent cadru didactic la Facultatea de Management Agricol, continuând, apoi, cu mai tinerii dr. ing. Simona Șuveți și dr. ing. Flavius Berbentea, ambii șefi de lucrări la facultățile de Agricultură, respectiv de Tehnologia Produselor Agroalimentare, cu dr. ing. Corina Zaberca (care, actualmente, lucrează în Canada) și încheind cu mai vârstnicul dr. ing. Florin Boldea – cercetător și creator de soiuri și hibrizi la Stațiunea de Cercetări Agricole din Lovrin și mulți dintre cei care s au întors acasă, loc în care au un rol de seamă în orânduirea treburilor comunităților locale almăjene. [...]».

● «– Revista Almăjana este așteptată cu multă nerăbdare în lumea academică și universitară timișoreană și nu numai. Almăjana este, poate, de câțiva ani, legătura noastră, a celor din „exil”, cu patria mamă. Eu citesc cu mare interes, din scoarță în scoarță, toată revista, constatând, de la număr la număr, progrese evidente. Observ, de asemenea, cu mare bucurie, prezența, în paginile publicației, a tot mai mulți tineri talentați în arta cuvântului. Perseverăți, că este bine! [...]».

● «– Fiind director fondator și editor a două reviste (Agricultura Banatului, revista universității, și Vatra nouă, revista comunității în care locuiesc de mai bine de zece ani, precum și membru în colegiul de redacție la mai multe reviste științifice), știu ce înseamnă imensul travaliu, perseverența, efortul intelectual și financiar de a da și a ține în viață o revistă. Meritul celor care fac revista Almăjana, în acest colț de țară românească – Țara Almăjului –, mai lipsit de logistică și resurse ca Timișoara, de exemplu, dar deosebit de generos în resurse umane – inteligență, talent și dorință de afirmare –, este incontestabil. Faptul că revista trăiește frumos de cinci ani este o performanță care merită a fi amplificată cu orice preț – spre câștigul cititorilor săi!».

M-a vizitat de mai multe ori în modesta-mi locuință din Dalboșeșul natal. Niciodată n-a venit „cu mâna goală”. Mi-a dăruit reviste, cărți, albume, disertații. S-a dovedit, în discuțiile avute, deschis, sincer și apropiat, încurajator, sfătuindu-mă să nu renunț la apariția revistei Almăjana, oricâte greutate s-ar ivi. M-a împresurat cu îngăduință și încredere, cu generozitate și respect.

Mă bucur că Pronia cerească mi-a oferit circumstanța să întâlnesc și să cunosc un asemenea OM, un cercetător cu rezultate științifice remarcabile, recunoscute în Banat și în țară, un profesor universitar apreciat de studenți, de colegi, de comunitatea academică românească și din alte zări. Un OM al Almăjului și Banatului, al Întregii Țări Românești, al mării familii de intelectuali ai lumii. UN OM ÎNTRE OAMENI...

IOSIF BĂCILĂ

– redactor-șef al revistei Almăjana –

COPILĂRIE LA GÂRBOȚ

Locul nașterii

Din drumul de țară, ce duce de la Bozovici, mai bine zis, ce duce de la Prigor spre Dalboșeț, coborând o colină, ajungem la un pod, numit „podul merilor”. Numele și l-a luat de la plantațiunea merilor, ce era în jurul său. - În stânga podului, spre sud, se desparte un drum comunal bine îngrijit, neted, situat la început cam pe la poala șirului de coline. Cu cât înaintăm mai afund spre sud, colinele se transformă treptat din ce în ce mai mult în dealuri, numite: „Dealurile vinilor”, cultivate în vechime cu vie, pe a căror poală, drumul se continuă. În stânga drumului, se află o vale mănoasă în iarbă moale și trestie înaltă, folosită la acoperirea caselor, prin care curge revărsat, când plouă, râulețul „Gârboțul săc”.

Înaintând tot mai afund spre sud, la poalele mai multor dealuri, deasupra cărora în depărtare, se înalță munții, purtând diferite numiri, se află satul în care m-am născut și am petrecut anii copilăriei, numit: Gârboț (Gârboveț).

Satul are două străzi: una principală, dreaptă, precurmată prin râulețul „Gârboțul săc”, cu un pod falnic din piatră; cealaltă, în stanga, mai scurtă, cu puține cotituri, în care se află și țigănia, imediat lângă pod, cu aproape 40 de familii.

De la biserică, coborâm în „Valea satului”, pe ale cărei margini sunt construite case. Pe mijlocul ei, duce un drum pietros, neregulat, pentru care. De la podul „Gârboțului săc” în sus, spre Vest, își ia începutul „Ogașul balei”, cu case pe lături și drum de care neregulat pe mijloc.

Satul numără circa 400 de case, construite în mare parte din material solid. Tot din astfel de material e zidită biserica și școala. Locuitorii, în număr de aproape 2500 suflete, sunt

Români, de confesiunea ort. română. Oamenii sunt pacinici și sângrinoși. În comuna aceasta, plasa Bozovici, jud, Caraș, sunt născut la 8 Septembrie 1862, din părinții: Maxim Novacoviciu, preot și mumă Măria. (...)

Înșcolarea

Ajungând etatea anilor de școală, tata, fie iertat că-i mort, mă duse și mă înscriă la școală. - Învățătorul, Chirilă Sârbu, mă primi și după ce mă *băiă* pe cap cu mâna, mă așeză în una din băncile dinnainte. Impresionat de o prveliște nouă în viața mea copilărească, uimit și suprs, priveam cu atențiune toate ce se petrec în școală.

Pedepsele aplicate copiilor neascultători și renitenți, de însuși învățătorul, în prezența școlarilor, într-atâta m-au înfricat, că stam țeapăn la locul așezat și nu îndrăzneau să ridic capul, nici să răsflu chiar. După ce trecură câteva zile, frica și urâtul școlai dispărură. Lucrurile școlai pe zi ce trecea, nu-mi veneau așa străine și fricoase.

Pare că-i minune! Frigurile, de la pășirea pragului școlai, au încetat (în prima copilărie a fost un copil bolnăvicios, n.n.). *Rastul* și gălbinarea au dispărut. Nu mă mai păleam la soare. Alergam, săream și luam parte cu copiii în rând la toate jocurile. Tata era bucuros văzându-mă reînsănătoșat. Muma, fie iertată că-i moartă și ea, bucuroasă de vioiciunea mea, mă punea la diferite lucruri, *amăsurat* puterilor mele, în orele libere de școală, să-i ajut: Mă punea să-i aduc lemne în bucătărie, iar vara, mă mâna cu vitele la pășune.

O întâmplare

În etate de 9-10 ani, venind de la sălaș, colibă, călare pe o iapă, numită „Șarga”, mînzul „Becia”, *strâjnicul* ei de circa 1½ an, nu-l purtam legat, el venea întotdenuna în urma iepei.

În rândul acesta - Becia, zburdat, alerga, sărea, se izbea cu picioarele și lovea iapa, unde-i venea . . . Odată, mă trezesc cu o lovitură strașnică de copită în piciorul stâng ...

Mă iau fiori, îmi vin amețeli, cad leșinat jos . . . nu mai știu nimic de mine . . . Iapa s-a dus cu mânzul, fără de mine, până acasă și sta cu funia după ea, înaintea porții . . .

Tata, surprins, își cugetă că ce se va fi întâmplat cu mine că iapa a venit cu funia după ea!? . . . Iese în stradă. Întrebă pe unii, pe alții de mine, care se reîntorc de la câmp .. .. Află de la unul întâmplarea, care-le mă aducea în nesimțire, cu carul acasă.

Șase săptămâni am stat în pat, făcându-mi-se comprese calde, cu *motche* de fuior, muiate în apă fierbinte. - Piciorul se umflase și a *copt*. După vindecare, ca suvenire de la întâmplarea aceasta, mi-a rămas semn în genunchele stâng.

Din pățania aceasta, în toată viața, m-am ferit a mă apropia de cai.

O învățătură

În satul meu, pe lângă învățătorul activ, mai locuia încă un învățător disponibil, numit Dănilă Goanță, poreclit *altcum*, *Bobelee*. În toate stațiunile învățătoresți, de pe acele timpuri, până la definitizare, Dănilă Goanță era aplicat ca *substitut*. În timpul când nu era aplicat ca învățător undeva, petrecea acasă în mijlocul familiei. Pe lângă economie (agricultură, n.n.), ca toți învățătorii acelor timpuri, avea ocupațiunea de croitor.

Tata îi dete pantalonii săi să-i repareze. Într-o Sâmbăta seara, tata mă trimise să-i aduc pantalonii, că-i fac trebuință pe ziua de Duminecă. Nu-mi spusă cum să-l strig la fereastră, după cum îi obiceiul românesc . . .

Drumul până la locuința învățătorului e de distanță cam bunișoară, am timp a mă gândi și răzgândi în ce formă să-l

strig. Combinez. Aș striga: D-le învățător! Cuget că nu-i bine. El nu învață nici un copil. Oamenii îi zic: „Bobelee” - nu D-le învățător. - Mă hotărâsc, în fine, a striga întocmai după cum sătenii îi zic, adică: *Bobelee*. Pentru că însă e bătrân, o să strig - Tato Bobolee. - Ajungând la locuința învățătorului, mă postez sub fereastră. Încep încet și din ce în ce, tot mai tare, a striga ca să mă audă: „Tato Bobelee, Tato Bobelee! ...” Mânios, roșu în față, cu *zârțele* tremurânde pe nas de enervat, iese la fereastră. “Noa! ce vrei?” ... Sfios, îi răspund: M-o trimis tata să-mi dai pantalonii, că-i fac trebuință pe mâine la biserică ... Dar al cui ești tu ? A lui popa, răspund eu ... – O, așa știi tu să strigi, așa te-a învățat pe tine tată-tău, o așa mă cheamă pe mine? ... Așteaptă tu, că o să vorbesc eu cu tată-tu.

De rușinea ocării, nu știam unde mă aflu, întratât mi s-a întunecat mintea. Am dus pantalonii fără a aminti câtuși de puțin despre ocară primită.

Mâine zi, dimineața, se întâlnește cu tata la biserică și-i împărtășește, cum am strigat. Tata venind acasă, mă ceartă, apoi îmi spune să fiu cu băgare de seamă, că mai toți oamenii, către numele adevărat, mai au și câte un nume de batjocură. Vorbind cu ei, să nu ne folosim de acest nume, ci de numele adevărat, în caz că nu-l știm și n-avem de la cine ne lua informații, în acel caz, dacă-i domn, zicem: *Domnule*. Dacă-i econom: *Uico*, *Taico*, *nene* etc.

Din pățania aceasta, învățai cum am să mă adresez către oameni.

Înclinarea către economie

Cercetam școala din sat. Învățătorul își da toată silința, să mă învețe cât numai se poate mai bine, pentru că sunt copil de preot. Se poate că tata însuși îi va fi spus intențiunea de a mă da la școală mai departe, de aceea, atâta interesarea de

educarea mea. Se trudea el cu buna, dar mai mult cu răul. Bătaia cu *maldărul* (o legătură de 10 nuiete), era zilnic aplicată. Înjurăturile de mamă, tată, izbucneau des din gura învățătorului.

Tratamentul acesta barbar mă făcea fricos și nu prea învățam de laudă. Urâsem școala și învățătura. Când eram pe anul ultim al școlii din sat, tata *cercă* să afle de la mine ce voesc să mă fac: - Să studiez mai departe ori să rămân la *conomie* (agricultură, n.n.). Dorința lui ascunsă era, să mă studiez și să mă pregătească pentru cariera preoțească, învățătorescă. De câte ori mă întreba, eu îi răspundeam: că nici preot și nici învățător, nu voesc să mă fac. Voesc să rămân acasă la economie.

Tata mă sfătuia, spunându-mi că economia e grea, trebuie să lucrezi vara prin căldura cea mare, să te ardă soarele, să bei apă caldă, pământul nu produce rodul așteptat și o să trăiești rău; ca domn însă, cu toată nerodirea pământului, cu plata puțină ce o ai, poți trăi mai ușor și mai bine, numai să mergi tu la școală, să înveți bine și să fii cu omenie.

Cuprins de frica învățătorului, carele mă bătea fără cruțare, eram aplicat mai bucuros, să mă pună să păzesc: porcii, vacile, caii, decât să continui studiarea. Tata mă înfricoșa spunându-mi că, cu vitele la pășune, trebuie a merge și la pădure unde sunt lupi, urși și alte *hale*. El mă sfătuia să mă las de gândul acela și să merg la școală. Mă gândeam la învățător și la *maldărul* ce trosnea peste cap - nu mă învoiam la studiere mai departe.

Văzând tata că, cu sfaturi nu o poate scoate la capăt cu mine, începu a mă pune la diferite lucruri grele economice, ca numai așa poate, mă voi lăsa de propusul meu și mă voi decide a merge la școală. Și apoi, pe lângă lucrul greu, mă hrănea foarte slab, zicându-mi adesea: „*Paorii* de pământ, așa

mănâncă, nu trăiesc cu mâncări alese." Domnii trăiesc bine, că au plată la lună! Ei încă trebuie să păstreze, ca să aibe, că se întâmplă de se îmbolnăvesc sau le vin alte cheltuieli neștiute și dacă n-au păstrat, n-au de unde cheltui, pentru acoperirea trebuințelor.

Altă dată, mă mâna tata să aduc caprele din zăvoi, de la pășunea de frunză de *salcă*. Înainte de asfințit, am plecat după capre. Zăvoiul nu era așa departe de casa noastră. Aflu caprele în mijlocul zăvoiului mâncând lăcomoasa frunză de salcă, puțin *răorată*, în răcoarea de seară. Încerc să le scot, dar nu pot. Caprele se *învârzesc* în vârzaica și volbura care lega nuiielele din răchițele de salcă.

Cu mare chin, abia am scos una. Până ce mă reîntorc să scot și alta, cea scoasă, intră iar și se *învârzește* din nou în salcă. Scosul acesta l-am repetat până ce m-a prins noaptea, fără a-mi succede. Ne putându-le scoate, stau lângă capre în mijlocul zăvoiului. E noaptea neagră. Nu se vede decât numai lângă mine. Începe să-mi fie frică. M-aș duce acasă, să spun că nu le pot scoate și să mai chem pe cineva întru ajutor, dar nu cutez să mă compromit înaintea tatei și să mă arăt fricos și neharnic. Stau aci... Deodată numai că începe a scăpăra împrejurul meu ..

Îmi plesnește mie în minte, cum am auzit prin sat povestându-se, că noaptea umblă *moronii* și *strigonii*... Mă încurajai, mă fac că nu mă tem ... Îmi gândesc că poate n-o fi nimica și pentru o părere numai, de ce să-mi fac nălucă ...

Privesc cu sfială încă o dată în jurul meu. De data aceasta, scăpărarea e mai *vederoasă* și ceva mai lungă. Frica mi se mărește, cu atât mai mult cu cât observ că *moronii* și *strigonii* s-or înmulțit, iar scăpărăturile (focul, fosforul), ține întruna, nesfârșit, împrejurul meu ... Cuprins de frică, încep a plânge cu hohot și a striga din toate puterile ...

Tata, îngrijorat că-i mult de la plecarea după capre, a pornit către zăvoi. Auzindu-mă plângând, într-un suflet a alergat până la mine. Mă întreabă că ce-i, de ce plâng, o m-a bătut cineva, sau ce mi s-a întâmplat? ... Îi spun că niște moroni au veni la mine și era să mă mănânce, de aceea am plâns, că m-am temut.

Tata prinse câțiva moroni care și acum, în prezența tatei, încă cutezau a scăpăra. Înceară a mi-i arăta și a mă convinge că nu sunt moroni după cum am crezut eu, ci niște *gongi* nevinovate, care și ei au plecat să-și caute hrană. Eu nu voiam să-i privesc, nici să pun mâna pe ei. - Tata prinse câțiva din moronii ce zburau împrejurul nostru. Acasă, la lumânare, deschise mâna și mi-i arată, că nu sunt moroni, ci *gongi* negre.

După aceea îmi spune că aceste *gongi* au la coadă o materie ca *țâmporul*, fosforul de la chibrite, care în întuneric luminează. Mă convinsese, cu mai multe experimente la lumânare și în întuneric, că aceia nu sunt moroni, spunându-mi că moronii nu există pe lume. Din inima mea tot nu putea ieși frica cauzată în zăvoi.

Dorința de a mă face neguțător

Frica de moroni și tratamentul insuportabil impus în lucrările economiei, mă fac a-mi schimba *proposul* și a mă face neguțător ... Tata nu se învoiește a aproba dorința mea și nici nu voiește a-mi da sprijinul său în această direcțiune. Îmi dă însă libertatea, după mai multe combateri, să mă duc eu însumi și să-mi caut loc unde voiesc, ca ucenic.

Școala din sat am terminat-o cu frica mare de învățător, de care nu mă puteam uita, așa ușor.

Într-o Luni dimineața, plecai singur. M-am dus pe la sălaș, că numai pe acolo știam drumul care ducea la Bozovici, unde voiam să intru ca ucenic ... În drumul meu, aveam să trec

prin apa râului Nera (Nergan), că pod nu era peste el ... Lăpădai izmenele. Apa e mare și turbure în urma unei ploii din zilele trecute. Intrai cam mai pe la mijlocul râului, în apă. De o dată, îmi dau într-o *afunzime*. Apa mă trage și mă duce cu sine. Îmi trece peste cap. Dau din mâini, cu picioarele, în dreapta, în stânga, sătul de apă ce o înghițisem, abia putui să mă trag către *țarmure*. *Chimeșile* pline de apă, mă trăgeau la pământ cu greutatea ...

Ce să fac acum? ...

Mă duc la colibă, fac focul și mă pălesc la foc până ce mi se cam uscară cămeșile ...

În timpul acesta, îmi vine în minte necuvința față de tata și de călcarea voinței lui. Încep a mă gândi, cum să mă reîntorc acasă? Cum să mă rog de iertare? ... Sara, pe înserate, m-am reîntors de la colibă acasă, cu cămășile toate murdare. Ajunghând acasă, tata mă întreabă: Ce-i Emiliane, te-ai udat pe chimeșă? O te-a primit grecul *șăgârț*? ... Cu ochii plini de lacrimi, îi răspund că n-am fost la Bozovici și că era să mă înec în apa Nergăniului când voiam să-l trec. Vezi, dragul meu, cât e de rău, că tu nu ascuți de părinți: să iubești și să-ți fie drag la școală. Tu vrei să te faci, acuș *econom*, acuș *grec*. Lasă-te tu de gândurile tale, hotărăște-te, și eu o să te duc la școala nemțească, să te fac domn, să trăiești bine, să umbli curat, spălat, nu tot *imălos* și cu hainele murdare.

În urma celor pățițe, aflai că tata are toată dreptatea. Îi sărutai mâna și mă rugai de multe ori să mă ierte. Tata, ca preot mă iertă și mă binecuvântă. Mă rugai apoi ca să mă facă învățător.

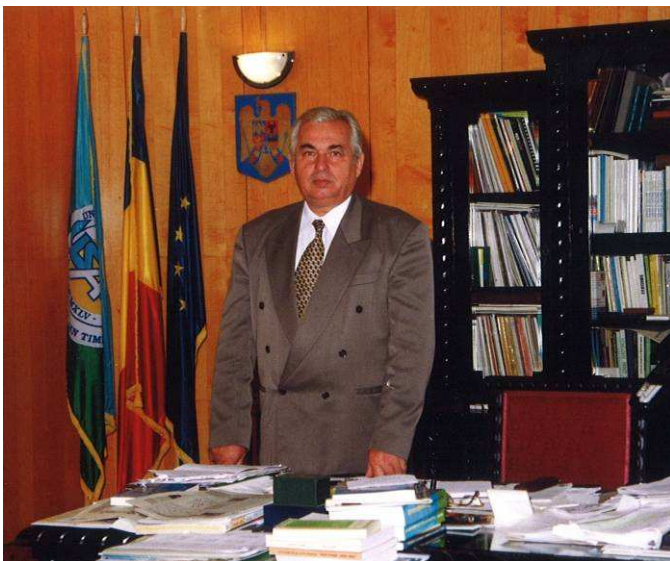
Fragment din “*Amintiri din viața lui Emilian Novacoviciu, învățător penzionat în RĂCĂJĂDIA, județul CARAȘ*”
Anul 1931, Tipografia Iosif HADEN, ORAVIȚA

Cuprins

<i>Academician PĂUN ION OTIMAN, Viața Rurală Românească pe lungul Drum între Flămânzi și Uniunea Europeană sau Drama Satului și a Țăranului Român într-un Secol de Iluzii, Dezamăgiri și Speranțe, Discurs de recepție</i>	5
<i>Acad. VALERIU D. COTEA, Discurs de răspuns</i>	59
<i>Dumitru Popovici, Profesorul și Omul, Ion Păun Otiman</i>	70
<i>Alimpie Ignea, Academicianul din Țara Almăjului</i>	75
<i>Vasile Goșa, Magistrului meu, Academicianul Păun Ion Otiman</i>	79
<i>Mihai Anghel, Un mare almăjan</i>	85
<i>Iosif Panduru, Amintiri dragi despre un om deosebit</i>	87
<i>Dănilă Sitariu, Academician Păun Ion Otiman -bucuria de a fi almăjan-</i>	89
<i>Nicolae Pitic, Gânduri către un om drag!</i>	94
<i>Tiberiu Lopatiță, O legătură afectivă</i>	96
<i>Nicolae Dolângă, În liniștea reînțoarcerii</i>	100
<i>Pavel Panduru, Dascălul, omul de știință și omul Ion Păun Otiman</i>	103
<i>Ion Goga, Un prestigios savant pe care Banatul montan l-a dăruit științei și culturii românești și universale: Academician Păun Ion Otiman</i>	109
<i>Felicia Mioc, Un gând bun la ceas aniversar</i>	111
<i>Iosif Băcilă, Un om între oameni</i>	114
<i>Emilian Novacovicu, Copilărie la Gârboț</i>	119
Cuprins	127

Tata

La birou, Rectoratul USAMVB - TIMISOARA

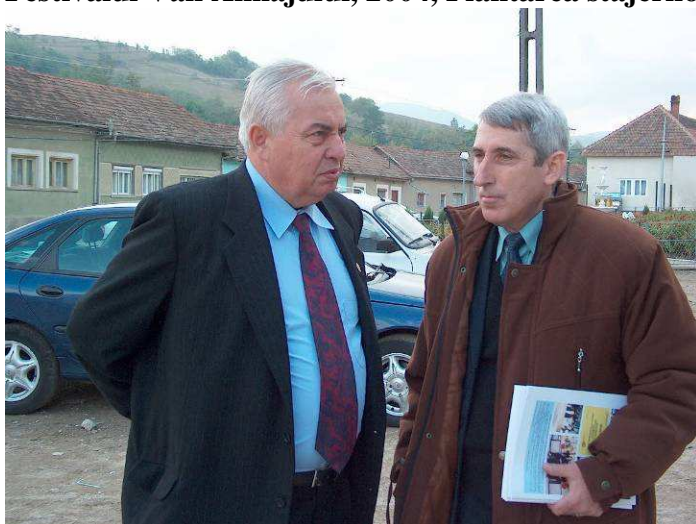
În fața Rectoratului USAMVB- TIMISOARA

Festivalul Văii Almăjului, Bănia, 2004, Hora

Festivalul Văii Almăjului, 2004, Plantarea stăjerilor

Festivalul Văii Almăjului, Bănia, 2004, împreună cu poetul Iosif Băcilă

Festivalul Văii Almăjului, Bozovici, 2008, Simpozionul “50 de ani de la înființarea Liceului”

La Balul Almăjenilor, 2009, Brăul almăjan

Lăpușnicul Mare, Aniversarea a 100 de ani de la înființarea fanfarei, 2011

Simpozion 2011, FACULTATEA DE MANAGEMENT AGRICOL

Președintele României

*Dorind a răsplăti meritele deosebite ale
Domnului prof. dr. Olimar Păun Ion,
pentru activitatea didactică și educațională,
de Lini Națională a României*

*Conferă Ordinul Național „Serviciul Credincios”
în gradul de Comandor*

la Timișoara la 1-XI-2000

*Președintele României
Emil Constantinescu*

*Cancelarul Ordinilor
Iordănescu*

*Protocol nr. 525 Din 1-XI-2000
Brevet SC nr. 100*

Nr. ord. 9180

Certificate of Recognition

Prof. Dr. Păun Ion Otiman

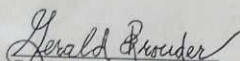
Rector

University of Agricultural Sciences of Banat

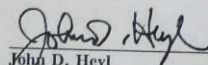
Timișoara, Romania

is hereby recognized for

Leadership in Fostering International Exchange

Gerald T. Brouder
Provost

March 19, 1993

John D. Heyl
Director, Center for
International Programs &
Studies

City of Philadelphia
Mississippi
United States of America

By the Mayor and Board of Aldermen of the City of Philadelphia, Mississippi:

WHEREAS, Romania is one of the great nations of the world and possesses a rich and proud history of achievement in the arts, sciences, and humanities; and
WHEREAS, the Honorable Pann Ion Otiman is a member of the Parliament of Romania; and

WHEREAS, the Honorable Pann Ion Otiman has honored us this date with a visit to our city; and

WHEREAS, we are pleased to have so distinguished a visitor in our city and are appreciative of the dialogue that his visit represents:

Now, therefore, be it

RESOLVED, That we extend on behalf of the citizens of the City of Philadelphia, Mississippi, a warm and official welcome to the Honorable Pann Ion Otiman.

We wish also to express our sincere best wishes to the Romanian people.

27 March 1993

Lillian Majors
Mayor

Gânduri spre viitor

Păun Ion Otîman

(n. 28 mai 1942, Gârbovăț, județul Caraș-Severin), este un inginer agronom, economist, politician, membru titular al Academiei Române și actualul secretar general al acesteia.

Dună Wikinedia